7/14
3 2/I 7/25

LA NUMISMATIQUE DES ROIS THRACES AU POINT DE VUE HISTORIQUE

PAR

V. DOBRUSKÝ,

DIRECTEUR DU MUSÉE NATIONAL À SOFIA.

1201/12

ИСТОРИЧЕСКИ ПОГЛЕДЪ

ВЪРХУ

НУМИЗМАТИКАТА НА ТРАКИЙСКИТѢ ЦАРЬЕ

ОТЪ

В. Добруски,

ДИРЕКТОРЪ НА НАРОДНИЯ МУЗЕЙ И ДОЦЕНТЪ ВЪ ВИСШЕТО УЧИЛИЩЕ ВЪ СОФИЯ, ДОПИСЕНЪ ЧЛЕНЪ НА ИМПЕРАТОРСКИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТЪ ВЪ БЕРЛИНЪ, РИМЪ И АТИНА И ПОЧЕТЕНЪ ЧЛЕНЪ НА ХЪРВАТСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО ВЪ ДАЛМАЦИЯ.

*(Отдѣленъ отпечатъкъ отъ „Сборникъ за народни умотворения,
наука и книжнина,“ кн. XIV.).*

СОФИЯ
ДЪРЖАВНА ПЕЧАТНИЦА
1897.

Исторически погледъ върху нумизматиката на тракийскитѣ царье.

I.

Границитѣ на Тракия въ най-старитѣ врѣмена. — Баснословнитѣ тракийски царье. — Основание на одризката държава и династия отъ Тересъ I. около 450. г. пр. Хр. — Тракийското племе на одризитѣ.

Подъ името Тракия — Θράκη, Θρηϊκίη (латински Thracia) разбирали гърцитѣ въ най-старо врѣме изобщо всичкитѣ тѣмъ извѣстни сѣверни страни, особено областитѣ на сѣверъ отъ „божествения“ Олимпъ и сѣверното крайбрѣжие на Егейското море, заедно съ Македония и сѣвернитѣ планински покраини на Балканския полуостровъ. Споредъ гърцитѣ, планинскиятъ климатъ на тѣзи страни е билъ студенъ и суровъ, та за това тѣ ги считали за отечество на студенитѣ вѣтрове, особено на буреносния Бореасъ.[1] Когато гърцитѣ основали многобройни колонии и по крайбрѣжието на Понтосъ Евксиносъ (Черно море), а къмъ сѣверъ отъ Истросъ (Дунавъ) срѣщнѫли племена, по езикъ и нрави сродни съ тракийцитѣ, заселени между Дунава и Егейското море, бащата на историята, Херодотъ, съ пълно право е могълъ да нарече тракийцитѣ, или както ги зове той на йонски диялектъ Θράϊκες, Θρήϊκες — най-голѣмъ народъ на свѣта.

Широкитѣ пространства отъ рѣката Стримонъ (Струма) до Босфора и до Понтосъ Евксиносъ, отъ Егейското море до Истросъ и на сѣверъ отъ тая рѣка били заселени отъ тракийци; високиятъ островъ Самосъ получилъ название: тракийски — Σάμος Θρηϊκίη; сѣверната часть отъ Егейското море се наричала Тракийско море — Θρήϊκιος πόντος, τὸ πέλαγος τὸ Θρήϊκιον, Θρακία θάλασσα. Тракийска се считала и източната часть отъ Македония на десния брѣгъ отъ р. Струма. Тракийскиятъ елементъ се простиралъ и отвѫдъ Босфора въ Малоазийскитѣ области

---

[1] Въ България и сега народътъ зове сѣверния студенъ вѣтъръ поразъ; споредъ народната етимология вѣтъра „поразвалъ“ или „порязвалъ“ и оттамъ произлизало неговото име; обаче явно е, че въ днешното название поразъ е упазено тракийското име на този вѣтъръ, прѣдадено на гръцки въ формата Βορρέας или Βορρᾶς. (Вж. И. Д. Шишмановъ, приносъ къмъ бълг. нар. етимол. Сбм. IX).

Мизия, Фригия и Битиния, за това древнитѣ автори споменуватъ тамошнитѣ тракийци като Θρᾷκες οἱ ἐν Ἀσίᾳ.[2]

Не е чудно за това, че Тракия въ очитѣ на древнитѣ минавала за особена часть на свѣта покрай Европа, и че Херодотъ прогласилъ тракийцитѣ за най-голѣмъ народъ отъ всички други народи. Ето какво казва той въ книга V., гл. 3. на своята история: „Тракийскиятъ народъ подиръ индийцитѣ е най-голѣмъ отъ всички. Ако би се управялъ отъ единъ господарь или ако би билъ съгласенъ, то би билъ непобѣдимъ и най-силенъ, споредъ моето мнѣние; но понеже това за тѣхъ е мжчно и невъзможно, за това сж слаби.“ Това съединение на всички тракийци подъ властьта на единъ господарь, което не е заварилъ Херодотъ у съврѣменнитѣ нему тракийци, сжществувало обаче у тѣхъ по-отдавна. Поне споредъ народнитѣ прѣдания въ най-отдавнашни врѣмена владѣлъ надъ тракийцитѣ царь Мидасъ, синъ на Гордиасъ и Кибела, живодарната богиня на земледѣлието и лозарството. Митологията съединява името на Мидасъ съ името на Силена и Диониза, богъ на виното, който се родилъ въ Тракия. Прѣданието разказва, че този Мидасъ, начело на тракийското племе бриги, се прѣселилъ отъ Азия и, като минжлъ планината Pangaeus, (сега Кушница планина или Пърнаръ-дагъ) дошелъ въ Македонската область Ематия и тамъ въ новото си отечество прѣсадилъ въ собственитѣ си градини шестдесетолистнитѣ рози отъ Едонската земя. Тѣзи розови градини се намирали край политѣ на планината Bermius, а Едеса (сегашна Водена) е била столицата на Мидасъ. Отъ богатитѣ рудници на планината Бермиосъ Мидасъ черпалъ грамадни съкровища отъ злато. Сжщеврѣменно Мидасъ билъ царь на Фригия. Столицата му се намирала на брѣга на р. Сангариосъ, въ оная часть отъ Мала Азия, която отпослѣ, слѣдъ прѣселението на галитѣ или келтитѣ, се нарекла Галатия. Тамъ е билъ и градъ Гордионъ, основанъ отъ Гордия, първия фригийски царь и първия орачъ, баща на Мидасъ. Това прѣдание за царя Мидасъ, който царувалъ надъ бригитѣ въ Македония и надъ фригитѣ въ Мала Азия, се съгласява съ свѣдѣнията на историцитѣ, споредъ които малоазийскитѣ фригийци се прѣселили тамъ отъ Европейска Тракия или обратно. Страбонъ потвърждава, че Φρύγες е азийска форма за Βρύγες, името на онова тракийско племе, което нѣкогашъ било заселено подъ планината Бермиусъ и отъ което една часть се изселила въ Мала Азия.

---

[2] Споредъ *Tomaschek, Die alten Thraker I.* 111—112. праотечеството на тракийцитѣ трѣба да се търси въ Карпатитѣ. Оттамъ тѣ се прѣселили въ Балкански полуостровъ, гдѣто заварили мизийци на сѣверъ отъ Хемусъ и фригийци на югъ отъ него, тѣлесно и езиковно сродни съ тѣхъ. Фриго-мизийскитѣ племена отчасти се подчинили на тракийскитѣ завоеватели, отчасти били принудени да се оттеглжтъ къмъ Егейското крайбрѣжие и да се прѣселжтъ въ Мала Азия. При прѣселението си въ Балкански полуостровъ тракийцитѣ нахлули и въ Македония, Тесалия и Гърция и стигнжли въ коринтския истмусъ. Въ Атика споменъ за тѣхъ се упазилъ въ Евмолпидитѣ — Εὐμολπίδαι, на които родътъ наслѣдствено изпълнявалъ богослужение въ храма на Деметра; за праотеца на евмолпидитѣ се говори като за варваръ и тракиецъ: Εὐμόλπου βαρβάρου καὶ Θρᾳκός ὄντος. Тракийцитѣ въвели въ Атика култа на Деметра. Въ Беотия споменъ за тракийцитѣ се упазилъ въ рода на тракидитѣ — Θρᾳκίδαι въ градъ Делфи. Единъ отъ най-старитѣ култове — култътъ на Диониза, билъ прѣнесенъ въ Гърция отъ тракийцитѣ. Тѣзи спомени за Деметра, Диониза, както и за митологическитѣ пѣвци Орфей, Тамирисъ и Линосъ доказватъ, че тракийцитѣ отрано се издигнжли на една доста висока степень на културата, като знаели тъй рано да сѣжтъ жито и да садjжтъ лозя; отрано тракийцитѣ развъждали коньe и за това Омиръ ги зове ἱππο-πόλοι; и овчарството било развито въ Тракия, ἐν θρήκῃ ἐριβώλακι μητέρι μήλων, въ Тракия черноземна, майка на овци Homer. Il. XI. 222. Отрано тракийцитѣ си имали свои народни пѣвци. Срав. още и D'Arbois de Jubainville, Les premiers habitants de l'Europe. Paris 1889. стр. 264—299. — Споредъ Томашекъ тракийскитѣ завоеватели продължавали и въ новото си отечество подъ Haemus и Rhodope да се занимаватъ съ скотовъдство, ловъ и война, а на покоренитѣ мизийци и фригийци прѣдоставили земледѣлие, рударство, занаятъ и търговия. Мизийцитѣ и фригийцитѣ, които отдавна имали сношения съ развитата култура на Мала Азия и истокъ, били по-образовани отъ тракийскитѣ завоеватели.

Нѣколко тракийски царье и войводи споменува и Омиръ въ Илиядата. Между тѣхъ най-видно мѣсто завзема Резосъ, царь на Стримонскитѣ тракийци, съюзникъ на троянцитѣ. Омиръ въ Илиядата, пѣсень X., 434—5. изрично зове Реза царь на тракийцитѣ и расказва, какъ се явилъ той на бойното поле подъ стѣнитѣ на Троя, въоржженъ съ такъвъ царски блѣсъкъ, щото повече приличалъ на безсмъртенъ богъ отколкото на смъртенъ човѣкъ. Тракия нарича Омиръ ἱπποπόλων Θρηΐκων αἶα — „земя на тракийци конеукротители"; оттамъ е дошелъ Резосъ на колесница, добрѣ обкована съ злато и сребро, въоржженъ съ исполинско златно оржжие, чудесно на гледъ. Коньетѣ му били най-хубави и най-едри, по-бѣли отъ снѣгъ и бързи като вихъръ.3) Въ сжщата поема, пѣсень V. 362. богъ Аресъ се сравнява съ тракийския войвода Акамасъ: Ἄρης . . . εἰδόμενος Ἀκάμαντι θοῷ, ἡγήτορι Θρῃκῶν.

И така вече въ врѣмето на Троянската война излизатъ на сцена тракийски царье и войводи. Други тракийски царье се споменуватъ въ врѣме на прѣселението на тракийцитѣ въ Азия, за което разказватъ Херодотъ, Страбонъ и други автори; но всички тѣзи царье принадлежжтъ на баснословнитѣ врѣмена, а собствената история на тракийскитѣ царье се начева въ V. вѣкъ пр. Хр., когато по-голѣма часть отъ тракийцитѣ съедини подъ жезъла си царь *Тересъ,* който може да се счита за основатель на народната тракийска династия, произлѣзла отъ племето на Одризитѣ.

Историята на одризката династия е свързана тѣсно не само съ историята на Тракия, но и съ историята на Гърция, особено Атина и Македония, а и на Римъ, отъ товава когато римскитѣ завоевания захванжхж да засѣгатъ и Балканския полуостровъ и когато най-сетнѣ и Тракия станжла римска провинция.

Материали за историята на тракийскитѣ царье отъ династията на одризитѣ намѣрваме прѣди всичко у древнитѣ автори, гръцки и римски, но тѣхнитѣ свѣдѣния не сж дотамъ пълни и послѣдователни, та да може споредъ тѣхъ да се състави пълна историческа картина, безъ блѣзни.

---

3) Homeri Ilias X,434—441. Θρήϊκες οἵδ'ἀπάνευθε νεήλυδες, ἔσχατοι ἄλλων,
ἐν δέ σφιν Ῥῆσος βασιλεύς, παῖς Ἠϊονῆος,
τοῦ δὴ καλλίστους ἵππους ἴδον ἠδὲ μεγίστους.
λευκότεροι χιόνος, θείειν ἀνέμοισιν ὅμοιοι,
ἅρμα δέ οἱ χρυσῷ τε καὶ ἀργύρῳ εὖ ἤσκηται.
τεύχεα δὲ χρύσεια, πελώρια, θαῦμα ἰδέσθαι.
ἤλυθ' ἔχων. τὰ μὲν οὔτι καταθνητοῖσιν ἔοικεν
ἄνδρεσσιν φορέειν, ἀλλ'ἀθανάτοισι θεοῖσι.

Причината именно е тази, че старитѣ историци говорѭтъ за тракийскитѣ владѣтели само тогава, когато разказватъ за тѣхнитѣ непосрѣдни сношения, било приятелски, било враждебни, съ Гърция, Македония и по-сетнѣ съ Римъ. Най-чести свѣдѣния за одризитѣ отъ V. и IV. столѣтие пр. Хр. се намиратъ у съврѣменнитѣ историци, ала съчиненията на повечето отъ тѣхъ не сѫ се упазили и се допълнятъ само отчасти съ свѣдѣнията на атическитѣ оратори особено на Демостена и Есхина. Важни приноси съдържатъ и нѣкои надписи, открити прѣдъ послѣднитѣ десетолѣтия на Акрополисъ въ Атина, въ които се споменуватъ договори, сключени между атинянитѣ и нѣкои тракийски царье въ IV. вѣкъ пр. Хр.[4])

Има обаче още единъ видъ паметници, които доста красноръчиво говорѭтъ за тракийскитѣ царье[5]) тамъ, гдѣто мълчѫтъ древнитѣ автори и надписитѣ. Тѣзи паметници сѫ монетитѣ на тракийскитѣ царье, които тѣ сѫ почнѫли да ковѫтъ твърдѣ рано, — още въ V. вѣкъ пр. Хр., така че тѣзи монети принадлежѫтъ въобще между най-старитѣ. Типоветѣ или изображенията на тия монети, тѣхната направа, надписитѣ имъ и въобще туй, което може да се изрази съ думата *ковъ* на монетата, ясно доказватъ, че на тракийскитѣ царье не е била чужда древнегръцката култура и че тая послѣдната значително е повлияла домашната култура на самата Тракия.

---

[4]) Отъ новата литература по историята и нумизматиката на тракийскитѣ царье, о която се опира настоящата статия, трѣбва да се споменѫтъ слѣднитѣ съчинения и статии:

Cary, Histoire des rois de Thrace et de ceux du Bosphore Cimmérien, éclaircie par les médailles. Paris MDCCLII. стр. 1—82 съ двѣ таблици. Въ това хубаво и, макаръ прѣди единъ и половина вѣкъ издадено, но още днесь твърдѣ цѣнно съчинение, излага авторътъ историята на тракийскитѣ царье и извѣстнитѣ тогава тѣхни монети, които били тогава твърдѣ рѣдки и неизучени. Отъ тракийскитѣ монети — въ по-тѣсно значение на думата — на Cary били извѣстни монетитѣ на Севтесъ III, Скостокосъ, Котисъ III, Садаласъ II, Котисъ IV., Реметалкесъ I, Котисъ V. и Рескупорисъ, Реметалкесъ II.

Eckhel J., Doctrina numorum veterum. Vindobonae MDCCXCIV Volumen II. Reges Thraciae pag. 55—60.

Mionnet, Déscription de médailles antiques grecques et romaines Paris 1806. Tome I. стр. 437. и сл. и Supplément, Tome II. Paris 1822. стр. 549—558. и 363—365.

Head Barclay W., Historia numorum. London 1887. стр. 239—244. Thracian kinqs and dynasts.

Imhoof — Blumer F., Monnaies grecques. Paris — Leipzig 1883. стр. 51—54. и 641. табл. C. Сѫщи авторъ. Griechische Münzen. München 1890. — Porträtköpfe auf Münzen hellenischer und hellenisierter Völker. Leipzig 1885. стр. 16—18. и съотвѣтни таблици.

Höck A. Das Odrysenreich in Thrakien, издад. въ Hermes, Zeitschrift für klassische Philologie XXVI. стр. 76—117. и 453—462; тая съдържателна и критически написана статия указва подробно всички по́-важни пасажи отъ древнитѣ класици, що се отнасятъ къмъ историята на одризкитѣ царье въ V и IV. стол. пр. Хр. — и тя послужила за основа на историческата часть отъ моята статия.

Lenormant et Delaroche, Trésor de numismatique et glyptique: Numismatique des rois grecs. Paris 1849.

Σβορωνός, Ἑβρύτελμις βασιλεύς Ὀδρυσῶν, издадено въ списанието Ἐφημερίς ἀρχαιολογική, 1891. стр. 160—161.

Ποστολάκας A., Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων τοῦ Ἀθήνησιν νομισματικοῦ μουσείου Ἀθήνησιν 1872.

Beschreibung der antiken Münzen der königlichen Museen in Berlin. Band I. стр. 328—339. Thracische Koenige.

Catalogue of greek coins in the British Museum. London 1877. Thrace etc. стр. 201—208. Kings of the Odrysae. Various kings and dynasts of thracian tribes or of Thasos.

Tomaschek, Die alten Thraker. I. — II. Theil Wien 1893.

Kiepert H., Lehrbuch der alten Geographie стр. 320 и слѣд.

Curtius E., Griechishe Geschichte. Band. III. стр. 387. и слѣд.

Mommsen Th., Roemische Geschichte. Band I. II. и V. — Останѫлитѣ съчинения и статии, до колкото ми бѣхѫ достѫпни, сѫ указани въ текста.

[5]) Повече отъ петь вѣка брои историята на одризката династия, но ако питаме, гдѣ сѫ паметницитѣ отъ тая тракийска династия, която се гордѣла съ такива знаменити личности, като Ситалкесъ, възпѣванъ герой на тракийскитѣ народни пѣсни и други забѣлѣжителни царье, напраздно търсиме отговоръ. Единственитѣ паметници, които отчасти отговарѭтъ на този въпросъ, сѫ тракийскитѣ монети, които се отличаватъ, особенно по-древнитѣ, съ красива и даже художествена направа, повлияна разбира се отъ гръцкото изкуство. За нѣкогашнитѣ дворци на одризкитѣ царье въ Визия, Пловдивъ, Одринъ, Ипсала и другадѣ нѣма ви слѣди, освѣнъ ако могѫтъ за тракийски да се вземѫтъ останки отъ старинни зидове, зидани на сухо по киклопски начинъ, каквито се виждатъ на сѣверния склонъ по Небетъ-тепе въ Пловдивъ и сетнѣ въ Одринъ (срав. Dumont — Homolle, Mélanges, стр. 196—197). — Подобни надписи

Тракийската нумизматика има за историята на тѣзи царье голѣмо значение, толкозъ повече, че нѣкои тракийски владѣтели и тѣхната епоха сѫ извѣстни единствено отъ тѣхнитѣ монети. Тази е една отъ причинитѣ, защо нумизматиката на тракийски царье се разбира по-добрѣ въ свързка съ тѣхната история, а това именно е прѣдметъ и на настоящия кратъкъ погледъ върху историята и нумизматиката на тракийскитѣ царье, между които най-лично мѣсто завзема династията, произлѣзла отъ одризитѣ.

Тракийското племе одризи — Ὀδρύσαι е населявало сегашното тракийско поле между Хемосъ и Родопа, напоявано отъ рѣка Хебросъ (Марица), въ която отъ лѣво се вливатъ Тонзосъ (Тунджа) и Ергиниясъ (Еркене), и отъ десно Ἀρπησσός (сегашна Арда). Въ ѫгъла, който образува Тунджа съ Марица, одризитѣ основали градище, на което тракийското име било Uscudama и което въ врѣме на македонското владичество се прѣименувало въ Ὀρεστίας или Ὀρεστία, споредъ колониститѣ, прѣселени тамъ отъ областьта на Ореститѣ въ западна Македония; найсетнѣ въ римско врѣме градътъ се нарекълъ Hadrianopolis, отгдѣто произлиза и сегашното име Одринъ. Тукъ е била Ὄδρυσα. πόλις Ὀδρυσῶν. Самото племе се казвало Ὀδρύσαι, но срѣща се и формата Ὀδρύσιοι и Ὀδρυσῖται; послѣдното име въ родит. п. се чете въ надписа на една бронзова монета: Ὀδριζιτῶν. Названието Ὀδρύσης се срѣща и въ Малоазийската область Битиния, гдѣто е била извѣстна подъ това име рѣка Odryses, притокъ на р. Rhyndakus, което покрай други географически названия свидѣтелствува за сродството на малоазийскитѣ тракийци съ европейскитѣ. Като аналогия привежда Томашекъ, Die alten Thraker I.

отъ 4. вѣкъ и по послѣщно врѣме, каквито били намѣрени въ Атини, въ Тракия до сега не се открили, при всичко че можеме да прѣдполагаме, че на тракийскитѣ царье отъ Атина били изпращани заедно съ златни вѣнци, скѫпоцѣнни вази и други дарове подобни документи, каквито сѫ атинскитѣ надписи за почетното гражданство, дадено на тракийскитѣ царье и за сключени съ тѣхъ договори. Както най-старата история на Тракия изобщо така и на тракийскитѣ царье частно е още заключена като голѣма гатанка въ многобройнитѣ могили на България, особено южната, отъ които една значителна часть сѫ тракийски и отъ които нѣкои навѣрно ще да криѭтъ гробници на тракийскитѣ царье и първенци; че тракийцитѣ имали обичай да заравѭтъ подъ могилитѣ своитѣ умрѣли първенци, за това свидѣтелствува извѣстниятъ класиченъ пасажъ у Херодота V. 8. И така нѣма съмнение, че бѫдѫщитѣ систематически разкопи на могилитѣ въ България ще изнесѫтъ на бѣлъ день паметници и старини, които ще освѣтлѭтъ не една тъмна до сега страница особенно въ история на Тракия и на тракийскитѣ царье, и отношението на тракийската култура къмъ културата на древния изтокъ и къмъ класичната култура. Досега освѣнъ нѣколко случайни и полуизвѣстни, недостатъчно описани находки въ могилитѣ, нищо не знаемъ за значението на тѣзи отдавнашни и многобройни паметници, научно неизслѣдвани още отъ никого! Срав. Сбм. XIII. стр. 404., какъ се произнася за значението на могилитѣ извѣстниятъ французки археологъ S. Reinach; вижъ и Котляревский, О погребальныхъ обычаяхъ древнихъ Славянъ, стр. 155.

81. славянското название Одра, на което значението както и на Ὄδρυσα остава тъмно. Въ Dacia ripensis или крайбрѣжната Дакия, що образувала днешната Дунавска България въ врѣмето на Аврелияна, Прокопи споменува едно градище Ὀδρίουζο, което споредъ Томашекъ ще да е било въ свързка съ тракийското Ὀδρύσαι.

Къмъ западъ възъ течението на р. Хебросъ заселищата на одризитѣ се простирали до онѣзи скалисти върхове, гдѣто отдавна ще е сѫществувало заселище, на което тракийското име не е извѣстно и което Филипъ II. Македонски, слѣдъ покорението на Тракия, е уредилъ като Македонска колония, подъ гръцкото име Φιλιππόπολις, по тракийски нарѣчена Pulpu-dava, което значи пакъ Филиповъ градъ, отгдѣто произлиза и днешното име на града Пловдивъ. Западнитѣ съсѣди на одризитѣ били войнственитѣ беси или сатри — Βησσοί, Σάτραι въ днешната Т.-Пазарджишка область, подраздѣлени на нѣколко по-малки клонове, отъ които онѣзи въ Родопитѣ почти прѣзъ всички врѣмена на стария вѣкъ успѣли да запазѭтъ своята независимость противъ всѣки завоеватель и за това старитѣ автори нѣколко пѫти ги споменуватъ като независими тракийци — Θρᾷκες οἱ αὐτόνομοι. Беситѣ били прочути рудокопи и ковачи;[6]) тѣ знаели да ковѫтъ мѣдь, желѣзо, сребро и злато; въ тѣхнитѣ ковачници се работели прочутитѣ въ старо врѣме тракийски орѫжия, особено желѣзни мечове — μάχαιρα или σκάλμη и тракийската сѣкира — πέλεκυς Θρακικός. Главенъ градъ на Беситѣ е билъ Bessapara, подъ сѣвернитѣ склонове на Ваба-баири до селото Башикара, на югъ отъ Т.-Пазарджикъ. При това беситѣ били пазители на общетракийското народно светилище — Дионизовия храмъ, който се намиралъ, споредъ Херодота VII. 111, на единъ отъ най-високитѣ Родопски върхове; въ храма е билъ и Дионизовиятъ оракулъ, въ който имало и пророчица, подобна на Пития въ Делфи.[7])

На истокъ прѣдѣлитѣ на одризското племе отивали до околностьта на Byzantion, сегашния Цариградъ. Между основателитѣ на този градъ нарѣченъ по името на тракиеца Βύζης или Βύζας прѣданията споменуватъ и Ὀδρύσης, който билъ царь на скититѣ. Пó на истокъ отъ одризитѣ между Черноморското крайбрѣжие и Пропонтида живѣли тинитѣ — Θυνοί, прочути морски разбойници. Споредъ едно прѣдание праотцитѣ на това племе Θυνὸς и Βιθυνός били синове на Ὀδρύσης, което лесно може да се обясни не само съ близкото съсѣдство на двѣтѣ племена одризи и тини, но и съ това, че тинитѣ били покорени отъ одризитѣ.

---

[6]) За древнитѣ рудници въ Тракия, особенно въ Родопитѣ и за металургията на беситѣ. срав. Jireček K., Archaeologische Fragmente aus Bulgarien: II Alte Bergwerke въ Archaeol. epigr. Mittheilungen aus Oesterreich-Ungarn, X. 75—85.

[7]) Този оракулъ посѣтилъ Александъръ Велики на похода си противъ трибалитѣ; виното, което излѣлъ върху жертвеникъ като жертва, веднага се запалило и пламнало високо надъ храмовия покривъ, дори до небото. Сѫщото чудо се случило отпослѣ и на Октавия, бащата на Августа, когато минавалъ съ войска прѣзъ Тракия и „въ светата гора на Диониза съ варварски обредъ“ питалъ за бѫдѫщата сѫдба на сина си, въ знакъ, че Августъ ще стане господарь на цѣлия свѣтъ. Срав. Suetonius, Augustus 94. Интересниятъ този пасажъ гласи: „Octavio postea, quum per secreta Thraciae exercitum duceret, in *Liberi patris luco barbara cerimonia* de filio consulenti idem (sc. dominum terrarum fore) affirmatum est a sacerdotibus, quod infuso super altaria mero, tantum flammae emicuisset, ut supergressa fastigium templi ad coelum usque ferretur, unique olim omnino Alexandro Magno, apud easdem aras sacrificanti, simile provenisset ostentum“ — Дриновъ, Заселение Балканскаго полуострова Славянами, стр. 4. изказалъ мнѣние, че това Дионизово светилище трѣбва да се търси до върха Гьозъ-тепе въ Родопитѣ въ Доспатска планина, дѣто се намирали грамадни развалини на „царска палата“ и нѣкаква си царска могила. -- Глед. *Jireček K.*, Cesty po Bulharsku, стр. 335—336.

Въ горното течение на рѣка Ергиниясъ на единъ отъ нейнитѣ притоци се намиралъ другъ единъ одризки градъ — Druzipara или Drizipara, ала като столица на одризкитѣ царье е извѣстенъ градъ Βιζύη, τὸ τῶν Ἀστῶν βασίλειον, arx regum Thraciae, въ областьта на аститѣ, които трѣба да сѫ били единъ отъ главнитѣ клонове на одризкото племе; името на тая тракийска столица се е упазило и до днесь въ формата Виза.

Племето одризи излиза на историческото поприще едва въ врѣмето на персийскитѣ походи въ Европа; до тогава тракийскитѣ племена не сѫ били обединени, а живѣли отдѣлно едно отъ друго подъ началството на своитѣ князове, които взаимно се нападали. Походътъ на Дария противъ скититѣ ги събудилъ, да се съединѭтъ, и така въ порѣчието на р. Хебросъ, което образува едно географическо цѣло, одризитѣ, най-голѣмото отъ тракийскитѣ племена, естествено добили върхъ надъ другитѣ тракийски племена; отъ тогава тѣхниятъ князъ взелъ да носи титлата Θηρΐκων βασιλεύς = тракийски царь (Herod. VIII. 137.).

Херодотъ само веднажъ (Herod. IV. 92.) и то почти мимоходомъ споменува тракийското племе одризи, но при все това този най-старъ отъ упазенитѣ гръцки историци е доживѣлъ да види, какъ това племе разширило властьта си върху по-голѣмата часть отъ Тракия, отъ Егейското море и Пропонтида на югъ до р. Дунавъ на сѣверъ, съ изключение само на крайбрѣжието, гдѣто гърцитѣ отрано основали цѣла верига колонии. При този случай Херодотъ (IV. 80.) споменува първитѣ два царя на голѣмата тракийска държава, *Тересъ* и *Ситалкесъ*. Тукидидъ (II. 29.) изрично казва, че тѣзи двама царье произлизали отъ династията на одризитѣ, и че *Тересъ I.* (Τήρης) е основатель на голѣмата Одризка държава. Кога е станѫло това, не се знае положително, но понеже още въ врѣмето на Ксерксовия походъ противъ Гърция нигдѣ не се говори за една по-голѣма тракийска държава, то трѣба да се прѣдполага, че тя била основана слѣдъ 480. год. прѣди Христа.

Нѣма съмнѣние, че Тересъ само съ силата на орѫжието и слѣдъ дълги войни е успѣлъ да спечели такава власть, щото да може да се нарече Θρηΐκων βασιλεύς = тракийски царь. Тересъ устремилъ усилията си главно, да разпространи владѣнията си до самитѣ крайбрѣжия на Егейско и Черно море, на които отрано били се заселили гърцитѣ и завземали всички сгодни пристанища, въ което ги улеснила и разпокѫсаностьта и несъгласието на тракийскитѣ племена. Ксенофонтъ (Anabasis VII. 2.22.) описва единъ походъ на Тереса противъ споменѫтото по-горѣ племе на тинитѣ, живущи между Пропонтида и Понтосъ Евксиносъ. Веднажъ, когато дошелъ Тересъ въ тѣхната земя съ голѣма войска, тинитѣ го нападнѫли нощѣ, избили мнозина отъ неговитѣ хора и откраднѫли всичкитѣ товарни добитчета. Къмъ сѣверъ Тересъ вѣроятно е стигнѫлъ дори до Дунава и трѣба да е ималъ приятелски сношения съ скититѣ, живущи отвѫдъ тая рѣка, защото споредъ Херодота (IV. 80.) една отъ дъщеритѣ на Тереса е била омѫжена за скитийския царь Ариапейтесъ. За войнственостьта на Тереса свидѣтелствува Плутархъ (Apophthegmata I. 207.17. изд. Firmin-Didot): Τήρης, ὁ Σιτάλκου πατὴρ, ὁπότε σχολάζοι καὶ μὴ στρατεύοιτο, τῶν ἱπποκόμων οἴεσθαι μηδὲν διαφέρειν = Тересъ, баща на Ситалка, казвалъ, когато почива и не воюва, му се струва, че никакъ не се различава отъ своитѣ ратаи, които му гледатъ коне.

Отъ неговитѣ синове *Спарадокосъ* (Σπαράδοκος) (около 450.—424. год. пр. Хр.) трѣба да е владѣлъ една часть отъ Тракия като подвластенъ князъ или васалъ. Дали Спарадоксъ е умрѣлъ по-рано отъ баща си, или слѣдъ неговата смърть е билъ изгоненъ отъ брата си Ситалкесъ, та е побѣгнѫлъ при скититѣ, не е извѣстно. Тъй сѫщо не се знае, въ коя часть отъ Тракия е владѣлъ Спарадокосъ като васаленъ князъ, но може да се прѣдположи, че неговото могѫщество трѣба да е било значително и даже опасно за Ситалкеса, който може би за това прѣслѣдвалъ брата си, докато този най-сетнѣ побѣгнѫлъ при скититѣ. Ясно и положително свидѣтелство за могѫществото на Спарадока прѣдставятъ неговитѣ красиви монети, съ които се начева нумизматиката на тракийскитѣ царье и владѣтели.

Тракийцитѣ никога не писали на народния си езикъ, нито имали собствено писмо; досега поне не е извѣстенъ нито единъ писменъ паметникъ на тракийски езикъ; надписитѣ, открити досега въ прѣдѣлитѣ на древна Тракия, сѫ написани на гръцки езикъ, а по-късно и на латински езикъ. Естествено слѣдствие на близкитѣ и почти непрѣкѫснѫти сношения на Тракия съ Гърция — както политически, така и търговски, било, че високо развитата гръцка култура проникнѫла въ Тракия и при всичко, че тая култура не пуснѫла корени въ самитѣ маси на тракийския народъ, тя не останѫла безъ влияние върху тракийскитѣ царье и князове, което подтвърждаватъ твърдѣ ясно и тѣхнитѣ монети, означени изключително съ гръцки надписи. (Срав. Tomaschek, Die alten Thraker I, 83).

Монети отъ Спарадока.

Монетни типове съ името на Спарадока сѫ слѣднитѣ:

1. *Лицето.* Конникъ, облѣченъ въ кѫса македонска хламида, увиснѫла на гърба му, съ шапка на глава, върви на лѣво; въ лѣвата рѫка държи юздата на коня, а въ десната двѣ дълги копия; конятъ е въ ходъ. Въ полето задъ гърба на конника се вижда шлемъ съ чучулъ. Образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Вдлъбнѫтъ квадратъ, нареченъ quadratum incusum, въ който единъ орелъ съ разперени крила кълве змия. Около този образъ се чете надписъ ΣΠΑΡΑΔΟΚΟ, ограденъ съ другъ по-голѣмъ квадратъ.

Σπαράδοκο е архайческа форма за род. п. вмѣсто *Σπαραδόκου* и се срѣща тая архайческа форма въ монетитѣ на македонскитѣ царье прѣди Филипа II. и въ монетитѣ, ковани въ градъ Маронеа.

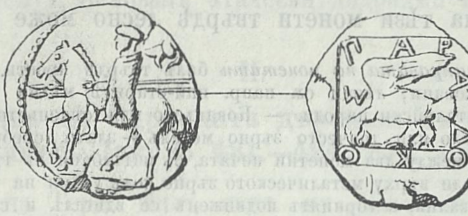

Сребърна тетрадрахма отъ Спарадокосъ.

Монетата е сребърна тетрадрахма; тегло има 17·10 грама; дияметъръ 24 милим. Гледай табл. I. бр. 4., гдѣто е изобразенъ екземпларътъ отъ Британския музей въ Лондонъ.

2. *Лицето.* Конь въ ходъ на лѣво, вдига прѣдния десенъ division кракъ. Надъ коня буквитѣ: ΣΠΑ, подъ него: ЧΑ, на лѣво отъ него: ΔOꓘO въ опаченъ редъ, означаватъ: ΣΠΑΡΑΔΟΚΟ. Образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Вдлъбнѫтъ квадратъ, въ който единъ орелъ съ разперени крила фърчи на лѣво и държи змия въ клюна си.

Монетата е сребърна драхма, тегло 3·87—3·90 гр.; дияметръ 16 милим.

Гледай табл. I. бр. 2., гдѣто е изобразенъ екземпларътъ на нумизматическия кабинетъ на Bibliothèque Nationale въ Парижъ.

3. *Лицето.* Прѣдна часть отъ конь, на лѣво. Надъ него буквитѣ ΣΠΑ, съкращение на ΣΠΑ(ΡΑΔΟΚΟ). Образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Вдлъбнѫтъ квадратъ; орелъ съ разтворени крила държи змия въ клюна си. Монетата е сребъренъ диоболъ (два обола); тегло 1·22—1·35 грама; дияметъръ 10 милим. Гледай табл. I.. бр. 1. и бр. 3., които изобразяватъ екземплари отъ Британския музей. Въ другъ единъ диоболъ освѣнъ ΣΠΑ се чете и ΔΟ на грѫдитѣ на коня; въ сбирката *Walcher de Moltheim,* Catalogue de la collection des Médailles grecques стр. 46. е описанъ подобенъ екземпларъ, който има надписъ: ΣΠΑΡΑΔ.

Красивитѣ монети на Спарадока сѫ твърдѣ любопитни и по своитѣ типове и по теглото си. Типътъ на конника, облѣченъ съ кѫса македонска хламида и въорѫженъ съ двѣ дълги копя, е подражание на монетитѣ отъ Александра I. Македонски (498.—454. год. пр. Хр.); типътъ на голъ конь, изобразенъ на драхмата отъ Спарадока, се срѣща върху монетитѣ на Пердикасъ, македонски царь (454.—413. год. пр. Хр.), на когото Спарадокъ е билъ съврѣменникъ; типътъ на прѣдната часть отъ конь тъй сѫщо се забѣлѣзва въ монетитѣ на древнитѣ македонски царье; най-сетнѣ орелътъ съ змия въ клюна, който се вижда на опакото на всичкитѣ досега извѣстни монети отъ Спарадока, е заетъ отъ монетния типъ на градъ Олинтосъ въ Халкидика и за това именно се прѣдполага, че монетитѣ на Спарадока били кованиⁿ[8] въ монетарницата на градъ Олинтосъ.

Теглата на Спарадоковитѣ монети 17·10 гр., 3·90 гр., 1·22—1·35 гр. отговарятъ на тетрадрахма, драхма и диоболъ отъ атическото тегло. Атическото тегло на тѣзи монети твърдѣ лесно може да се обясни отъ

---

[8] *Начинътъ на направата на монетитѣ* билъ твърдѣ простъ. По-голѣма часть отъ античнитѣ монети сѫ ковани; лѣени сѫ напр. най-старитѣ мѣдни монети на римлянитѣ (aes grave) и на други италийски народи. — Кованьето или сѣченьето на монетитѣ ставало по слѣдния начинъ: крѫгло или топчесто зърно металъ — злато, сребро, бронзъ — отъ опрѣдѣлено тегло се гуждало между два монетни печата, съ издълбани въ тѣхъ образи или типове; тѣзи образи се отпечатвали върху металическото зърно подъ удари на чукъ. Долниятъ печатъ билъ закрѣпенъ въ наковалня, а горниятъ подвиженъ се вдигалъ и слагалъ подъ удари на чукъ. Най-старитѣ гръцки монети нѣматъ на опакото образъ а тъй нарецениятъ quadratum incusum — вдълбнѫтъ квадратъ (carré creux), е произведенъ отъ металическия чепъ, който ималъ за цѣль да крѣпи отдолу металическото зърно, та да не се лъзга и помѣства, докато се кове то за монета. Постепено този квадратъ получавалъ украшения, като се раздѣлялъ на по-малки квадратчета, триѫгълници и под. и най-сетнѣ билъ замѣстенъ съ образъ. Понеже релиефитѣ на античнитѣ монети сѫ доста изпѫкнѫли и обикновено по-високи, отколкото на новитѣ монети, за това тѣзи релиефи естествено не могли да се изковѫтъ или отпечатѫтъ веднага слѣдъ първия ударъ на монетния печатъ, а само слѣдъ нѣколко или много удара; за улеснение на работата металическото зърно се нажежавало въ огънь, за да умекне. За антични монети въ пъленъ смисълъ на думата може да се каже, че сѫ *ковани*.

При този простъ, рѫченъ начинъ на кованье не е чудно, гдѣто се срѣщатъ нѣкои неправилности въ античнитѣ монети, като: двойни отпечатъци на образи, които не се криѫтъ точно, произходещи отъ измѣстванье или лъзганье на монетния печатъ, не дотамъ остро отпечатванье на нѣкои части отъ монетния типъ, неправилна форма на монетитѣ, които често пѫти биватъ напукани отъ силнитѣ удари на монетния печатъ и на чука.

Отъ древне-гръцкитѣ монетни печати не се упазилъ ни единъ и понеже извѣстнитѣ досега келтийски и римски монетни печати сѫ бронзови, то се изказало мнѣние, че и гръцкитѣ печати трѣба да сѫ били отъ сѫщия металъ, който по-лесно се гравиралъ, отколкото желѣзото. Но тукъ трѣба да се вземе прѣдъ видъ, че древнитѣ гравери безъ затруднение знаели да издълбватъ художествени образи и цѣли групи и сцени въ твърди камъчета, които ни очудватъ съ красивата си направа, та още по-лесно могли да гравиратъ желѣзо или чиликъ. И че дѣйствително имало монетни печати отъ желѣзо, това доказва желѣзниятъ печатъ, който се съхранява въ Нар. Музей въ София и е изобразенъ тукъ на стр. 12. Печатътъ е 156 милим. дълъгъ; горниятъ му диаметръ мѣри 45 милим., долниятъ 25 милим.; долниятъ край е изгладенъ и е издълбанъ въ него типъ на тракийския конникъ, на лѣво; образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ. Типътъ на такъвъ конникъ се срѣща въ монетитѣ на Филипъ II. и Севтесъ III., одризки царь; твърдѣ вѣроятно е, че съ този печатъ били ковани монети на нѣкой тракийски или македонски царь, съ типъ на конникъ. Отъ надписа личѫтъ само буквитѣ . . . ΟΥ. Гледай изображението на този печатъ тука. — Горниятъ край на печата е напуканъ отъ нѣкогашнитѣ удари на чука. Печатътъ билъ намѣренъ въ една пещера до с. Чериково, Плѣвенски окрѫгъ. Срав. Сбм. VIII. 69. — За кованье монети въ стария вѣкъ срав. *Ernst C.*, Die Kunst des Münzens von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. Numismatische Zeitschrift. Wien 1880. S. 22–67. и *Blanchet A.*, Monnaies grecques. Paris 1894. pag. 28.

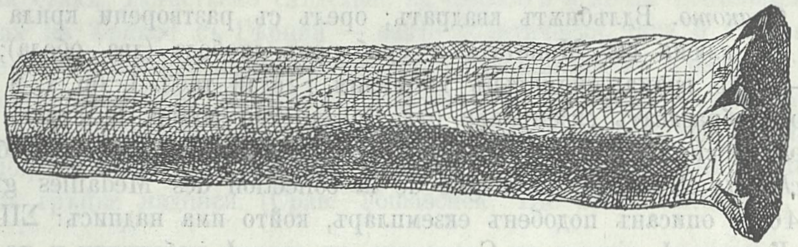

Желѣзниятъ монетенъ печатъ въ Народния Музей въ София.

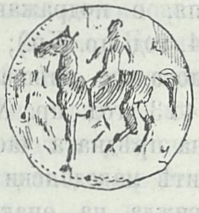

Типътъ на желѣзния монетенъ печатъ въ Нар. Музей въ София.

приятелското отношение, което съществувало между одризкитѣ царье и атинянитѣ и за което ще се спомене по-долу. Не само Спарадокосъ е употрѣбявалъ атическата монетна система, но и неговиятъ синъ и наслѣдникъ на Ситалка Севтесъ I. е ковалъ атически дидрахми съ тегло 8·50 гр.[9]

II.

Голѣмъ разцвѣтъ на Одризката държава въ царуването на Ситалкесъ (около 431.—424. год. пр. Хр.)

Наслѣдникъ на Тереа билъ синъ му *Ситалкесъ.*[1] Къмъ него е прибѣгнѫлъ изгонениятъ скитски царь, Скилесъ, да търси помощь противъ несобствения си братъ Октамасадесъ, сестринъ синъ на Ситалка. Майката на Скилеса, синъ на Арияпитесъ скитски царь била гъркиня отъ Черноморския градъ Истросъ и тя го научила на гръцки езикъ и писменость. — Слѣдъ смъртьта на баща си Скилесъ се възкачилъ на скитския прѣстолъ и се оженилъ за една отъ вдовицитѣ на покойния си баща, на име Опеа, родомъ скитянка. Поради гръцкото си възпитание Скилесъ взелъ до крайность да прѣзира народнитѣ скитски обичаи, носия и религия и да прѣдпочита гръцкитѣ, така щото скититѣ го намразили и свалили отъ прѣстола, на който качили брата му Октамасада, роденъ отъ дъщерята на Тереа, одризки царь. Тогава Скилесъ побѣгнѫлъ въ Тракия, кѫдѣто го прѣслѣдвалъ Октамасадесъ съ войска. Скитскитѣ и тракийскитѣ войски се срѣщнѫли на брѣговетѣ на Дунава. Прѣди да захванжтъ сражение, Ситалкесъ направилъ на Октамасада слѣдното прѣдложение: „Защо да се сражаваме единъ съ други? Ти си синъ на сестра ми и имашъ при себе си брата ми, който е побѣгнжлъ при тебе. Прѣдай ми го, а азъ ще ти прѣдамъ твоя братъ, но на опасностьта съ войска да не се излагаме нито ти, нито азъ.“ Октамасадесъ се съгласилъ, прѣдалъ вуйка си на Ситалка и въ замѣна получилъ Скилеса. Слѣдъ това Ситалкесъ, като прибралъ брата си, оттеглилъ се съ войскитѣ си, а Октамасадесъ на самото мѣсто отсѣкълъ главата на Скилеса. Херодотъ, който твърдѣ подробно описва това събитие (Herod. IV. 78—80.), неименува изрично Ситалковия братъ, който избѣгълъ при скититѣ, но Тукидидъ (Thucyd. IV. 101.) случайно споменува единъ Ситалковъ братъ на име Спарадокосъ.

---

[9] Монетната единица въ Гърция и въ съсѣднитѣ съ нея страпи била за сребърни монети *драхмата* (δραχμή) и произведенитѣ отъ нея умножения: *дидрахма* (δίδραχμον) или *сребъренъ статеръ*, който струвалъ двѣ драхми, *тридрахма* (τρίδραχμον), която се срѣща доста рѣдко и най-сетнѣ *тетрадрахма* (τετράδραχμον), която струвала четире драхми. Драхмата се подраздѣляла на шесть оболи — (ὀβολοί). Колкото и да се вижда проста тая система, изучването на теглата на гръцкитѣ монети е доста сложно и не дотамъ лесно, защото теглилнитѣ системи не били едни и сѫщи даже и въ най-близки и съсѣдни държави. Така напр. египскиятъ статеръ, който билъ общеприетъ въ цѣлъ Пелопонезъ, теглилъ 12·57 грама, когато евбейскиятъ или атическиятъ статеръ 8·74 грама: споредъ това атическата тетрадрахма теглила 17·48 грама. Това основно тегло постепенно различно било смалявано въ разни градове и държави; така напр. тракийскиятъ градъ Маропея и островътъ Тасосъ въ 2. вѣкъ пр. Хр. ковали тетрадрахми съ типъ на Диониза на лицето; при всичко че тѣзи монети принадлежѫтъ къмъ една и сѫща теглилна система, именно атическата или евбейската, маропейскитѣ тетрадрахми теглѭтъ само 14·75 грама —16.6 гр., когато теглото на тетрадрахмитѣ отъ Тасосъ се възкачватъ отъ 16·62 грама—16·86 грама.

Монетна единица за златнитѣ монети билъ златниятъ статеръ — στατὴρ χρυσοῦς, равенъ по теглото си на двѣ сребърни драхми; най-обикновеното подраздѣление на статера била ἕκτη — шестина, която струвала ⅙ отъ статера. Александъръ Велики ковалъ и златни двустатери. Най-голѣма досега извѣстна златна монета ковалъ Евкратидесъ, царь въ Бактрияна (около 200.—150. год. пр. Хр.), въ стойность отъ 20 златни статери; единствениятъ екземпларъ отъ тая най-голѣма златна монета се съхранява въ нумизматическия кабинетъ на Bibliothéque Nationale въ Парижъ. — Златниятъ статеръ, називаемъ просто и χρυσοῦς, което отговаря на българското жълтица, често се назовавалъ споредъ името на царя или града, отъ който и гдѣто билъ кованъ: Александрови статери се казвали: χρυσοῖ Ἀλεξάνδρειοι, Филиповитѣ — Φιλίππειοι, Коринтскитѣ — Κορίνθιοι, Кизикекитѣ — Κυζικηνοί и др. Персийскиятъ златенъ статеръ съ тегло 8·385 грама се казвалъ δαρεικός. Срав. Blanchet, Monnaies grecques p. 30.

[1] Срѣщатъ се нѣколко форми отъ това име: Σιτάλκας, Σιτάλκης, Σειτάλκης. Herod. IV. 80. Thucyd. II. 29. Xenoph Anab. VI. 1. 2. Σιτάλκας се казвалъ синътъ на славния Ситалкесъ; като трети Σιτάλκης се споменува синътъ на Керзоблептесъ, който билъ началникъ на конница въ врѣмето на Александра Велики; въ единъ латински надписъ се чете: Sitalces divi Augusti eques Thracum. Срав. Tomaschek, Die alten Thraker, II. 43, който сравнява Σειτα — съ санскритски корень çitá, çâ и толкува seito, sito — въ значение спокоенъ, миренъ.

И така, когато Ситалкесъ е осигурилъ мира и приятелството съ скититѣ на сѣверъ, свободно е могълъ да обърне оржжието си на западъ противъ Пеония и Македония и тамъ да разшири своитѣ владѣния. Ситалкесъ успѣлъ да си спечели влияние и въ гръцкитѣ градове на тракийското крайбрѣжие. Въ това врѣме и атинянитѣ потърсили съюзъ съ могжщия одризки царь и за това се отправили до Нимфодора, отъ гръцкия градъ Абдера на Егейското крайбрѣжие, за сестрата на когото билъ се оженилъ Ситалкесъ. Този Нимфодоръ упражнявалъ голѣмо влияние при двора на шуря си и за това атинянитѣ, като виждали растящето отъ день на день могжщество на Ситалка, избрали Нимфодора на 431. г. за атински проксенъ (πρόξενος)[2] и го повикали въ Атина съ надежда, че влиятелниятъ Нимфодоръ ще имъ издѣйствува съюзъ съ Ситалка и съ Пердикасъ Македонски, за войната имъ противъ градъ Потидея на Халкидика. Въ името на Ситалка Нимфодоръ е сключилъ съ атинянитѣ договоръ и при този случай синътъ на Ситалка *Садокосъ* (Σάδοκος) билъ надаренъ съ почетно гражданство на Атина (Thucyd. II. 29.).

За да излѣзе този съюзъ по-популаренъ, въ Атини се разказвало, че той е сключенъ не съ варварски царь, а съ единъ близъкъ сродникъ на самитѣ атиняни, защото Тересъ, бащата на Ситалка, ужъ произхождалъ отъ рода на баснословния тракийски царь Теревсъ, който, споредъ прѣданието, билъ женeнъ за Прокна (Πρόκνη), дъщерята на Пандиона Атински. Тукидидъ обаче (Thucyd. II. 29.) категорически отказва сжществуванье на каквото и да било сродство между атинянитѣ и одризкитѣ царье, защото баснословниятъ онзи Теревсъ живѣлъ въ Фокида, когато тая область била заселена отъ тракийцитѣ, а не въ Тракия.

Нимфодоръ обѣщалъ на атинянитѣ, че Ситалкесъ ще имъ изпрати на помощь войска състоеща отъ тракийски конници и щитоносци (πελτάσται), за да могѫтъ по-скоро да свършѫтъ войната съ халкидийцитѣ. Сѫщеврѣменно той сполучилъ да помири атинянитѣ съ Пердикасъ, като ги прѣдумалъ да му отстѫпѭтъ Терма (Θερμαί, сега Солунъ), така щото Пердикасъ веднага слѣдъ това заедно съ атинянитѣ потеглилъ на война противъ халкидийцитѣ.

---

[2] Съ титлата πρόξενος удостоявали атинянитѣ онѣзи съграждани или чужденци, които принесли особени услуги на държавата имъ. На лицата, удостоени съ проксения атинянитѣ издигали статуи, подарявали златни вѣнци, давали и други нѣкои почести и привилегии, понѣкога и гражданско право. Проксенитѣ бивали натоварвани съ важни дипломатически послания до чужди държави, съ посрѣдничества въ разни международни договори и спорове и съ подобни мисии, та бихж могли да се сравнжтъ съ сегашнитѣ дипломатически агенти. За такъвъ проксенъ билъ избранъ и Нимфодоръ. — За проксения и относящи се до нея надписи срав. Reinach S., Traité d'épigraphie grecque p. 40 и слѣд.

На пелопонезцитѣ се видѣлъ твърдѣ опасенъ такъвъ силенъ съюзъ. Заради това, когато прѣзъ лѣтото на 430. год. едно пелопонезко посолство, въ което участвували пратеници отъ Коринтъ, Спарта, Тегеа и Аргосъ, тръгнѫло за Персия и на пѫтя си за тамъ минѫло прѣзъ Тракия, то се отбило при двора на Ситалка съ цѣль, да го отклони отъ съюза съ атинянитѣ и сѫщевременно да си издѣйствува съ негова помощь безопасенъ прѣвозъ прѣзъ Хелеспонтъ. Обаче при двора на Ситалка случайно се намѣрили и двама атински пратеници, които прѣдумали атинския почетенъ гражданинъ Садока и неговия вуйка Нимфодора, да имъ прѣдадѫтъ неприятелскитѣ пратеници, като прѣдупрѣждавали, че съюзътъ на спартанцитѣ съ Персия щѣлъ да бѫде твърдѣ опасенъ не само за атинянитѣ, но и за самия Ситалкесъ и неговата държава. Поради това пелопонезкитѣ пратеници, прѣди да се качѫтъ на кораба и отплуватъ за Азия, по заповѣдь на Ситалка били уловени въ градъ Бизанте (Bisanthe, сега Родосто на Пропонтида), прѣдадени на атинянитѣ и въ деня на пристигането имъ въ Атина убити (Thukyd. II. 67).

Съгласно съ сключения съ атинянитѣ договоръ Ситалкесъ прѣзъ лѣтото на 429. год. потеглилъ на бой противъ халкидийцитѣ. Сѫщеврѣменно той искалъ да накаже Пердикасъ, защото не изпълнилъ задълженията, срещу които Ситалкесъ се отказалъ да поддържа Филипа, брата на Пердикасъ и съискатель на македонския прѣстолъ. Въ войската на Ситалка се намиралъ и Аминтасъ, синътъ на Филипа, и едно атинско посолство подъ началството на Хагнопъ. Споредъ договора трѣбало и атинянитѣ да тръгнѫтъ противъ халкидийцитѣ и по сухо и по море.

Историографътъ на Пелопонезката война Тукидидъ (Thucyd. II., 95.—101.) разказва твърдѣ обстойно за този походъ на Ситалка и при този случай съобщава нѣколко драгоцѣнни свѣдѣния за състоянието на Ситалковата държава и за Тракия изобщо, които доказватъ, че Тукидидъ е познавалъ Тракия твърдѣ добрѣ.[3])

Войската на Ситалка била набрана не само отъ тракийцитѣ, живущи между Хемъ и Родопа, Понтосъ Евксиносъ и Родопа, но и отъ гетитѣ, които населявали Черноморскитѣ области между Хемъ и Истросъ (сегашна Добруджа) и лѣвия брѣгъ на Долния Дунавъ; гетитѣ се славили като отличпи стрѣлци на коне (ἱπποτοξόται споредъ Thucyd. II 96.) и по оржжие и по носия приличали на скититѣ, свои съсѣди на сѣверъ. Въ редоветѣ на Ситалковата войска постжпили кое като наемници, кое като доброволци съ надежда за богата плячка, мнозина отъ планинскитѣ тракийци изъ Родопа, които били независими и се казвали Δῖοι μαχαιρόφοροι; тѣ били въоржжени съ тракийски кратки, криви мечове, μάχαιρα или σκάλμη наречени.

---

[3]) *Тукидидъ,* славниятъ историографъ на пелопонезката война, произхождалъ отъ рода на тракийския князь Ὄλορος или Ὄρολος, за дъщерята на когото Ἡγησιπύλη се уженилъ маратонскиятъ побѣдитель Милтиядесъ (Herod. IV. 39. 41.). Неговъ внукъ билъ атинскиятъ гражданинъ Олоросъ, бащата на Тукидида: Ὄλορος ὁ πατὴρ Θουκυδίδου (Plutarch Cim. 4.). Отъ баща си Тукидидъ наслѣдилъ голѣми имоти въ Тракия, отъ които най-износни били златнитѣ рудници до Skapte-Hyle въ планина Pangaeus, гдѣто проживѣлъ Тукидидъ много години, когато атинянитѣ го осѫдили на изгнание, та ималъ възможность да се запознае съ Тракия твърдѣ отблизу. — Тракийското име Ὄλορος или Ὄρολος сравнява Tomaschek, Die alten Thraker II. 10. по окончание съ Τάρουλος или Τάλουρος.

На Ситалка били подчинени и нѣкои пеонски племена на лѣвия брѣгъ на рѣка Стримонъ: Ἀγριᾶνες, Λαιαῖοι и Γρήνιοι. При този случай Тукидидъ казва, че р. Стримонъ извира отъ планината Скомбросъ (сегашна Рила-Планина): ἐκ τοῦ Σκόμβρου ὄρους δι᾽ Ἀγριάνων καὶ Λαιαίων. На десния брѣгъ отъ Стримонъ живѣели независимитѣ пеонци и слѣдователно дотукъ се простирали западнитѣ прѣдѣли на Ситалковата държава. Областьта на тракийскитѣ племена Τρῆρες и Τιλαταῖοι, които живѣели къмъ сѣверъ отъ Скомбрусъ и па западъ досѣгали до рѣка Ὄσκιος (Искъръ), образувала границата противъ трибалитѣ (Τριβαλλοί), заселени по р. Морава. За Искъръ казва Тукидитъ, че извира отъ сжщата планина Скомбросъ, както и Нестосъ (сегашна Места) и Хебросъ и че тая планина е пуста, голѣма и съединена съ Родопа.[4]

На югъ одризката държава се простирала до Егейското море, а на истокъ до Понтосъ Евксиносъ; Ситалкесъ е владѣлъ така тракийското крайбрѣжие отъ Абдера (пó на изтокъ отъ устието на Нестосъ) до устието на Дунава. Четире дни и толкова нощи трѣбало, за да се обходи по море това крайбрѣжие при благоприятенъ вѣтъръ.

Здравъ и лекъ ходецъ (ἀνὴρ εὔζωνος) могълъ да извърви това разстояние въ 11 дни. Разстоянието между Бизантионъ и областьта на тракийското племе Λαῖαιοι, заселено по срѣдното течение на Стримонъ, било 13 дена пжть (Thucyd. II. 97).

Ситалкесъ, като тръгнжлъ на 429. г. на походъ противъ Македония, минжлъ изпърво прѣзъ собствената си одризка земя възъ долината на Хебросъ, (сетнѣ прѣминжлъ, може би, водораздѣла между Марица и Искъръ и край сѣвернитѣ поли на Рила-Планина прѣзъ Самоковско и Дупнишко се упжтилъ въ долината на Струма) и като слѣзнжлъ въ долината на Струма, стигнжлъ въ областьта на подчиненитѣ нему тракийски племена Λαιαῖοι и Ἀγριᾶνες, заселени въ горното течение на Струма и оттамъ прѣзъ планината Κερκίνη (сегашна Малешевска планина), слѣзнжлъ въ пеонския градъ Доберосъ (Δόβηρος, който, споредъ едни, се намиралъ кждѣ Радовище въ долината на р. Струмица, споредъ други, кждѣ сегашния Дойранъ). Походътъ ставалъ по сжщия пжть, по който Ситалкесъ минжлъ и по-рано въ единъ походъ противъ свободнитѣ пеонци, и който билъ просѣкълъ изъ непроходимитѣ и пусти гори (τεμὼν τὴν ὕλην) на Скомбросъ и Керкине. Като слизалъ отъ тая планина, отъ десната си ржка той ималъ пеонцитѣ, отлѣво медитѣ (Μαιδοί, въ сегашнитѣ области Малешевска и Пиянечка), пó на югъ синтитѣ (Σιντοί), на които жилищата се простирали до долното течение на Струмица (въ стария вѣкъ наричаема Πόντος).

---

[4] Види се, че Тукидидъ подъ името Σκόμβρος разбира планинитѣ Рила и Витоша заедно, защото извѣстно е, че р. Сгрума извира отъ Витоша, а не отъ Рила. — *Kiepert, Formae orbis antiqui, Thracia* като се основава на едно свѣдѣние на Полибия (Strabo IV. 6. 12), който казва, че покрай Haemus и Rhodope най-висока планина е Dunax, мисли, че Dunax или Donuca било античното име на Рила и навежда и единъ пасажъ отъ Livius IV. 40. 58: Donuca mons ingentis magnitutinis на пжтя отъ Тракия за Dardania. — Витоша отождествява Кипертъ съ античния Scombrus, Пиринъ-Планина съ Orbelus.

Въ врѣме на похода армията му не се намалила (съ изключение на онѣзи, които пострадали отъ болесть), а напротивъ се увеличавала така, щото числото на войскитѣ се възкачило до значителната цифра 150.000 души, отъ които една трета били конници. По-голѣма часть отъ конницата доставили самитѣ одризи и покрай тѣхъ гетитѣ. Отъ пехотата най-храбри били родопскитѣ меченосци отъ племето на диитѣ или сатритѣ — Δῖοι μαχαιρόφοροι.

Войскитѣ се събрали въ Доберосъ и оттамъ минжли въ долината на Аксиосъ (сега Вардаръ). Македонцитѣ, като видѣли, че не ще могжтъ съ успѣхъ да противостоjжтъ на такава грамадна сила, намѣрили за добрѣ да се оттеглжтъ въ укрѣпенитѣ си мѣста.

Ситалкесъ нападнжлъ изпърво нѣкогашнитѣ владѣния на Филипа; града Idomene прѣвзелъ насила, когато Gortynia, Atalante и други нѣколко, разположени все надъ рѣка Вардаръ, доброволно му се покорили отъ прѣданность къмъ Аминтасъ, Филиповъ синъ и претендентъ на прѣстола, който се намиралъ въ Ситалковата войска. Градъ Europos Ситалкесъ обсаждалъ напраздно; слѣдъ това нападнжлъ още останжлитѣ части отъ Македония, съ изключение на южнитѣ области Bottiea и Pieria (до Солунския заливъ) и опустошилъ областитѣ Mygdonia, Grestonia и Anthemous на лѣвия брѣгъ отъ рѣка Вардаръ.

Македонцитѣ не се рѣшили съ пѣхота да излѣзжтъ противъ силния неприятель, но, като имъ дошли на помощь тѣхнитѣ съюзници на коне, впуснжли се въ кавалерийски битки съ тракийцитѣ.

Най-сетнѣ и конницата се указала слаба, и за това македонцитѣ напълно отстжпили отъ бойното поле. Ситалкесъ взелъ да прави прѣговори съ Пердикасъ, за да дочака атинянитѣ, които обаче никакъ не се явили съ обѣщаната флота, а само се задоволили съ това, че изпратили до Ситалка пратеници, които отъ тѣхна страна да му поднесжтъ дарове. По тази причина Ситалкесъ изпратилъ само една часть отъ войскитѣ си противъ халкидийцитѣ и ботиейцитѣ и опустошилъ земята имъ.

Походътъ на грамадната тракийска войска уплашилъ тесалийцитѣ и подчиненитѣ имъ племена, които се бояли, че Ситалкесъ ще ги нападне, и за това взели да се въоржжаватъ, както и гърцитѣ къмъ югъ отъ Термопилския походъ. Не по-малко се уплашили и тракийскитѣ племена Παναῖοι, Ὀδόμαντοι, Δρῷοι, Δερσαῖοι, заселени въ стримонското поле, които още били независими. Освѣнъ това се разчуло, че Ситалкесъ, като съюзникъ на атинянитѣ, щѣлъ да потегли въ Елада противъ тѣхнитѣ противници.

При това настроение на духоветѣ и при голѣмитѣ мѫчнотии, съ които ималъ да се бори, особено защото грамадната войска страдала отъ недостатъкъ на храна и отъ лошо врѣме, Ситалкесъ лесно се съгласилъ съ съвѣтитѣ на Севтесъ, синъ на брата му Спарадока, който го прѣдумалъ да спре по-нататъшнитѣ военни дѣйствия и да се завърне въ Тракия. Севтесъ тогава вече, слѣдъ Ситалка, билъ най-могѫщето лице въ одризката държава. Причината, загдѣто Севтесъ убѣдилъ чича си да се оттегли по-скоро, била тази, че Пердикасъ тайно се сговорилъ съ него и му се обѣщалъ, да му дада сестра си за жена и пари, ако Ситалкесъ го послуша. — И така Ситалкесъ, слѣдъ като се побавилъ въ Македония изцѣло тридесетъ дни, скоро се завърнѫлъ въ Тракия, безъ да постигне положителенъ резултатъ съ този походъ.

Пердикасъ отпослѣ изпълнилъ обѣщанието си и далъ на Севтеса сестра си Стратоника за жена и много дарове.

Ситалкесъ царувалъ до 424. год., когато паднѫлъ убитъ въ единъ походъ противъ трибалитѣ, които, споредъ Херодота (IV. 49.), населявали πεδίον τὸ Γριβαλλικόν по течението на рѣкитѣ Ἄγγρος и Βρόγγος (сегашна сърбска и българска Морава); къмъ сѣверъ тѣхнитѣ жилища се простирали до р. Истросъ, къмъ югъ до Косово поле, гдѣто вече живѣли илирийскитѣ дардани; източнитѣ съсѣди на трибалитѣ били тракийскитѣ племена Τρῆρες и Τιλαταῖοι, подданници на Ситалка.

И слѣдъ смъртьта си Ситалкесъ се славилъ въ народнитѣ тракийски пѣсни[5]) като славенъ герой и юнакъ; такава една пѣсень поне споменува Ксенофонтъ (Anabasis VI. 1. 6.), като описва тракийската игра (хоро) съ мечове.

Дали Ситалексъ, най-могѫщиятъ тракийски царь, е ковалъ монети, не е извѣстно; досега поне не е намѣрена нито една монета съ негово име.

Ситалкесъ е оставилъ, вѣроятно, трима синове: Тересъ, Ситалкесъ и Садокосъ, но отъ тѣхъ нито единъ не се възкачилъ на бащиния си прѣстолъ, а Севтесъ I., който вече около 429. год. билъ най-могѫща личность въ държавата, като най-силенъ, успѣлъ да си присвои върховна власть надъ нея; види се, че въ одризката държава повече е струвала силата и могѫществото, отколкото наслѣдствено право.

III.

Начинающъ упадъкъ на одризката държава въ врѣмето на Севтесъ I. (около 424.—405. год. пр. Хр.).

Въ врѣмето на *Севтесъ I.*, синътъ на Спарадока, Ситалковъ братъ, одризката държава поне въ началото упазила досегашното си могѫщество. Любопитни свѣдѣния за състоянието ѝ се четѫтъ у Тукидида (II. 97.), който казва, че въ врѣмето на Севтесъ I[1] одризката държава принасяла най-голѣми данъчни приходи. Данъцитѣ, които ѝ плащали варваритѣ и принадлежнитѣ на държавата гръцки градове, възлизали годишно на 400 таленти и толкова е получавалъ царятъ въ дарове отъ злато и сребро, а отгорѣ и скѫпоцѣнни килими и други прѣдмети. — Споредъ Диодора (XII. 50.), крѫглата сума на годишнитѣ приходи на одризкия царь била около 1000 таленти.[2]

---

[5]) Xenophon, Anabasis VI. 1. § 5—6. „Изпърво станѫли тракийцитѣ и при кавалъ заиграли съ орѫжието си, заскачали, високо и леко вörтѣли мечоветѣ; най-сетнѣ единъ ударилъ другиго, както се сторило на всички, а той паднѫлъ нѣкакъ си изкуствено. И извикали пафлагонцитѣ (уплашени). Първиятъ, като съблѣкълъ орѫжията на другия си, тръгнѫлъ, като възпѣвалъ Ситалка (ᾄδων τόν Σιτάλκαν), а останѫлитѣ изнесли другия като мъртъвъ; но той непострадалъ.“ Члѣнътъ τόν Σιτάλκαν означава извѣстния, славния Ситалкесъ, когото възпѣвалъ въ пѣсеньта си побѣдившиятъ въ играта тракиецъ.

Но въ това външно богатство се скривалъ вѫтрѣшниятъ зародишъ на начинающия упадъкъ, защото тогава вече, въ врѣмето на Севтесъ I., се споменуватъ бочни владѣтели — παραδυναστεύοντες, благоволението на които поданницитѣ купували съ богати подаръци не по-малки отъ тия, които се давали на върховния господарь. „Безъ подаръци нищо не могло да се свърши въ трайкийската държава,“ казва Тукидидъ, II., 97.

Тѣзи бочни владѣтели безъ съмнение били члѣнове на царския домъ и управяли извѣстна часть отъ държавата като васали, подъ върховната власть на царя. Такъвъ боченъ владѣтель трѣба да е билъ изпърво Севтесъ I., защото само така може да се обясни неговото могѫщество още при живота на Ситалкесъ, а Спарадокосъ, бащата на Севтесъ, макаръ и παραδυναστεύων, билъ толкова могѫщъ, че е ковалъ и сребърни монети съ името си. Естествено такива князове се домогвали да усилѭтъ властьта си, да могѫтъ да се провъзгласѭтъ за независими, както е направилъ отпослѣ Севтесъ II., и това именно е било опасно за върховния господарь, на когото властьта отслабвала, па и за държавата, която така се разпадала на части, току що съединени.

Такъвъ боченъ владѣтелъ билъ Месадесъ (Μαισάδης), баща на Севтесъ II., който владѣлъ тракийскитѣ племена Μελανδῖται, Θυνοί и Τρανίψαι между Пропонтида и Черно море, още прѣди да стѫпи на одризкия прѣстолъ Медокосъ или Метокосъ (Μήδοκος), приемникъ на Севтесъ I., но отпослѣ билъ изгоненъ отъ своитѣ владѣния, когато одризката държава взела да отпада, и скоро слѣдъ това умрѣлъ отъ болесть.

Около сѫщото врѣме тъй парečената тракийска Делта (τὸ Δέλτα καλούμενον, сирѣчъ трижгълникътъ земя между Бизантионъ и Салмидесосъ, сега Мидия) се намирала подъ властьта на Тересъ II., може би синъ на Ситалка. Вѣроятно е, че Месадесъ и Тересъ II. сѫ онѣзи бочни владѣтели, които споменува Тукидидъ въ врѣмето на Севтесъ I., но покрай тѣхъ може би да е имало и други, неизвѣстни за сега.

Тукидидъ, който билъ съврѣменникъ на Севтесъ I., толкова малко разказва за тоя одризки царь, щото не се знае, дали още въ негово врѣме сѫ траяли приятелскитѣ отношения между одризката държава и атинянитѣ и до колко Севтесъ I. е участвувалъ въ събитията на пелопонезката война.

---

[1] Гръцка форма на това име е Σεύθης, латинска Seutha. - Подъ това име сѫ извѣстни отъ надписитѣ и нѣколко тракийски войници: Tomaschek, Die alten Thraker II. 42. сравнява Seutha съ арменското šoit, šuti и го тълкува въ значение подвиженъ, бързъ, пъргавъ, стрѣлецъ.

[2] Приблизителната стойность на единъ талентъ въ сегашни пари е 5895 лева.

Монети отъ Севтесъ I.

Отъ Севтесъ I. сѫ извѣстни досега дидрахми и драхми, ковани по атическата монетна мѣра и сѫ доста рѣдки, както и монетитѣ отъ Спарадока.

Типове на монетитѣ отъ Севтесъ I. сѫ слѣднитѣ:

1. Лицето. Конникъ облѣченъ въ кратъкъ, тѣсенъ хитонъ, който е прѣпасанъ и въ кѫса хламида, която се развѣва отъ плещитѣ му, въ галопъ ѣзди на десно; десната му рѫка е вдигнѫта и вѣроятно държи кратко копие.

Опакото. Надписъ отъ три реда:

ΣΕϒΘΑ
ΑΡΓϒ
ΡΙΟΝ

Надписътъ значи: Σεύθα ἀργύριον, сирѣчъ монета, пара на Севтесъ. Σεύθα е дорийска форма за род. падежъ ед. ч. вмѣсто Σεύθου.

Монетата е сребърна дидрахма; теглото ѝ 8·50 грама, диаметрътъ 22 милим.

Срав. табл. I., брой 5., който изобразява единъ екземпларъ, съхраненъ въ нумизматическия кабинетъ на Bibliothèque Nationale въ Парижъ.

2. Лицето. Сѫщи типъ както на прѣдната монета.

Опакото. Надписъ отъ два реда, окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ:

ΣΕϒΘΑ
ΚΟΜΜΑ

Надписътъ се чете: Σεύθα κόμμα, което значи: ковъ, печатъ или рѣзба на Севтесъ, сирѣчъ монета, кована или сѣчена отъ Севтесъ.

Монетата е сребърна дидрахма, теглото ѝ 8·55 грама, диаметрътъ 20 милим.

Срав. табл. I., брой 7., който изобразява единъ екземпларъ отъ британския музей въ Лондонъ.

3. Лицето. Конь въ галопъ на десно, окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Надписъ, всрѣдъ зрънчестъ крѫгъ.

ΣΕϒΘΑ
ΚΟΜΜΑ

Надписътъ е сѫщи както на прѣдната монета. Монетата е сребърна драхма, теглото ѝ 4·017 грама, диаметрътъ 15 милим.

Срав. табл. I., брой 6., екземпларътъ се намира въ британския музей въ Лондонъ.

Възпроизведенитѣ въ таблица I., бр. 5. 6. 7. монети на Севтесъ I. показватъ, че тѣхниятъ ковъ дѣйствително не може да се нарече художественъ, но пакъ е хубавъ. Лицето на тия монети прѣдставя типъ чисто тракийски, именно типъ на тъй наречения тракийски конникъ, добрѣ познатъ отъ многобройнитѣ релиефи на конници, прѣмущественно характеристични за нѣкогашнитѣ тракийски земи, отъ които часть съставя днешна България. Въ монетитѣ на Севтесъ I. движението на конника е изразено доста живо. Срав. статиитѣ за тракийскитѣ конници въ Сбм. кн. VIII., XI., XII., XIII.

Не по-малко сѫ интересни надписитѣ на опакото. Монетни надписи ἀργύριον и κόμμα се срѣщатъ единствено въ монетитѣ на Севтесъ I. Κόμμα, което значи ковъ, рѣзба, сѣченье на монети или монетенъ печатъ, е произведено отъ корена на глагола κόπτω, технически термипъ за сѣченье или кованье монети; негови синоними сѫ παίω (= frapper), отъ който е произведепо сѫществителното παῖμα, извѣстно отъ една сребърна монета, кована въ градъ Gortyna на островъ Критъ съ надписъ: Γόρτυνος τὸ παῖμα, и най-сетнѣ χαρακτήρ = рѣзба, гравюра, извѣстно отъ сребърна тетрадрахма на Котисъ IV. тракийски царь, кована вѣроятно въ първото стол. пр. р. Хр. И така сѣченье или кованье на монети се означавало съ три глагола: παίω, κόπτω, χαράσσω, отъ които първиятъ принадлежи на V. вѣкъ, вториятъ на IV. вѣкъ, а третиятъ на I. вѣкъ пр. Хр.

IV.

Одризки царье Медокосъ и Севтесъ II.

Кога е умрѣлъ Севтесъ I., не е извѣстно, ала вѣроятно около 405. год. Неговъ приемникъ билъ Μήδοκος или Μήτοκος, когото Ксенофонтъ (Hellenica IV. 8. 26. и Anabasis VII. 3. 16.) споменува като одризки царь: Μήδοκόν τε, τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα. Този царь е владѣлъ кѫдѣ 400. год. пр. Хр., когато Севтесъ II., синътъ на Месада, сключилъ съ Ксенофонта и неговата войска договоръ, за който ще споменемъ по-долу.

Въ дома на Медока билъ възпитанъ малолѣтниятъ Севтесъ II., слѣдъ смъртьта на баща си Месада. Когато Севтесъ II. порастнѫлъ, помолилъ опекуна си Медока, да му даде войска, за да може да си отмъсти на ония, които лишили баща му отъ властъ и самъ да си намѣри прѣхрана. Медокъ изпълнилъ молбата му, и оттогава Севтесъ II. се прѣхранявалъ съ плячка и грабежъ въ нѣкогашната държава на баща си. Ето какво разказалъ за себе си Севтесъ II. на Ксенофонта, когато този дошелъ при него, да се спогодѭтъ за условията, подъ които Ксенофонтъ искалъ съ войската си да постѫпи въ служба на Севтеса (Xenophon, Anabasis VII. 2. 32.—34.): „Месадесъ бѣше баща ми и властьта му се простираше надъ меландититѣ, тинитѣ и трапипситѣ; отъ тази именно страна биде изгоненъ баща ми, когато изпаднѫ одризката държава и наскоро умрѣ отъ болесть, а пъкъ азъ като сираче бѣхъ отхраненъ при сегашния царь Медока. Когато станѫхъ юноша, не можехъ да живѣѭ на чужда трапеза и, като седѣхъ съ него на единъ столъ, молехъ го, да ми даде хора колкото е възможно, не само за да си отмѫстѭ, ако могѫ нѣкакъ, на онѣзи, които бѣхѫ изгонили баща ми, но и да живѣѭ, безъ да гледамъ на неговата трапеза като куче. Слѣдъ това той ми даде войници и коньe, които ще видите, когато съмне. И сега азъ живѣѭ съ тѣхъ, като ограбвамъ бащината си земя. Ако би вие да ми помогнете, вѣрвамъ, че съ помощьта на боговетѣ ще си вземѫ назадъ бащината държава.“

Севтесъ придобилъ извѣстна власть надъ Пропонтида вече около 405. год. Въ това врѣме атинската флота стояла на котва при Егоспотами (Αἰγός ποταμοί — сирѣчъ кози рѣки, градъ и рѣка на източния брѣгъ на тракийския Херзонезъ, сега Галата), гдѣто атинянитѣ съвършенно били разбити отъ лакедемонцитѣ на 405. год. отъ Лисандра Лакедемонски. Нѣколко дена прѣдъ тая сѫдбоносна битка дошелъ въ атинския лагеръ Алкивиядъ, който отъ сваляньето си на 407. год. живѣлъ въ Тракия и отъ тамошнитѣ си крѣпости воювалъ съ безвластнитѣ тракийци и прѣдлагалъ на атинскитѣ полководци своитѣ съвѣти и помощь, но за лудо. При този случай Алкивиядъ споменѫлъ, че му сѫ приятели тракийскитѣ царье Медокъ и Севтесъ, които щѣли да му изпратѭтъ голѣма войска противъ спартанцитѣ (Diodorus XIII. 105). Това трѣба да сѫ тракийскитѣ царье, за които говори Корнели Непотъ въ животописа на Алкивияда глава, 7, именно, че Алкивиядъ magnam sibi amicitiam cum quibusdam regibus Thraciae peperetat. Отъ владѣнията на Алкивияда слѣдъ неговата смърть минѫли подъ властьта на Севтесъ II. крѣпоститѣ Bisanthe и Neon Teichos.

Около 400. год. пр. Хр. Севтесъ владѣлъ едва нѣколко крѣпости на брѣговетѣ на Пропонтида, отъ които най-важнитѣ били Bisanthe, Ganos, Neon Teichos и Hieron Oros. Въ това врѣме стигнѫлъ тамъ Ксенофонтъ съ своитѣ гърци, като се връщалъ отъ нещастния походъ въ Азия, описанъ съ такава увлѣкателность и подробность въ неговата Anabasis. Севтесъ, като се усѣщалъ слабъ, да си подчини въ кѫсо врѣме бащината земя, намислилъ да наеме гръцката войска подъ началството на Ксенофонта, като се надѣвалъ, че съ нейната помощь ще сполучи по-скоро да завладѣе цѣлото крайбрѣжие на Пропонтида. Ксенофонтъ изпърво не се указалъ дотамъ наклоненъ да помага на Севтеса въ неговитѣ планове и два пѫти най-рѣшително отблъснѫлъ Севтовия пратеникъ Медосада, който билъ натоваренъ съ голѣми обѣщания да склони Ксенофонта, да постѫпи съ войскитѣ си на служба при Севтеса. Но най-сетнѣ Ксенофонтъ се рѣшилъ, когато, поради враждебното поведение на спартанскитѣ полководци въ Бизантионъ, не могълъ по другъ начинъ да намѣри прѣхрана за войската си. И така гърцитѣ подъ началството на Ксенофонта минѫли въ лагера на Севтесъ II., който ги посрѣщнѫлъ твърдѣ приятелски.

На Ксенофонта и другитѣ гръцки военачалници Севтесъ казалъ, че ги приема съ пълно довѣрие толкозъ повече, защото тѣ сѫ атиняни, които били негови сродници и той тѣхенъ приятель. Ние казахме по-горѣ, че атинянитѣ и по-рано си припомнили това мнимо сродство съ одризкитѣ царье, когато сключили съюзъ съ Ситалка (срав. по-горѣ стр. 14.). Слѣдъ това Севтесъ имъ изложилъ положението си и се обѣщалъ, ако му спомогнѫтъ, да си извоюва назадъ онѣзи приморски градове, които принадлежали на баща му, ще ги възнагради щедро, ще имъ подари стока и земя за живѣенье и единъ укрѣпенъ градъ при морето. А на Ксенофонта прѣдложилъ двойно роднинство, като му давалъ дъщеря си за жена и сжщеврѣменно билъ готовъ да се ожени за дъщерята на Ксенофонта — ако има такава — и да си я откупи по тракийски обичай. До колко гърцизъмътъ повлиялъ върху Севтеса, най-ясно указва това обстоятелство, че разговоритѣ между него и Ксенофонта ставали съ помощьта на прѣводачъ (Anabasis VII. 2. 19). Ксенофонтъ и гръцкитѣ военачалници, слѣдъ като се съгласили на тѣзи обѣщания, били поканени отъ Севтеса на голѣмо угощение, дадено въ тѣхна честь, прѣкрасно и съ хуморъ описано отъ Ксенофонта (Anabasis VII 3. 21—33.)[1])

И така Севтесъ, помогнжтъ отъ гърцитѣ наемници прѣдприелъ прѣзъ зимата между 400—399. год. единъ двумѣсеченъ походъ противъ тинитѣ[2]) (Anabasis. VII. 4. 22.) и като прѣминжлъ границитѣ на бащината си държава, навлѣзълъ въ тъй наречената тракийска Делта, сирѣчъ най-крайния трижгълникъ задъ Бизантионъ, и оттукъ се опжтилъ покрай Понтосъ Евксиносъ въ областьта на тракийцитѣ називаеми Μελινοφάγοι (VII. 5. 12.), сирѣчъ просоѣдци (които сѣели много просо и отъ него правели гозби) и стигнѫлъ до градъ Salmydessus (сега Мидия). Слѣдъ прѣвземаньето на тия области войската се оттеглила въ околностьта на Selymbria (сега Силиври) до Пропонтида. Обаче Севтесъ нито платилъ на войската условената заплата, нито изпълнилъ даденитѣ на Ксенофонта обѣщания. Заради това грѫцката войска на драго сърце минѫла подъ знамето на спартанския полководецъ Тиброн, който тогава водилъ война въ Азия противъ Тисаферна и противъ перситѣ.

---

[1]) Ето по-важнитѣ пасажи отъ любопитното описание на тракийското угощение: „Поканенитѣ насѣдахж кржгомъ; слѣдъ това за всички се донесохж триножни трапези, около двадесеть, съ сложено на тѣхъ нарѣзано месо и голѣми квасени хлѣбове; трапезитѣ се поставихж особено прѣдъ гоститѣ. Севтесъ взе хлѣбоветѣ, начупи ги на парчета и ги разфърли комуто искаше, подобно и месото; сжщото правехж и другитѣ. Слѣдъ това носехж наоколо рогове съ вино и всички си вземахж. И всѣки каза наздравица. Когато виночерпецътъ подаваше рогъ съ вино на нѣкой си Аристасъ, който бѣ натрупалъ на колѣнѣтѣ си най-много хлѣбъ и месо, защото като ненаситенъ, гълташе и ядѣше много, тогава Аристасъ, като съгледа, че Ксенофонтъ не яде вече, каза на виночерпеца: на тогова давай, защото вече нѣма работа, а пакъ азъ още имамъ. Севтесъ, като чу гласа, питаше виночерпеца, що казва Аристасъ; и виночерпецътъ му обясни, защото знаеше гръцки. Тогава всички се засмѣхж.

Докато траеше пиеньето, влезе единъ тракиецъ съ бѣлъ конь и, като вдигнж пъленъ рогъ, каза: пийж ти на здравие, Севте, и подарявамъ ти този бързъ конь; като го ѣздишъ, не само ще догонишъ всѣки неприятель, но и безъ страхъ ще избѣгашъ отъ неприятеля. Другъ единъ доведе момче и съ наздравица го подари на царя, третиятъ донесе дрехи за Севтовата жена, други му подари сребърна чаша и скжпоцѣненъ килимъ. И всѣки каза наздравица. Ксенофонтъ, който като първъ гость сѣдѣше най-близу до Севта и нѣмаше, що да му подари, макаръ и да се понапи малко, пакъ се изправи смѣло и, като вдигнж пълнъ рогъ, каза: „Севте, азъ ти подарявамъ себе си и своитѣ другари за вѣрни приятели; съ тѣхната помощь и съ божия воля не само ще си възвърнешъ бащината държава, но и друга земя ще прѣвземешъ и ще спечелишъ много коне, и жени, и много дарове.“ Тогава станж и Севтесъ и заедно съ Ксенофонта изпи рога и остатъка изсипа върху неговитѣ другари, споредъ тракийския обичай.

Слѣдъ това влѣзохж хора, които свирихж на рогове и свирки отъ волска кожа, въ ритми (тактъ) и въ октава, вѣроятно военни пѣсни, защото Севтесъ така се въодушеви, щото изкрѣска по военно (като въ война) и пъргаво подскочи, като че се пази отъ стрѣла, — послѣ влѣзохж и шегаджии“. Изобщо VII. книга отъ Anabasis е пълна съ интересни свѣдѣния за Тракия и тракийскитѣ обичаи, къмъ които се отнасятъ нѣкои пасажи и отъ другитѣ книги на това класично съчинение.

[2]) Любопитенъ е пасажътъ, въ който Ксенофонтъ (Anabasis VII. 4. 3—4.) описва, какъ тинитѣ напуснжли селата и избѣгали въ планинитѣ и какъ войската ги прѣслѣдвала тамъ въ дебелъ снѣгъ и лютъ студъ: „Имаше дебелъ снѣгъ и такъвъ лютъ мразъ, щото замързваше водата, която си посѣхж за обѣдъ, па даже и виното въ амфоритѣ и на мнозина гърци носове и уши се изгорявахж отъ мразъ. Тогава станж ясно, защо тракийцитѣ носжтъ на главитѣ и ушитѣ лисичи кожи (ἀλωπεκίδας) и долами не само на гръдитѣ, но и на бедрата, и като ѣздятъ на коне, иматъ япанджаци (ζειράς) дълги до краката, а не кратки мантии (χλαμύδας). Подобно описва носията на битинскитѣ тракийци Херодотъ (VII. 75): ἐπὶ μέν τῇσι κεφαλῇσι ἀλωπεκέας ἔχοντες ἐστρατεύοντο, περὶ δὲ τὸ σῶμα κιθῶνας, ἐπὶ δέ ζειράς περιβεβλημένοι ποικίλας, περὶ δὲ τοὺς πόδας τε καὶ τὰς κνήμας πέδιλα νεβρῶν. — Отъ сжщата книга на Анабазисъ, глава IV, 14.—15. интересно е описанието на тракийскитѣ села, въ които кжщитѣ били оградени наоколо съ голѣми колове (окопи и плетища): αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεσταύρωντο μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων ἕνεκα.

Прѣзъ зимата на слѣдующата 399/398. год. Севтесъ изпратилъ на спартанския полководецъ Деркилидасъ, който воювалъ въ Битиния противъ перситѣ, 200 ордизки конници и 300 щитоносци на помощь. Вслѣдствие на този съюзъ Деркилидасъ, като се връщалъ отъ Азия прѣзъ пролѣтьта на 398. год., на похода си за Херзонезъ, се отбилъ при двора на Севтесъ, който го посрѣщнѫлъ и гощавалъ твърдѣ приятелски (Xenophon, Hellenica III. 2. 2.).

Но въ какъвто размѣръ нараствало могѫществото на Севтесъ по тракийското крайбрѣжие, въ такъвъ размѣръ взели да чезнѫтъ добритѣ отношения между него и Медока. Въ постояннитѣ войни и походи Севтесъ се издигнѫлъ тъй високо, щото се усѣщалъ доста силенъ да въстане противъ върховния господарь и нѣкогашния си благодѣтель Медока, прѣдаденъ на разкошенъ и изнѣженъ животъ. Това неприятелство види се да е траяло до 391. год., когато атинскиятъ полководецъ Тразибулъ дошелъ въ Хелеспонтъ, и като примирилъ двамата владѣтели, направилъ ги съюзници на атинянитѣ съ надежда, че така по-лесно ще спечели за атинянитѣ приятелството на грѫцкитѣ градове, зависими отъ тракийската държава. Слѣдъ това врѣме Медокосъ не се споменува вече, когато за Севтеса има още свѣдѣния отъ слѣднитѣ години, отъ които излиза, че въ врѣмето на Анталкидовия миръ на 387.—386. год. отношенията между атинянитѣ и Севтеса сѫ били твърдѣ обтегнѫти, така щото атинянитѣ се страхували, че ще се присъедини той къмъ тѣхнитѣ неприятели, ако се осуетѭтъ условията на мира. Отъ друга страна, съобщава Корнели Непотъ (Iphierates. 2) въ животописа на Ификрата, че този атински полководецъ помогнѫлъ на атинския съюзникъ Севтесъ, когато се намиралъ въ опасность.

Най-сетнѣ кръшлекъ отъ единъ атически надписъ споменува за единъ договоръ между атинянитѣ и Светеса, но жалкитѣ остатъци не допущатъ да се възстанови текстътъ на надписа, та да се опрѣдѣли, каква е била цѣльта и условията на този договоръ, който трѣба да е билъ сключенъ около 383. год.

Монети отъ Медокосъ, Амадокосъ и Тересъ II.

Къмъ врѣмето около 400. год. пр. Хр. принадлежѫтъ нѣколко монети, въ които отъ едната страна се повтаря типътъ: двуостра сѣкира и които носѭтъ надписи: Μητόκο, Ἀματόκο и Τήρεω. Монети отъ Севтесъ II. досега не сѫ извѣстни.

1. Монети съ надписъ: Μητόκο.

Лицето. Мѫжка глава съ брада, вѣроятно глава на Бахусъ, на десно. На лѣво отъ главата надписъ: МНТОКО; всичко окрѫжено съ изпѫкнѫлъ крѫгъ. Μητόκο е форма за род. п. вмѣсто Μητόκου.

Опакото. Двуостра сѣкира (bipennis) съ дръжка; отъ едната страна на сѣкирата гроздъ съ листъ, отъ другата двѣ крѫгли окраси въ видъ на знакъ **о,** подобенъ на буквата омикронъ.

Въ каталога на Берлинския музей, който притежава единъ екземпларъ отъ тая монета, се обясняватъ двѣтѣ крѫгли окраси като малки клончета отъ лозина. Срав. Beschreibung der antiken Münzen der Koen. Museen in Berlin, I. стр. 329. 8.

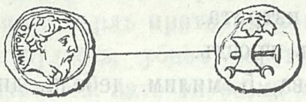

Сребъренъ диоболъ отъ Метокосъ.

Монетата е атически сребъренъ диоболъ, теглото ѝ 1·14 гр., диаметърътъ 12 милим.

Гледай изображения тукъ въ текста екземпларъ, възпроизведенъ и въ табл. I., бр. 8., принадлежащъ на берлинския музей.

2. Монети съ надписъ Ἀματόκο.

а) *Лицето.* Двуостра сѣкира, на която дръжката образува буква Т обърнѫта съ хоризонталната си чърта надолу. Надъ сѣкирата се вижда надълъжъ положенъ caduceus (жезълъ на Хермесъ) и надъ него двѣ издадени точици, които, вѣроятно, означавали стойностьта на монетата.

На десно отъ сѣкирата се чете АМА, подъ нея буквата Т обърнѫта и налѣво ОКО, четено изцѣло значи: АМАТОКО; всичко окрѫжено съ зрънчестъ крѫгъ.

Въ всичкитѣ досегашни издания на тая монета надписътъ погрѣшно се чете Ἀμαδόκο вмѣсто Ἀματόκο, защото не се е взела въ внимание буквата Т, която образува дръжка на сѣкирата; отъ буквата Δ нѣма въ монетитѣ на Амадокосъ ни слѣда.

Опакото. Вдлъбнѫтъ квадратъ, на който странитѣ сѫ линии отъ зрънца; въ квадрата стои лозина съ петь грозда. Около квадрата се чете надписъ: ΕΠΙΚΛΕΑΝΤΟϹ. Надписътъ ἐπὶ Κλέαντος = въ врѣмето на Клеанта, означава управляющия архонтъ или магистратъ, въ врѣмѣто на когото монетата била кована.

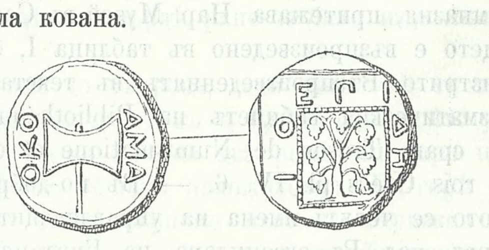

Бронзова монета отъ Аматокосъ I.

Монетата е бронзова, твърдѣ дебела — 5 милим.; диametrътъ й 25 милим. Описания екземпларъ притежава Нар. Музей въ София. Гледай табл. I. бр. 10. Подобенъ е възпроизведениятъ въ текста екземпларъ на Британския музей; въ този екземпларъ липсува хоризонталната чърта на буквата Т, която образува дръжката на сѣкирата. На опакото надписъ: ΕΠΙ ΔΗ ΙΟ около вдлъбнжтъ квадратъ, въ който стои лозина съ шесть грозда; диям. 23 милим. Срав. Catalogue of Greek Coins, Thrace стр. 202. Berl. Catal. I. 329. 9.

b) *Лицето.* Двуостра сѣкира съ дръжка, която образува буквата Т подобно както въ прѣдния екземпларъ. Надъ сѣкирата се вижда малъкъ гроздъ. Отъ надписа личжтъ само буквитѣ на лѣво отъ сѣкирата: ΟΚΟ; буквитѣ на десно отъ нея ΑΜΑ липсуватъ съвсѣмъ, защото тая страна на монетата е съвсѣмъ изтрита.

Опакото. Увиснжлъ гроздъ.

Монетата е бронзова, 5 милим. дебела, диям. 18 милим.

Екземпларътъ се намира въ Нар. Музей въ София.

3. Монети съ надписъ Τήρεω.

Лицето. Двуостра сѣкира съ дръжка, която образува буквата Т обърнжта надолу съ хоризонталната си чърта въ тая форма:

Ρ Ε
Η⊥Ω

Надписътъ се чете: Τήρεω. Всичко е окржжено съ зрънчестъ кржгъ.

Опакото. Лозина съ петъ грозда, поставена всрѣдъ вдлъбнжтия квадратъ, на който странитѣ образуватъ линии отъ зрънца; около квадрата има слѣди отъ надписъ.

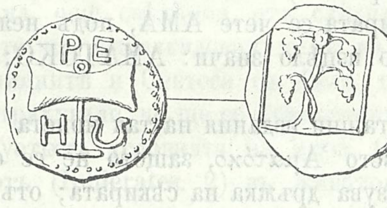

Бронзова монема отъ Тересъ II.

Монетата е бронзова, 5 милим. дебела, диям. 21 милим.

Описаниятъ тукъ екземпларъ, намѣренъ въ землището на село Перущица, Пловдивска околия, отъ г-на Н. Начовъ, сега прѣподаватель въ Софийската гимназия, притежава Нар. Музей въ София; отъ тоя екземпларъ само лицето е възпроизведено въ таблица I, бр. 12, защото опакото е почти изтрито. Възпроизведениятъ въ текста екземпларъ се намира въ нумизматическия кабинетъ на Bibliothéque Nationale въ Парижъ, за което срав. Trésor de Numismatique et de Glyptique I. Numismatique des rois Grecs pl. IV. 6. — Въ по-добрѣ упазенитѣ екземпляри на опакото се четжтъ имена на управляющитѣ архонти съ прѣдлога ΕΠΙ въ род. пад. Въ екземплара на Британския музей се чете:

ΕΠΙΚΑΣΙΓΝΑΚΙΟΣ = ἐπὶ Κασιγνάκιος = въ врѣмето на Касигнакия. Срав. Catal. of greek coins, Thrace стр. 202.

Единъ екземпларъ отъ бронзовата монета на Амадокосъ се намѣрилъ минжлата есень въ стария камъненъ ломъ до село Бѣлово заедно съ една бронзова сѣкира и нѣколко желѣзни сѣчива.

Както се вижда отъ това описание, лицето на бронзовитѣ монети отъ Амадокосъ и Тересъ, както и опакото на сребърната монета отъ Метокосъ иматъ единъ общъ типъ: двуостра сѣкира, наричаема πέλεκυς или ἀξίνη δίστομος, латински bipennis. Двуострата сѣкира се употрѣбявала вече въ най-старитѣ врѣмена и като оржжие и като сѣчиво за работа; като оржжие я носжтъ не гърци, а всѣкога варвари. Съ двуостра сѣкира въ ржка е изобразенъ на единъ релиефъ тракийскиятъ царь Ликургосъ, извѣстенъ отъ митологията като върлъ противникъ на Баховия култъ, който, наказанъ отъ Бахуса съ лудость, убива собствения си синъ, жена си и най-сетнѣ отсича и краката си, като ги взема за лозе. Изобщо bipennis се срѣща като знакъ на Бахусовия култъ и нея носжтъ личности отъ кржга на Бахуса, на когото отечеството била Тракия; тая сѣкира служила за клане на принасянитѣ Бахусу жертви; тя е още символъ на тракийската богиня Κότυς, Κοτυττώ, а фригийската Magna Mater или Κυβήλη, на която културтъ тѣсно билъ свързанъ съ култа на Бахуса. (Срав. Daremberg et Saglio, Dictionnaire des antiquités grecques et romaines, Bacchus, Bipennis). Най-сетнѣ тая сѣкира била прочута въ древния вѣкъ като тракийско оржжие — πέλεκυς θρακικός (ср. Tomaschek, Die alten Thraker I. 120).

И така двуострата сѣкира, изобразена на тие монети, прѣдставя тракийски типъ.

Типътъ на опакото: лозина съ гроздове, стояща всрѣдъ вдлъбнжтъ квадратъ, е заета отъ монетния типъ на сребърнитѣ тетрадрахми на градъ Маронея, който принадлежалъ къмъ владѣнията на Амадока I. и Амадока II., и за това се прѣдполага, че тѣзи монети сж ковани въ градъ Маронея (— градътъ сжществува и днесь подъ старото си име —), който е билъ единъ отъ главнитѣ центрове на Дионизовия култъ въ Тракия. Маронскитѣ лозя сж били прочути вече въ най-старо врѣме. Вечс Одисей (Odysseia IX. 196.—210.) прѣвъзнася божествената и непрѣодолима миризма на благото черно вино, което въ кози мѣхове му доставилъ Маронъ, Аполоновъ жрецъ, въ планината Измарусъ надъ Маронея, въ областьта на кикопитѣ; и този Маропъ се счита за баснословенъ основатель на града, нарванъ по негово име. Отъ това прѣдание може да се заключи, че тракийското земледѣлие твърдѣ рано се било издигнжло на една доста висока степень.

Колкото се отнася до въпроса, дали монетитѣ съ надписъ Μητόκο и Ἀματόκο принадлежжтъ на единъ и сжщъ царь, който употрѣбявалъ за името си двѣ разни форми или на два различни царя на име Μήτοκος и Ἀματόκος, това не е рѣшено положително. По-горѣ споменжхме, че Ксенофонтъ нѣколко пжти изрично навежда одризкия царъ Медока: Μήδοκον, τὸν Ὀδρυσῶν βασιλέα, който като съврѣменникъ на Севтесъ II.

и на Ксенофонта, е владѣлъ около 400. год. пр. Хр. Въ сжщата форма се срѣща името на този царь и въ други нѣкои автори. Въ описаната по-горѣ монета вмѣсто Μήδοκος на историцитѣ се чете Μητόκο, но това не прѣчи никакъ, да считаме Μήδοκος и Μήτοκος за име на единъ и сжщъ царь; такава замѣна на δ съ τ е извѣстна и отъ други тракийски имена; покрай Σπαράδοκος, извѣстенъ като синъ на Тересъ I., срѣща се формата Σπάρτοκος въ надписа отъ Pizus (Сбм. XII. 337.), послѣ Σπάρτακος, латински Spartacus, храбриятъ прѣдводитель въ извѣстното въстание на гладиаторитѣ въ Италия (срав. Tomaschek, Die alten Thraker. II. 44); сжщо се срѣщатъ формитѣ Ἀμάτοκος и Ἀμάδοκος. Имена съ окончание -δοκος се срѣщатъ въ Тракия не по-малко, отколкото имена на -τοκος, напр. Σαράτοκος, Σκόστοκος. Нѣма съмнѣние, че сребърната монета съ надписъ ΜΗΤΟΚΟ принадлежи на одризкия царь Медока, но дали името Амадокосъ е тъждествено съ Медокосъ и дали бронзовитѣ монети съ надписъ Ἀματόκο принадлежжтъ на Медока, не е сигурно. Дѣйствително и бронзовитѣ монети съ надписъ Ἀματόκο и сребърната съ надписъ Μητόκο иматъ сходенъ типъ: двуостра сѣкира и лозина, но задава се въпросътъ, дали единъ царь употрѣбявалъ за името си двѣ разни форми. На този въпросъ остроумно отговаря Tomaschek, Die alten Thraker II, 6.; като обяснява, че ἀμάδοκος, гърцки ὠμάδιος, ὠμηστής, санскр. āmâdaka, ерменски коренъ hum- значи „който яде сурово месо, дивакъ“, изказва мнѣние, че Амадокосъ I. дѣйствително се казвалъ изпърво Ἀμάδοκος или Ἀμήδοκος, която форма се срѣща въ единъ ржкописъ на Ксенофотовото съчинение Hellenica, но отпослѣ поизмѣнилъ името си на Μήδοκος, Μήτοκος слѣдъ отфърленье на насловната α, която е безъ ударение; съ това промѣнение Амадокъ е искалъ умишлено да даде на името си по-благородно значение, тъй като Μήδοκος, произведено отъ корена μηδ- означава уменъ, хитъръ.

И така тъждественостьта на Амадока и Медока (между 405.—391. г.) е твърдѣ правдоподобна, но положително не е доказана. За Медока или Амадока I., доказватъ монетитѣ, че той е владѣлъ въ Маронея, гдѣто сж ковани неговитѣ монети; за Амадока II., съврѣменникъ на Филипа II., подтвърждаватъ това изрично свѣдѣния на нѣкои автори. Ако се докаже, че Медокосъ и Амадокосъ сж двама различни царье, то монетитѣ съ надписъ Ἀματόκο ще могжтъ да се припишжтъ на Амадока, който е владѣлъ Маронея и една часть отъ Тракия между 359.—351. год.[3]

---

[3] *Head, Historia numorum* описва монетитѣ на Метокосъ и Амадокосъ като монети на двама различни царье, които владѣли около 400. год., но безъ всѣкакви обяснения. Höck, Das Odrysenreich in Thrakien стр. 85—86. като се опира о свѣдѣнията на нѣкои автори, които споменуватъ за въстание на Севтесъ II. противъ Амадока, счита Метока и Амадока за тъждествени, но при това изказва мнѣние, че монетитѣ съ надписъ Ἀμαδόκο бихж могли да се припишжтъ на Амадока II. Срав. *Sallet*, Metokos Koenig, der Odryser, въ Zeitschrift für Numismatik V, стр. 95. и слѣд. *Imhoof-Blumer*, Porträtköpfe auf antiken Münzen hellenischer und hellenistischer Völker стр. 16. отнася владѣнието на Метока въ Маронея кждѣ 400. год. пр. Хр. и онова на Амадока пакъ въ Маронея слѣдъ 400. год. пр. Хр. и на Тересъ II. или III. въ сжщия градъ слѣдъ 400. год. пр. Хр. — Cary, Historie des rois de Thrace стр. 16. счита Амадока, който споредъ него владѣлъ кждѣ 390. год. пр. Хр., за наслѣдникъ на Медока, който владѣлъ кждѣ 400. год. пр. Хр.

Колкото се отнася до монетитѣ съ надписъ Τήρεω, спорно е, дали принадлежѫтъ на Тересъ II. или Тересъ III. Споредъ свѣдѣнията на Ксенофонта, както е указано по-горѣ, Тересъ II. владѣлъ тракийската Делта между Салмидесосъ и Бизантионъ, което неотговаря дотамъ на Маронейския пѫть на неговитѣ монети. Заради това Hoeck, Das Odrysenreich стр. 85. изказва мнѣние, че Тересъ вѣроятно билъ изгоненъ отъ своето Черноморско владѣние и получилъ сетнѣ друга область, съсѣдна съ Маронея. При всичко че ковътъ на монетитѣ отъ Тересъ е твърдѣ стариненъ, не е невъзможно, да ги ковалъ въ Маронея Тересъ II., синъ на Амадока I., и слѣдъ него Тересъ III., които владѣли Маронея. Imhoof-Blumer, Porträtköpfe, стр. 16. приписва монети съ надписъ Τήρεω на Тересъ II. и III. и ги отнася къмъ врѣмето слѣдъ 400. год.

V.

Царь на одризитѣ Хебрителмисъ (около 390—383. год. пр. хр.)

Приемникътъ на Медока ще е билъ вѣроятно *Хебрителмисъ,* на когото името въ формата Ἑβρύ-τελμις е извѣстно досега само отъ единъ надписъ, намѣренъ на Акрополисъ въ Атина и въ формата Ἑβρύ-ζελμις отъ една бронзова монета. Името на този одризки царь нѣкои тълкуватъ въ свръзка съ географическото название на р. Ἕβρος (сега Марица), въ порѣчието на която били заселени одризитѣ, ала въ такъвъ случай би трѣбало да се пише Ἑβρο-τελμις, а не Ἑβρύτελμις.[1])

Атинскиятъ надписъ изрично нарича Хебрителмиса одризки царь: Ἑβρύ-τελμιν τὸν βασιλέα τὸν Ὁδρυσῶν; сѫщата царска титла носи у Ксенофонта и Медокосъ, когато Севтесъ II. се споменува нѣколко пѫти само като владѣтель на приморски области: τὸν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ ἄρχοντα (Xenophon, Hellenica 8. 26. Anabasis VII. 2, 32. 3, 16. 7, 3 и 11). Понеже Медокосъ отъ 390. год. нататъкъ не се споменува вече и понеже Атинскиятъ надписъ, въ който се явява Хебрителмисъ като одризки царь, носи дата 386.—385. год., то се прѣдполага, че този царь е владѣлъ отъ 390.—383. год., когато стѫпилъ на прѣстола Котисъ I.

Слѣдъ смъртьта на Медока или Амадока I. Севтесъ II., вѣроятно, изново ще се опиталъ да разшири властьта си въ ущърбъ на Хебрителмисъ, като се надѣвалъ, че съ помощьта на персите и спартанцитѣ ще може да се провъзгласи независимъ отъ Хебрителмисъ, съюзникъ на атинянитѣ, които тогава водили прѣговори за тъй нарѣчения Анталкидовъ миръ въ 387. год. и, навѣрно, атинянитѣ само тогава се съгласили на условията на този миръ, когато видѣли, че въ противенъ случай ще бѫдѫтъ принудени да воюватъ не само противъ спартанцитѣ и останѫлитѣ пелопонезци, но и противъ перситѣ, Дионизия I. Сиракузански и противъ Севтесъ II.

---

[1]) Срав. Tomaschek, Die alten Thraker II. 37, който сравнява суфикса - τελμις съ - ζελμις и - σελμις и навежда нѣколко аналогични имена: Διζά-τελμις, име на единъ одризки князъ извѣстенъ отъ една монета съ надписъ: βασιλέως Διζατέλμεως; този князъ е владѣлъ кѫдѣ 100. год. пр. Хр. Ἀβρο-ζέλμης, Αὐλού-ζελμις, Αὐλού-σελμις, Δαλά-ζελμις, Δουλή-ζελμις, Διζά-ζελμις. — Род. пад. Ἑβρυ-τέλμιος и винит. пад. Ἑβρύ-τελμιν се срѣщатъ въ атинския надписъ, издаденъ въ Δελτίον ἀρχαιολογόν V. 203. и Hermes XXVI. стр. 454. Надписътъ е отъ врѣмето на архонта Мистихидесъ отъ 386.—385. год. пр. Хр. и принадлежи на едно десетилѣтие, отъ което имаме най-оскѫдни свѣдѣния за одризката държава.

Сключването на мира попрѣчило на Севтеса да изпълни отдавнашнитѣ си планове, но при все това той и за напрѣдъ оставалъ опасенъ васалъ на Хебрителмисъ; понеже и двамата не се усѣщали достатъчно силни и сигурни въ властьта, за това и двамата потърсили приятелството съ Атина, но кой отъ тѣхъ по-рано е успѣлъ да сключи съюзъ съ атинянитѣ и дали и двамата направили това сѫщеврѣменно, не може да се установи, защото атинскиятъ надписъ, който говори за съюзъ съ Севтеса, е твърдѣ злѣ упазенъ, и неговата дата изгубена.

За Севтесъ II. се каза вече по-горѣ (стр. 24.), че атинянитѣ като на свой съюзникъ му изпратили помощь подъ прѣдводителството на Ификрата, когато се намиралъ въ опасность съ своитѣ владѣния.

А колкото се отнася до Хебрителмисъ, то той изпратилъ на 386. до 385. год. въ Атина като свои пратеници гърцитѣ Тисандра и Лисандра, натоварени да прѣдставѭтъ на атинянитѣ неговитѣ прѣдложения за договоръ и молба, да му изпратѭтъ на помощь къмъ тракийското крайбрѣжие една флота. Посланицитѣ твърдѣ успѣшно изпълнили възложената имъ мисия до атинския съвѣтъ и народъ: тѣ трѣба да сѫ припомнили старитѣ приятелски свързки между Атина и одризката династия, мнимото сродство на атинянитѣ съ нея, съюза на Ситалкеса отъ 431. год., гражданското право, дадено на сина му Садокосъ на 430. г., приятелскитѣ отношения къмъ Медокосъ и сключения съ него на 391. г. договоръ; най-сетнѣ не ще сѫ забравили и да добавѭтъ приятелското настроение и чувство, които храни Хебрителмисъ къмъ атинянитѣ.

Атинскиятъ съвѣтъ и народъ рѣшилъ (ἔδοξε τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ), както се чете въ надписа, не само да се похвали Хебрителмисъ за доброто му поведение спрямо атинянитѣ, но и да го удостои съ права и отличия, дадени нѣкогашъ на неговитѣ прадѣди. По-нататъкъ слѣдва похвала на единъ военачалникъ и единъ управитель на Хебрителмисъ, на които имената не сѫ спазени въ надписа; сетнѣ се постановява, да се запише това рѣшение, и надписътъ да се постави на Акрополисъ и да се избере посолство отъ трима атински граждане, които да занесѫтъ на одризкия царь рѣшението на атинския народъ и постановлението, че ще му се изпрати на помощь исканата флота. Най-сетнѣ се похваляватъ посланицитѣ на Хебрителмисъ за доброто изпълнение на мисията. На слѣдующия день, както е ставало въ подобни случаи, посланицитѣ били поканени на обѣдъ въританийонъ. Атинскитѣ пратеници, които били натоварени да прѣдадѫтъ на Хебрителмисъ рѣшенията на атинския народъ, не успѣли обаче да уредѭтъ тракийскитѣ дѣла за дълго врѣме, както се вижда отъ дългогодишнитѣ походи на атинския полководецъ Ификритесъ въ Тракия, който тогава съ флотата си обикалялъ тракийското крайбрѣжие и билъ натоваренъ да помага на Хебрителмисъ. Трайно влияние въ Тракия атинянитѣ можли да спечелѭтъ само тогава, ако, както се произнася отпослѣ Демостенъ въ една отъ своитѣ рѣчи (Demosth. Contra Aristocratem), не бѣхѫ допуснѫли, щото единъ тракийски владѣтель да вземе връхъ надъ другъ. Отначало Ификратесъ слѣдвалъ тая политика и помагалъ на Севтеса, когато, може би, Хебрителмисъ го билъ вече изгонилъ изъ владѣнията му.

Подобно поведение държалъ Ификратесъ и по-послѣ, когато отъ 383. год. Котисъ, синътъ на Севтесъ II., се опитвалъ да стане самодържецъ на цѣла Тракия; тогава Ификратесъ вѣроятно въ съюзъ съ Хебрителмиса воювалъ противъ Котисъ и два пѫти билъ разбитъ отъ него, но скоро слѣдъ това хитриятъ Котисъ сполучилъ да привлѣче на страната си не само Ификрата, но и атинския народъ, та можалъ твърдѣ лесно да стане господарь на цѣла Тракия.

Отъ 383. год. като одризки царь се явява Котисъ I. и за това се прѣдполага, че Хебрителмисъ тази сѫщата година или е изгубилъ прѣстола си, или умрѣлъ.

Монети отъ Хебрителмисъ.

На основание на споменѫтия по-горѣ надписъ, отъ който за първи пѫть се установява сѫществуваньето на одризкия царь Хебрителмисъ, може да се прѣдположи, че неопрѣдѣленитѣ прѣди откритието на надписа бронзови монети, които носѭтъ на опакото знакъ на градъ Кипсела (Κυφέλη, сега Ипсала, разположена къмъ югоизтокъ отъ устието на р. Ергене въ Марица) и надписъ $\begin{matrix}\text{E-Y}\\ \text{B-P}\end{matrix}$ принадлежѭтъ на този одризки царь.

Твърдѣ забѣлѣжително е, че такива бронзови монети, които на опакото иматъ типъ на ваза или сѫдъ съ двѣ дръжки и подъ нея положенъ класъ, ечмично зърно или другъ символъ, се намѣрихѫ досега изключително въ Тракийското поле въ долното течение на р. Марица и прѣимуществено въ околностьта на градъ Кипсела или сегашна Ипсала. Много екземплари отъ тѣзи монети сѫ намѣрили при постройката на желѣзнопѫтната линия Одринъ—Дедеагачъ.

Античното име на градъ Кипсела дало причина на това, щото този градъ да избере за свой знакъ или гербъ прѣдметъ, който означава неговото име; понеже думата κυφέλη означавала глиненъ или плетенъ сѫдъ съ двѣ дръжки, който се употрѣбявалъ за мѣренье на жито и ечмикъ, заради това тая мѣра съ двѣ дръжки наричаема κυφέλη се приела за знакъ на градъ Κυφέλη и се срѣща като постояненъ типъ на монети, ковани въ този градъ въ 4. стол. пр. Хр. Такива монетни типове се казватъ говорещи типове — types parlants,[2] защото изобразениятъ на тѣхъ прѣдметъ изказва името на мѣстото, гдѣто монетата е била кована.

---

[2] Тъй нареченитѣ въ нумизматиката *говорещи типове* — types parlants се срѣщатъ въ други гръцки монети. Такива сѫ напримѣръ: ябълката (= μῆλον) знакъ на острова Melos, ечмично зърно (= κριϑή) на градъ Crithoté въ тракийски Херзонезъ, лисица (= ἀλώπηξ) на града Alopeconnesus (= лисичи островъ), пакъ тамъ, козелъ (αἶξ, род. п. αἰγός) на градъ Aegospotamoi (= кози рѣки) пакъ тамъ, трендафилъ или роза (= ῥόδον) на островъ Rhodus, делфини (= δελφῖνες) на градъ Delphi, прѣдна часть отъ корабъ (= φάσηλις) на гр. Phaselis въ Ликия, листъ отъ мерудия (= σέλινον apium palustre) на гр. Selinus въ Сицилия, наръ (гранатова ябълка = σίδη) на гр. Side въ Памфилия и други нѣколко.

Монетитѣ съ типъ на *кипсела* се различаватъ отчасти по главитѣ, изобразени на лицето имъ, отчасти по надписи, които се четѫтъ на опакото около типа на кипсела и споредь тѣхъ се раздѣлѭтъ на петь групи:

1. Монети съ надписъ Κ-Υ или Κ-Υ-Ψ-Ε-Λ
   Ψ-Ε
2. „ „ „ Κ-Ο или Κ-Ο
   Τ-Υ Τ-Ο
3. „ „ „ Ε
   Κ-Ρ
4. „ „ „ Φ-Ι написано въ монограма
   Λ-Η
5. „ „ „ Ε-Υ
   Β-Ρ

Сега вече положително се знае, че надписътъ Κ-Υ-Ψ-Ε означава началнитѣ букви на името на града Κ-υ-φ-έ-λ-η. Глед. табл. I., броеве 16. и 18., гдѣто сѫ възпроизведени двѣ бронзови монети съ името на града Κυφέλη, първата се намира въ Британския музей, втората въ сбиркитѣ на г. Imhoof-Blumer въ Winterthur. Лицето на двѣтѣ монети изобразява глава на Хермесъ или Меркури, покрита съ шапка, наричаема petasus, на десно. Дияметърътъ на монетитѣ е 7 милим. По кова си монетитѣ съ името на градъ Кипсела принадлежѫтъ между найстаритѣ монети, ковани въ този градъ, вѣроятно въ начало на 4. вѣкъ пр. Христа.

За монетитѣ съ надписи ΚΟΤΥ, ΚΟΤΟ и ΚΕΡ ще видимъ подолу, че принадлежѫтъ първитѣ на Котисъ I. (383.—359. год.) и вторитѣ на неговия приемникъ Керсоблептесъ (359.—342. год.).

Относително монетитѣ съ монограмата ΦΙΛ или ΦΙΛΗ извѣстниятъ нумизматъ Imhoof-Blumer, Monnaies grecqnes стр. 52. най-напредъ изказа мнѣние, че сѫ били ковани въ Кипсела отъ Филипа II. Македонски, слѣдъ покорението на Керсоблепта, но въ по-послѣшното си съчинение Griechische Münzen стр. 17. той доказва, че и тѣзи монети принадлежѫтъ на единъ досега неизвѣстенъ тракийски владѣтель, на когото името се начевало съ Φιλη . . и който ковалъ монетитѣ си въ Кипсела, подъ върховна власть на Македонския царь. — Глед. табл. I., бр. 17., гдѣто е възпроизведенъ единъ екземпларъ съ монограмата ΦΙΛΗ отъ сбирката на г. Imhoof-Blumer.

Колкото се отнася до монетитѣ съ надписъ Ε-Υ Β-Ρ, които се приписватъ на Хебрителмисъ, тѣ иматъ слѣдния типъ:

Лицето. Женска глава, която украсява вѣнецъ съ зѫбци, на десно.

Опакото. Ваза съ двѣ дръжки (κυφέλη), подъ нея на дължь е положенъ класъ. Налѣво отъ вазата се четѫтъ буквитѣ: $\genfrac{}{}{0pt}{}{\mathrm{E}}{\mathrm{B}}$ на десно отъ нея $\genfrac{}{}{0pt}{}{\Upsilon}{\mathrm{P}}$. — Гледай табл. II., броеве 2. и 3. изобразяватъ два екземплара отъ Британския музей, бр. 4. екземплара на нумизматическия кабинетъ при Нар. Библиотека въ Парижъ. Въ екземплара подъ бр. 3. на лицето като втора марка (contre-marque) е ударена монограмата РΗ.

Монетитѣ сѫ бронзови; диаметъръ 17 милим. Другъ единъ екземпларъ, на лицето на който е изобразена глава на Аполона, съ дълга коса, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, на десно, притежава Берлинскиятъ музей.

Мнѣнието, че монетитѣ съ надписъ $\genfrac{}{}{0pt}{}{\mathrm{E}\text{-}\Upsilon}{\mathrm{B}\text{-}\mathrm{P}}$ принадлежѫтъ, вѣроятно, на единъ тракийски владѣтель, а не на малоазийския градъ Eubrogis въ Галатия, първи пѫть е изказалъ извѣстниятъ нумизматъ Imhoof-Blumer въ споменѫтото съчинение Monnaies grecques, стр. 461., като се основалъ особено на характеристичния типъ, изобразенъ на опакото на тѣзи монети, и като взелъ прѣдъ видъ, че монетитѣ съ този типъ изключително се изнамиратъ въ тракийското поле край долното течение на р. Марица.

Че споредъ надписа на монетитѣ не трѣба да се чете ΕΥΒΡ а ΕΒΡΥ, въ това не намиратъ нѣкои нумизмати никаква спѫнка, да не припишѫтъ тѣзи монети на Хебрителмисъ, при всичко че противъ четеньето ΕΒΡΥ говорѭтъ надписи на монетитѣ съ сѫщия типъ на κυφέλη; ако съкращението $\genfrac{}{}{0pt}{}{\mathrm{K}\text{-}\Upsilon}{\Psi\text{-}\mathrm{E}}$ значи Κυφε, $\genfrac{}{}{0pt}{}{\mathrm{K}\text{-}\mathrm{O}}{\mathrm{T}\text{-}\Upsilon}$=Κοτυ, $\genfrac{}{}{0pt}{}{\mathrm{K}\text{-}\mathrm{O}}{\mathrm{T}\text{-}\mathrm{O}}$=Κοτο, то и $\genfrac{}{}{0pt}{}{\mathrm{E}\Upsilon}{\mathrm{BP}}$ би трѣбало да се чете Εὐβρύ-(τελμις). Срав. Hermes XXVI., стр. 461. Неотдавна се открила още една бронзова монета, която споредъ надписа си ΕΒΡΥΖΕΛΜΙΟΣ би могла да се припише на Хебрителмисъ, при всичко че типътъ на тая монета е съвършено другъ.

Единъ екземпларъ отъ тая монета притежава Британскиятъ музей, споредъ свѣдѣнията на който тя има слѣдния типъ:

Лицето. Мѫжка глава безъ брада(?), на лѣво, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ(?), (Зевсъ?), окрѫжена съ изпѫкнѫлъ крѫгъ.

Опакото. Вдлъбнѫтъ крѫгъ, въ който се вижда прѣдна часть отъ лежащъ лъвъ, на десно. Около този образъ се чете надписъ ΕΒΡΥΖΕΛΜΙΟΣ. Типътъ на опакото — прѣдна часть отъ лъвъ се срѣща въ бронзови монети на Павзаниясъ, македонски царь (390.—389.) съ надписъ ΠΑΥΣΑΝΙΑ, а вдълбнѫтиятъ крѫгъ на опакото въ бронзови монети на македонскитѣ царье отъ 4. вѣкъ пр. Хр. Срав. Revue Archéologique, tome XXV, стр. 72. и Numismatic Chronicle, London, 1894. I. стр. 4. — Глед. табл. II., бр. 1.

VI.

Новъ разцвѣтъ на одризката държава въ царуваньето на Котисъ I. (отъ 383.—359. год. пр. Хр.).

На 383. год. властьта надъ одризката държава прѣминѫла въ силнитѣ рѫцѣ на Котисъ I., приемникъ на Хебрителмисъ. Този тракийски господарь обикновено се счита за синъ на Севтесъ II., и макаръ че древнитѣ автори неспоменуватъ бащата на Котисъ, то пакъ твърдѣ приемливо е това прѣдположение, защото писменитѣ свѣдѣния за Котисъ I. се начеватъ тамъ, гдѣто прѣставатъ онѣзи за Севтесъ II. Тази догадка отчасти подтвърждава и единъ атически надписъ отъ 331.—330. год., въ който се чете, че Ребуласъ, синъ на Севтесъ II. (Ῥηβούλας, Σεύθου υἱὸς, Κότυος ἀδελφὸς ἀγγελ . . .) и братъ на Котисъ, билъ изпратенъ нея година въ Атини като пратеникъ на одризкия домъ; този Севтесъ види се да не е билъ другъ, освѣнъ Севтесъ II. (Срав. Hermes, XXVI. 90.).

Въ лицето на Котисъ I. стѫпилъ на тракийския прѣстолъ господарь, който покрай голѣми пороци притежавалъ качества на даровитъ и дѣятеленъ владѣтель, които го правяли способенъ да поиздигне пропадающата държава.

Ако единъ по-послѣшенъ владѣтель на тая държава, — казва Диодоръ XXXII, 3. —, който тоже носилъ името Котисъ и въ войната на Перзеа, Македонски царь, противъ римлянитѣ игралъ извѣстна роль, се слави, че билъ простъ отъ пороцитѣ на народа си, то за Котисъ I. трѣба да се каже противното. Теопомпъ разказва, че Котисъ повече отъ кой да е другъ тракийски владѣтель билъ прѣданъ на разкошества и удоволствия. Особено обичалъ Котисъ лѣтно врѣме да се събира съ приятелитѣ си на веселби, всрѣдъ зелени дъбрави, подъ сѣнчести дървеса и до студени шумоливи извори и заради това, като пѫтувалъ изъ държавата си, нарочно изнамѣрвалъ такива прѣлестни мѣста и ги приспособявалъ за свои лѣтни жилища.

Въ пиенье билъ неумѣренъ до крайность и въ пиянството си бивалъ свирѣпъ и жестокъ, като грѣшилъ противъ богове и човѣци. Веднажъ устроилъ великолѣпно свадбарско угощение, като казвалъ, че щѣлъ да се ожени за богинята Паласъ-Атина. И когато се напилъ до несъзнание, изпратилъ едного отъ своитѣ тѣлохранители, да иде да види, дали богинята го очаква вече въ приготвената младоженска стая. Когато пратеникътъ се завърнѫлъ съ отрицателенъ отговоръ, Котисъ, разяренъ, въ пиянството го разстрѣлилъ съ лѫкъ. Сѫщата сѫдба сполѣтѣла втория пратеникъ, и едвамъ третиятъ като по-хитъръ се досѣтилъ, та казалъ на царя, че богинята отдавна вече го очаквала.

За жестокостьта на Котисъ свидѣтелствува това, че той отъ ревность разпорилъ утробата на жена си. Освѣнъ това, както разказва Аристотелесъ (Polit. V. 10), Котисъ злѣ осакатилъ единъ тракийски князъ на име Адамасъ, като го скопилъ още като момче. Този Адамасъ, като порастнѫлъ, за това именно (διὰ τὸ ἐκτμηθῆναι παῖς ὢν ὑπ᾽ αὐτοῦ ὑβρισμένος) въстанѫлъ противъ Котисъ. И когато единъ приятель забѣлѣжилъ на Котисъ, че повече заповѣдва жестоко, отколкото владѣе по царски, Котисъ му отговорилъ: „Да, съ жестокость обуздахъ своитѣ подданници и съ жестокость ги държѫ въ послушность.“ (Глед. този пасажъ отъ Stobaeus у Cary, Histoire des rois de Thrace etc. pag. 23).

За неговата характеристика любопитенъ е разказътъ на Плутарха (Apophthegmata I. 207., 20. ed. Firmin Didot): „На едного, който му подарилъ пантеръ, Котисъ въ замѣна подарилъ лъвъ. Той отъ природа билъ гнѣвливъ и строго наказвалъ простѫпкитѣ на своитѣ служители; веднажъ когато единъ приятель, като даръ му поднесълъ тънки и твърдѣ крѣхки вази, но при това изящно и изкустно украсени съ рѣзби, Котисъ възнаградилъ и него съ дарове, ала подаренитѣ вази изпотрошилъ самъ, като казвалъ, че го е страхъ, да не би твърдѣ жестоко да накаже слугитѣ си, ако би тѣ да ги счупѭтъ.“

Но при все това Котисъ билъ дѣятеленъ владѣтель и хитъръ дипломатъ и, както неговиятъ по-младъ съврѣменникъ Филипъ II. Македонски, така и той давалъ на политиката си направление споредъ благоприятнитѣ нему обстоятелства. Щомъ се намѣрилъ въ споръ съ нѣкой тракийски князъ или непокоренъ васалъ, веднага обѣщавалъ на атинянитѣ златни планини; когато обаче станѫлъ господарь на положението, не се стѣснявалъ ни най-малко да напада атинскитѣ владѣния въ Тракия и атинскитѣ съюзници.

Съ такива поне чърти рисува характера на Котисъ Демостенесъ въ една отъ своитѣ рѣчи, като казва: „Котисъ, като имаше споръ съ нѣкого, пратеници пращаше и готовъ бѣше всичко да направи и тогава усѣщаше, доколко е безполезно да воюва противъ нашата държава, но когато имаше Тракия подъ властьта си, прѣвземаше нашитѣ градове, нападаше ги и въ пиянство свирѣпствуваше най-много противъ себе си, сетнѣ и противъ насъ, и нашата земя си подчиняваше.“[1])

Нѣма съмнѣние, че Котисъ, като искалъ да стѫпи на прѣстола като самодържецъ на цѣла Тракия, срѣщнѫлъ съперници, които трѣбало да покори на сила; и по-послѣ, когато вече станѫлъ царь, не рѣдко се случвали въстания противъ този насилственъ владѣтель.

Въ борбитѣ, които послѣдвали неговото възцаряванье, изпърво атинянитѣ подъ началството на Ификрата били противници на Котисъ, но той като хитъръ дипломатъ наскоро сполучилъ да увѣри не само Ификрата, но и атинянитѣ, че неговото приятелство не може да бѫде освѣнъ полезно и износно за тѣхъ. Заради това атинянитѣ не само сключили миръ съ Котисъ, но до толкова се увлѣкли съ неговитѣ хубави обѣщания и ласкателни думи, щото удостоили него и неговитѣ потомци съ атическо гражданско право и въ знакъ на това отличие му подарили златни вѣнци.

---

[1]) Demosthenes, Contra Aristocratem, 114: Κότυς, ἡνίκα μὲν στασιάζοι πρός τινας, πρέσβεις πέμπων ἅπαντα ποιεῖν ἕτοιμος ἦν, καὶ τότε ᾖσθάνετο, ὡς ἀλυσιτελὲς τὸ τῇ πόλει πολεμεῖν, ἐπειδὴ δ'ὑφ' αὑτῷ τὴν Θράκην ἔχοι, κατελάμβανε τὰς πόλεις, ἠδίκει, μεθύων ἐπαρῴνει μάλιστα μὲν εἰς αὑτὸν, εἶτα καὶ εἰς ἡμᾶς, τὴν χώραν ἐποιεῖθ' ἑαυτοῦ.

Слѣдъ това Ификратесъ всрѣдъ блѣскави пирове и тържества славилъ свадбата си съ дъщерята на одризкия царь. На свадбарското угощение самъ Котисъ поднасялъ гозбитѣ на гоститѣ и отъ всички други първъ и най-много се опилъ съ вино.

Когато Котисъ се научилъ, че атинянитѣ го удостоили съ атическо гражданство, въехитенъ ужъ, се провикнѫлъ: „А пакъ азъ ще имъ дамъ право на моя народъ!“[2]

Въ дѣйствителность обаче Котисъ ни най-малко не се указалъ приятелски прѣдаденъ на атинянитѣ, щомъ се чувствувалъ сигуренъ въ властьта си. Ново неприятелство избухнѫло между него и атинянитѣ на 367. год. Причината била тази, гдѣто Котисъ искалъ да завладѣе тракийския Херсонесъ, който принадлежалъ на атинскитѣ съюзници. Понеже и атинянитѣ се домогвали да вземѫтъ въ рѫцѣтѣ си този стратегически важенъ полуостровъ, заради това естествено се подкачила между тѣхъ и Котисъ една продължителна война, пълна съ прѣврати и водена съ промѣнливо щастие ту за една, ту за друга отъ спорнитѣ страни. Котисъ не доживѣлъ края на тая война, която се свършила едвамъ слѣдъ неговата смърть и то доста късно.

Важна роль въ тая война игралъ Харидемосъ, прѣдводитель на гръцкитѣ наемни войски, който отначало между 367.—364. год. воювалъ въ атинската войска подъ началството на Ификрата противъ градъ Амфиполисъ. Но когато атинянитѣ на 364. год. замѣстили Ификрата съ новъ полководецъ Тимотей, тогава Харидемосъ съ наемнитѣ си войски и съ атински кораби минѫлъ въ лагера на тѣхния озлобенъ врагъ Котисъ. Но при все това Тимотей най-сетнѣ сполучилъ да завладѣе почти цѣлия Херсонесъ и вѣроятно на 363. год. се завърналъ въ Атина съ една богата плѣчка отъ 1200 таленти. Щомъ обаче Тимотей отплувалъ отъ Херсонесъ, Котисъ подновилъ неприятелскитѣ дѣйствия и вече на 362. год. пакъ се закрѣпилъ въ полуострова. На атинянитѣ тогава се прѣдставилъ благоприятенъ случай, отново да завземѫтъ изгубенитѣ владѣния. И този сгоденъ случай било въстанието на *Милтокитесъ,*[3] вѣроятно съкровищникъ на одризкия царь, който въстанѫлъ противъ господаря си, затворилъ се въ крѣпостьта Hieron Oros до Пропонтида и оттамъ чрѣзъ пратеници молилъ атинянитѣ за помощь, като имъ се обѣщалъ, че ще имъ спомогне за пълното възстановление на тѣхната власть на полуострова. Атинянитѣ се отзовали на тая молба, като рѣшили да изпратѭтъ въ Хелеспонтъ една флота и да помагатъ тамъ, гдѣто се укаже нужда.

Милтокитесъ не билъ доволенъ отъ това рѣшение и, докато атинянитѣ въоръжавали разрѣшената флота, самъ се отправилъ въ

---

[2] Срав. Valerius Maximus III. 7. 7. Cum hoc Cotyi nuntiaretur, is repondisse dicitur: „Et ego illis meae gentis ius dabo.“

[3] Μιλτοκύθης въ Demosthenis Opera стр. 655. 1207. Xenophon, Anab. II. 2. 7. споменува Μιλτο-κύθης ὁ Θρᾷξ, водитель на тракийски конници и пѣшаци, който прѣдателски побѣгнѫлъ отъ гръцкия лагеръ къмъ персийския царь Артаксеркса слѣдъ битката при Кунакса. Друго аналогично име е Σμι-κύθης. Tomaschek, Die alten Thraker, II. 2. 51. тълкува това име въ значение „който си намазва бузитѣ съ червена боя.“

Атина да си издѣйствува по-силна помощь. Въ това врѣме и Котисъ изпратилъ до атинянитѣ едно писмо, въ което ги увѣрявалъ въ своитѣ най-миролюбиви чувства и съ най-тържествени обѣщания се опитвалъ, да ги склони да му прѣдадѫтъ непокорния Милтокитесъ. И дѣйствително, Котисъ и този пѫть сполучилъ да измами лековѣрнитѣ атиняни дотамъ, щото прѣди тръгването на флотата, атинското народно събрание взело друго едно рѣшение, така щото Милтокитесъ, почти лишенъ отъ всѣка надежда за помощь, се завърнѫлъ въ Тракия. Най-сетнѣ атинянитѣ изпратили въ Хелеспонтъ една флота, обаче недостатъчно въорѫжена.

И така Котисъ не само могълъ лесно да разбие Милтокитесъ, да прѣвземе Hieron Oros и да си присвои съхраняванитѣ въ него съкровища, но и да завладѣе нѣкои мѣста на Херзонезъ, освѣнъ друго и градъ Sestus срещу малоазийския градъ Abydus, толкозъ по-лесно, защото изпращанитѣ отъ Атина полководци не били дотамъ дѣятелни и рѣшителни, да противостоѭтъ на Котисъ, който и като дипломатъ ги надхитрилъ съ разни прѣговори. Освѣнъ това атинянитѣ нередовно плащали на наемнитѣ войски, които слѣдователно съ слаба охота воювали за тѣхъ.

Между това споменѫтиятъ по-горѣ Харидемосъ, който тъй вѣроломно служилъ на атинянитѣ, отнелъ на персийския сатрапъ Артабаза нѣколко градове въ малоазийската область Троада. Тогава Артабазосъ го обсадилъ въ единъ градъ и вѣроломниятъ Харидемъ, като се намиралъ въ крайна опасность, обърнѫлъ се къмъ атинянитѣ за помощь. Въ писмото си Харидемъ се обѣщавалъ, че ще имъ извоюва Херзонезъ; съ това обѣщание и съ съдѣйствието на Кефисодота, който на 360.—359. г. изпълнявалъ длъжностьта стратегъ — ἄρχων στρατηγός и минавалъ за неприятель на Ификрата и неговия сватъ Котисъ, Харидемосъ си издѣйствувалъ исканата помощь. Освѣнъ това атинянитѣ злѣ били разгнѣвени на Ификрата, загдѣто наскоро дотамъ забравилъ длъжностьта си къмъ родния си градъ, щото не се срамувалъ въ една морска битка да помага на Котисъ противъ собственитѣ си сънотечественици.

Самъ Кефисодотъ билъ изпратенъ съ флота въ Хелеспонтъ, да освободи Харидема, но прѣди да пристигне, Артабазосъ разрѣшилъ на Харидема свободно да си отиде, защото не желалъ да се заплете въ война съ атинянитѣ. Слѣдъ това ненадѣйно избавление, Харидемъ даже непомислилъ да изпълни своитѣ обѣщания, дадени на атинянитѣ, а напротивъ минѫлъ на страната на тѣхнитѣ неприятели; изпърво се отправилъ въ градъ Abydus, всѣкога враждебенъ на атинянитѣ и оттамъ въ Sestus, който отскоро принадлежалъ на Котисъ. Тукъ изново постѫпилъ въ служба на одризкия царь и всячески се стремилъ, да отнеме на атинянитѣ градоветѣ Crithoté и Elaeus, тѣхнитѣ послѣдни владѣния въ Херсонесъ.

Котисъ посрѣщнѫлъ Харидема съ отворени обятия, защото тъкмо тогава напразно се опитвалъ да склони своя зеть Ификрата, да му помага още веднажъ противъ своитѣ съграждани въ прѣвземането на

Херсонесъ. По тази причина изникнѫли раздори между свата и неговия зеть, вслѣдствие на които Ификратесъ напуснѫлъ одризкия дворъ.

Въ сѫщото врѣме събитията въ съсѣдната Македония възбудили вниманието на неуморимия Котисъ. Тамъ на 359. год. се възкачилъ на прѣстола Филипъ II. Единъ отъ претендентитѣ за прѣстола билъ и Павзаниясъ, който прибѣгнѫлъ къмъ одризкия царь, като се надѣвалъ, че съ негова помощь ще постигне своитѣ искания. Обаче Филипъ II. на врѣме се срѣщнѫлъ съ Котисъ и съ богати дарове сполучилъ да го отклони отъ поддържката на неговия съперникъ Павзаниясъ.

Наскоро Филипъ II. билъ избавенъ и отъ могѫщия си съсѣдъ; въ пъленъ разгаръ на неговитѣ прѣдприятия противъ атинянитѣ Котиса изненадала смърть на 359. год.; царятъ паднѫлъ убитъ отъ двама братя Питонъ и Хераклидесъ отъ градъ Еносъ, които искали така да си отмъстѭтъ на Котисъ за погубванье на тѣхния баща.

Аристотелесъ (Polit. V. 10.) казва, че атинянитѣ не могли доста да нахвалѭтъ убийцитѣ за тѣхната рѣшителность; и тогава Питонъ имъ казалъ, че това наказание било дѣло на боговетѣ и че той само изпълнилъ божията воля. Атинянитѣ прогласили убийцитѣ за свои благодѣтели, които ги избавили отъ опасенъ неприятель, и ги възнаградили съ почетно гражданство и съ златни вѣнци.

За одризката държава убийството на Котисъ било сѫдбоносно.

Монети отъ Котисъ I.

Отъ Котисъ I. сѫ извѣстни сребърни и бронзови монети, които иматъ типъ на монетитѣ, ковани въ градъ Кипсела, и доказватъ, че Котисъ I. владѣлъ не само държавата на баща си Севтесъ II. надъ Пропонтида, но и областитѣ въ порѣчието на р. Хебросъ, принадлежавши на Хебрителмисъ.

а) Сребърни монети.

1. *Лицето.* Глава съ брада, може би главата на царь Котисъ I., на лѣво; образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Ваза съ двѣ дръжки, наричаема κυφέλη или κάλαθος. Надъ вазата буквитѣ КО, на лѣво отъ нея Т, на десно отъ нея Υ означаватъ името на царя КОТΥ, което е съкращение на род. пад. Κότυος. Всичко е окрѫжено съ зрънчестъ крѫгъ.

Теглото на тая малка сребърна монета е 0·825 гр.; дияметъръ 12 милим.

Гледай табл. I. бр. 15., който изобразява екземплара на Нар. музей въ София.

Подобенъ е екземпларътъ на Британския музей, съ тая разлика, че на опакото се чете КОТО вмѣсто КОТΥ; теглото на този екземпларъ е 0·712 гр. Срав. Catalogue of greek coins, Thrace etc. p. 202.

Въ нѣколко други екземплари отъ сѫщия типъ се чете пълното име на царя: КО-ТΥ-ΟΣ. Срав. Imhoof-Blumer, Monnaies grecques p. 51.

2. *Лицето.* Мѫжка глава безъ брада, на лѣво.

Опакото. Ваза съ двѣ дръжки, надъ нея въ единъ редъ се чете пълното име на царя: ΚΟΤΥΟΣ.

Гледай табл. I., бр. 13., който изобразява екземплара отъ Британския музей; теглото на този екземпляръ е 0·78 гр., дияметръ 12 милим.

б) Бронзови монети.

1. *Лицето.* Конникъ облѣченъ въ хитонъ и хламида, която се развѣва отъ гърба му, въ галопъ ѣзди на десно; десната рѫка на конника е протегнѫта надъ главата на коня.

Опакото. Вдлъбнѫтъ квадратъ, въ който се вижда образъ на ваза съ двѣ дръжки. Надъ вазата буквитѣ ΚΟΤ, на десно отъ нея Υ, подъ нея Ο и на лѣво Σ означаватъ ΚΟΤ-Υ-Ο-Σ = Κότυος.4)

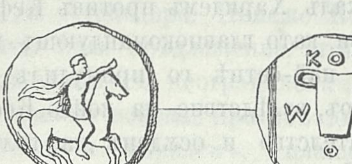

Бронзова монета отъ Котисъ I.

Дияметърътъ на тая монета е 18 милим. — Гледай възпроизведения тукъ въ текста екземпляръ и табл. I. бр. 11., който изобразява екземплара на Британския музей; подобенъ екземпляръ притежава и Нар. музей въ София, обаче по-малко упазенъ. Срав. Catalogue of the greek coins, Thrace etc. p. 203.

2. *Лицето.* Глава безъ брада, съ диядема на десно.

Опакото. Ваза съ двѣ дръжки и надписъ: Κ-Ο Τ-Υ. Теглото на тая бронзова монета е 2·24 гр., дияметъръ 14 милим. Гледай табл. I., бр. 9., който изобразява екземплара отъ сбирката на г. Imhoof-Blumer въ Winterthur; буквата Κ на лѣво надъ вазата е изтрита.

VII.

Раздѣление на одризката държава слѣдъ смъртьта на Котисъ I. Царь Керсоблептесъ (359.—341. год. пр. Хр.)

*Керсоблептесъ*1) (Κερσοβλέπτης), най-голѣмиятъ синъ на Котисъ I., билъ още малолѣтенъ (μειρακύλλιον = момченце го нарича Demosthenes, Contra Aristocr. 163.), когато билъ убитъ баща му, и заради това веднага избухнѫли спорове за одризкия прѣстолъ. Като претенденти заявили своитѣ

---

4) Tomaschek, Die a. T., II. 50. мисли, че името Κότυς е произведено отъ кореня qenth-, qoth- който означавалъ желая, изисквамъ.

1) Tomaschek, Die alten Thraker, II. 47. намира, че въ името Κερσο-βλέπτης втората часть отъ това сложно име приспособено на гръцка форма и сравнява името съ гръцкото παραβλώψ. произведено отъ кореня cerso, гръцки Κάρσιος, което значи кривъ.

права други двама по-стари князье отъ одризкия домъ, именно Амадокосъ II., синътъ на споменжтия горѣ Медокосъ или Амадокосъ I. и Берисадесъ, за рода на когото нищо не е извѣстно.

Атинянитѣ помислили, че сега най-сетнѣ е настанжлъ благоприятпиятъ случай, да завладѣжтъ цѣлия Херсонесъ и да уреджтъ тракийскитѣ дѣла, както намѣржтъ за добрѣ, докато тримата претенденти се каратъ за прѣстола. Обаче извѣстниятъ вече Харидемъ, който билъ се оженилъ за сестрата на Керсоблепта и въ негово име управявалъ одризката държава, напълно осуетилъ тѣхнитѣ надежди. Изпърво Харидемъ самъ повикалъ въ Хелеспонтъ атинския военачалникъ Кефисодота, и, когато този пристигнжлъ въ Перинтосъ да се съедини съ него, Харидемъ, като съюзникъ на Керсоблепта, съ конница и пѣхота нападнжлъ атинската войска, когато войницитѣ обѣдвали, и избилъ мнозина отъ тѣхъ. Това враждебно поведение държалъ Харидемъ противъ Кефисодота прѣзъ цѣли седемъ мѣсеца, докато този като главнокомандующъ на атинскитѣ войски стоялъ въ Хелеспонтъ и най-сетнѣ го принудилъ да сключи съ него единъ унизителенъ договоръ, вслѣдствие на който Кефисодотъ билъ уволненъ, обвиненъ въ прѣдателство и осжденъ на голѣма парична глоба.

Въ сжщото врѣме Харидемъ сполучилъ съ прѣдателската помощь на тракиеца Смикитионъ да улови Милтокитеса, старъ неприятель на Котисъ I. и приятель на атинянитѣ, извѣстенъ по въстанието си противъ Котисъ I. на 362. год. Когато Котисъ билъ убитъ, Милтокитесъ съ помощьта на неговитѣ убийци събралъ наемна войска и съ нея превзелъ една часть отъ тракийското крайбрѣжие. Харидемъ, като уловилъ Милтокитеса, не го прѣдалъ на Керсоблепта за наказание, защото така Милтокитесъ щѣлъ да се избави живъ, тъй като законътъ непозволявалъ на тракийцитѣ, да изпълнжтъ смъртно наказание върху свой сънародникъ. Заради това Харидемъ прѣдалъ Милтокита и неговия синъ на жителитѣ отъ грѣцкия градъ Кардия въ Херсонесъ, които изпърво умъртвили сина прѣдъ очитѣ на баща му и сетнѣ фърлили и тогози въ морето.

Тази жестокость възбудила въ тракийцитѣ гнѣвъ и негодуванье противъ Харидема и Керсоблепта и станжла причина, да се съединжтъ другитѣ двама претенденти за война противъ Керсоблепта. Воденьето на тая война било повѣрено на Атенодоросъ, началникъ на наемнитѣ войски и шурей на Берисадесъ. Този сключилъ съюзъ съ атинянитѣ и докаралъ Керсоблепта въ такова безизходно положение, щото този билъ принуденъ да сключи договоръ, въ силата на който тримата тракийски князье отстжпили на атинянитѣ цѣлия Херсонесъ, освѣнъ градъ Кардия, а останжлата Тракия раздѣлили помежду си. Споредъ това раздѣление Керсоблептесъ получилъ земята на истокъ отъ Хебросъ до околноститѣ на градове Бизантионъ и Перинтосъ, заедно съ градъ Кардия на Херсонесъ, слѣдователно нѣкогашнитѣ владѣния на Месадесъ и Севтесъ II. Амадокосъ взелъ вѣроятно поне една часть отъ Егейското крайбрѣжие между Маронея и Херсонесъ, а Берисадесъ вѣроятно получилъ западната часть отъ Тракия до р. Стримонъ.

Но понеже атинянитѣ не плащали достатъчно и редовно на началника на наемнитѣ войски Атенодора и освѣнъ това му изпратили на помощь само единъ корабъ подъ началството на Хабриясъ, то и Атенодоръ не могълъ да издържи своитѣ наемници, Керсоблептесъ и Харидемъ, като нѣмали, отъ кого да се боѭтъ, нарушили току що сключения договоръ и принудили Хабриясъ, насила да сключи новъ договоръ, унизителенъ и позоренъ за атинянитѣ, споредъ който всичкитѣ мита и десетъци отъ Херсонесъ, на сума около 30 таланти годишно, били признати на Керсоблепта.

Голѣмо негодуванье избухнѫло въ Атина, когато пристигнѫло извѣстието за този договоръ, и слѣдъ бурни разисквания било рѣшено, да се отфърли този договоръ и да се изпратѭтъ въ Тракия десетина посланици, които да поискатъ отъ Керсоблепта клетва върху по-прѣдишния договоръ, сключенъ съ Атенодора. Понеже Керсоблептесъ и Харидемъ отказвали да приематъ това прѣдложение, атинянитѣ изпратили пълководеца Харесъ, упълномощенъ съ неограничена власть, и заедно съ него достатъчна флота и наемна войска, противъ двамата нарушители на договоритѣ. Керсоблептесъ и Харидемъ, уплашени отъ тая военна сила и рѣшителность на атинянитѣ, склонили да приемѫтъ такива условия, които можели да задоволѭтъ атинянитѣ. Споредъ новия договоръ отъ 357. год. атинянитѣ получили цѣлия Херсонесъ съ изключение на градъ Кардия, който и за напрѣдъ, макаръ и стратегически важенъ пунктъ, останѫлъ въ рѫцѣтѣ на Керсоблепта. Освѣнъ това се опрѣдѣлили отношенията на гръцкитѣ градове, разположени по тракийското крайбрѣжие, къмъ тракийскитѣ князье и къмъ Атина. Отъ една страна атинянитѣ се задължили да се грижѫтъ за това, щото гръцкитѣ градове да плащатъ редовно всички налози припадающи на тракийскитѣ князье, а тѣзи послѣднитѣ отъ друга страна се задължили, да дадѫтъ на атинянитѣ помощь, ако би отпаднелъ отъ атинянския съюзъ нѣкой отъ съюзнитѣ градове, които обаче споредъ договора отъ 378. год. иначе били свободни и независими.

За този договоръ, сключенъ между атинянитѣ и тримата тракийски князье, които раздѣлили помежду си Тракия слѣдъ смъртьта на Котисъ I., се поменува — освѣнъ свѣдѣнията на съврѣменнитѣ автори — и въ единъ атически надписъ, намѣренъ въ Атина. (Срав. Hermes XXVI. 104.).

VIII.

Присъединение на тракийскитѣ княжества къмъ Македонската монархия.

Докато одризката държава се разцапнѫла на три княжества, въ съсѣдната Македония Филипъ II. не само прѣмахнѫлъ своитѣ съперници за прѣстола, но въ постоянни борби съ съсѣднитѣ племена си образувалъ една храбра и пъргава войска и взелъ да обрѫща погледитѣ си и къмъ истокъ въ Тракия. Отъ 357. година той билъ заетъ съ война противъ атинянитѣ за градъ Амфиполисъ (на лѣвия брѣгъ на р. Стримонъ, недалечъ отъ устието ѝ) и вѣроятно въ това врѣме захванжлъ да напада западното тракийско княжество, което, както се прѣдполага, се паднжло на Берисадесъ.

На Филипа скоро се прѣдставилъ сгоденъ случай, да се намѣси въ тракийскитѣ работи. Жителитѣ отъ градъ Кренидесъ, въ областьта на който се намирали богатитѣ златни рудници на планината Пангеосъ (сега Кушница планина или Пърнаръ пл. между устието на Струма и Правишкото блато), се обърнжли къмъ Филипа за помощь. Градъ Кренидесъ билъ основанъ на 359. год. отъ прѣселенцитѣ отъ островъ Тасосъ, които искали оттамъ да разработватъ златнитѣ рудници.[1]

Тракийцитѣ, които живѣели въ околностьта на новооснованата колония, нападнжли града, който, като се намѣрилъ въ опасность, повикалъ Филипа на помощь. Филипъ на драго сърце изпълнилъ тая молба, завзелъ града между 358.—357. год. и го присъединилъ къмъ държавата си. Той увеличилъ града съ прѣселение на македонски колонисти, прѣименувалъ го по името си Филипи — Φίλιπποι и самъ започнжлъ да разработва близкитѣ златни рудници.

Но тракийцитѣ не искали току тъй да изгубжтъ богатия градъ; това подтвърждава едно рѣшение на атинското народно събрание отъ 356. год., което съдържа договоръ за съюзъ между атинянитѣ, тракийския царь Кетрипорисъ и неговитѣ братя и между пеонския царь Lyppeios и илирския царь Grabos: συμμαχία Ἀϑηναίων πρὸς Κετρίπορι[ν τὸν Θρᾷϰα ϰαὶ το]ὺς ἀδελφοὺς ϰαὶ Λύππειον τὸν Παίονα ϰαὶ πρὸς Γράβον τὸν Ἰλλυριόν, казва надписътъ, намѣренъ въ Атина, който съдържа този договоръ (издаденъ въ Corpus inscriptionum atticarum II. 1. 66. в., срав. Zeitschrift für Numismatik III. 51.). Въ надписа не е упазенъ епитетътъ на Кетрипорисъ като тракийски царь, но тази непълнота допълва едно свѣдѣние на Диодора (XVI. 22), който говори за съюзъ на трима царье: βασιλεῖς τῶν Θρᾳϰῶν ϰαὶ Παιόνων ϰαὶ Ἰλλυριῶν противъ Филипа.

Кетрипорисъ и неговитѣ братя, за които говори надписътъ, безъ съмнѣние сж синове на Берисадесъ, който трѣба да е умрѣлъ между 357.—356. год. Берисада наслѣдили синоветѣ му, които владѣли подъ върховната власть на най-голѣмия си братъ Кетрипорисъ; единъ отъ тия братя може би да е билъ и Скостокосъ, отъ когото сж извѣстни и монети.

Кетрипорисъ, като не се чувствувалъ достатъчно силенъ противъ растящето отъ день на день могжщество на Филипа, се съединилъ съ пеонския царь Липейосъ и илирския царь Грабосъ. И тримата заедно сключили съюсъ съ атинянитѣ, за която цѣль единъ отъ братята на Кетрипорисъ самъ отишелъ въ Атина. Въ споменжтия вече надписъ атинянитѣ обѣщаватъ на Кетрипорисъ и неговитѣ братя приятелство и съюзъ въ войната имъ противъ Филипа и се задължаватъ, да имъ помагатъ да превземжтъ пакъ изгубения градъ Кренидесъ.

---

[1] Подробна история на тѣзи златни рудници вж. въ съчинението Heuzey et Daumet, Mission archélogique de Macédoine, Paris, Firmin-Didot. 1876. стр. 1—10.

Съюзътъ обаче излѣзнжлъ яловъ: докато тримата царье да се приготвжтъ и въоржжжтъ, Филипъ ги нападнжлъ отдѣлно единъ по единъ и ги принудилъ, да му се подчинжтъ. И така най-напрѣдъ западното тракийско княжество паднжло въ зависимость подъ Македония. Макаръ че Кетрипорисъ и неговитѣ братя продължавали да владѣжтъ поне на име, Филипъ могълъ свободно да се разпорежда въ тѣхната земя.

Когато на 356. год. тиванецътъ Паменесъ съ наемна войска минавалъ прѣзъ Македония и Тракия за Азия, Филипъ го придружилъ по тракийското крайбрѣжие дори до Маронея и при този случай превзелъ градоветѣ Абдера и Маронея. Филипъ ималъ намѣрение да върви и понататъкъ и да нападне атинянитѣ въ Херсонесъ; Керзоблептесъ и Харидемосъ нарочно изпратили въ Маронея пратеници, за да го подсетжтъ за това, но Амадокосъ рѣшително се възпротивилъ на тѣзи кроежи и запрѣтилъ на Филипа, да мине прѣзъ неговата земя.

Колкото се отнася до Керсоблепта и Харидема, тѣ по договора отъ 357. год. не само се въздържали отъ всѣкакво явно неприятелство противъ Атина, но даже до такава степень се застжпили за атинскитѣ интереси, щото въ Атина взели да ги считатъ за най-добри приятели; вслѣдствие на това атинскиятъ народъ ги удостоилъ съ златни вѣнци, а на Харидема дали почетно атинско гражданство, което Керсоблептесъ притежавалъ вече като синъ на Котисъ.

Причината на тази ужъ приятелска политика била тази, гдѣто Керсоблептесъ искалъ, прѣди да се обяви явенъ неприятель на атинянитѣ, да се избави първомъ отъ съперницитѣ си за тракийския прѣстолъ. Това обаче не било дотамъ лесно, защото и други тракийски князье имали на своя страна гръцки наемни войски; на синоветѣ на Берисадесъ помагалъ Атенодоросъ, на Амадока неговитѣ шуреи Симонъ и Бианоръ, които тоже били почетни граждани на Атина.

За да се усигури отъ всѣка намѣса на атинянитѣ въ борбата противъ тракийскитѣ князье, лицемѣрниятъ Харидемъ изпратилъ въ Атина Аристомаха като посланикъ съ цѣль, да възхвалява тамъ приятелското настроение и прѣданость на Керсоблепта и Харидема и да съвѣтва атинския народъ, да назначи Харидема за главнокомандующъ на войскитѣ въ Тракия, защото единствено той билъ способенъ благополучно да свърши войната противъ Филипа; обаче за такъвъ билъ назначенъ Харидемъ едва на 351. година.

Демостеновата рѣчь противъ Аристократа отъ 352. год. съдържа послѣднитѣ положителни свѣдѣния за синоветѣ на Берисадесъ и за това се прѣдполага, че Филипъ ги е отстранилъ скоро слѣдъ това при похода си въ Тракия, когато билъ повиканъ да рѣши тѣхния споръ за прѣстола. Филипъ приелъ възложеното нему посрѣдничество и разрѣшилъ спора така, че изпждилъ двамата останжли синове на Берисадесъ отъ тѣхната държава; тукъ вѣроятно се отнася онзи пасажъ отъ първата Олинтийска рѣчь на Демостена (I. 13.), гдѣто се казва, че на този походъ въ Тракия Филипъ свалялъ и качвалъ тракийски царье.

Сега и Керсоблептесъ, който вече на 353. година се опитвалъ да влѣзе въ прѣговори съ Филипа, почувствувалъ желѣзната рѫка на македонския завоеватель, а Амадокосъ, който тогава попрѣчилъ на Филипа, да мине прѣзъ неговата земя, сега могълъ да се крѣпи въ владѣнията си само съ това, че помагалъ на Филипа като неговъ съюзникъ.

Като съюзници на Филипа въ тая война се явяватъ и бизантийцитѣ и перинтянитѣ, които се карали съ Керсоблепта за спорни граници. Прѣзъ есеньта на 352. год. Филипъ се явилъ въ Пропонтида и взелъ да обсажда крѣпостьта Heraion Teichos близу до Перинтъ. Атинянитѣ, като видѣли, че тѣхнитѣ владѣния въ Херсонесъ сѫ въ опасность, рѣшили да изпратѭтъ тамъ флота и войска, но понеже скоро слѣдъ това се разчуло, че Филипъ билъ тежко боленъ и даже мъртъвъ, прѣкратили започнѫтото въорѫжаванье и едвамъ на слѣдующата 351. год. назначили за атински главнокомандующъ Харидема и го изпратили съ десетина кораба въ Хелеспонтъ. Между това Филипъ оздравѣлъ и наредилъ дѣлата въ Тракия по волята си. Керсоблептесъ билъ принуденъ да отстѫпи на перинтянитѣ и бизантийцитѣ спорнитѣ земи и да прѣдаде на Филипа сина си като заложникъ.

Слѣдъ това врѣме Амадокосъ не се споменува вече и вмѣсто него като съюзникъ на Филипа се явява нѣкой си Тересъ (III.), който трѣба да е билъ наслѣдникъ на Амадока. Вѣроятно, споровете за наслѣдството на Амадока ще сѫ станѫли причина за нови неприятелства, при всичко че синътъ на Керсоблепта още стоялъ въ Пела като заложникъ. Войната се подкачила изново на 347. година.

Воденьето на тая война Филипъ отначало повѣрилъ на Антипатра, а отпослѣ самъ се отправилъ въ Тракия прѣзъ мѣсецъ мартъ на 346. г. Между това още се продължавала войната между атинянитѣ и Филипа за градъ Амфиполъ и за това естествено Харесъ, атинскиятъ пълководецъ въ Хелеспонтъ, помагалъ на Керсоблепта, при всичко че този формално не билъ встѫпилъ въ съюзъ съ атинянитѣ. Съ атински наемници Харесъ обсадилъ нѣколко крѣпости на тракийския брѣгъ, като Серионъ, Ергиске и Хиеронъ Оросъ, за да ги запази за Керсоблепта и осигури противъ македонскитѣ нападения.

Въ врѣме на по-послѣшнитѣ прѣговори за миръ, водени въ Пела и послѣ въ Атина между Филипа и атинянитѣ на 346. год. прѣди неговото тръгванье за Тракия, Керсоблептесъ напрасно се опиталъ чрѣзъ нарочни пратеници, щото и той заедно съ атинянитѣ да може да даде клетва за сключения съ Филипа миръ. И така Филипъ съ най-голѣмо усилие и въ съюзъ съ Тереа продължавалъ войната си въ Тракия не само противъ Керсоблепта, но и противъ атинския пълководецъ Харесъ, защото Филипъ още не се считалъ задълженъ да изпълни условията на току що сключения съ атинянитѣ миръ, докато самолично не се заклѣлъ въ него. Вслѣдствие на това Филипъ прѣвзелъ повечето крѣпости на тракийското крайбрѣжие, изгонилъ оттамъ атинскитѣ войски и слѣдъ кратка обсада завладѣлъ Хиеронъ Оросъ, главната крѣпость на Керсоблепта, отгдѣто тоже изгонилъ атинския гарнизонъ. Съ това сѫдбата на Керсоблепта била рѣшена.

Напрасно настоявалъ Демостенъ, да се изпрати направо въ тракийския лагеръ посолството, което да поднесе на Филипа за утвърждение съ клетва сключения миръ; вмѣсто това посолството съ най-голѣма бавность се отправило въ Пела и тамъ чакало, докато се върне Филипъ отъ похода си въ Тракия, гдѣто продължавалъ своитѣ завоевания.

Най-сетнѣ Филипъ склонилъ да сключи миръ съ Керсоблепта, обаче условията на този миръ не сѫ извѣстни; прѣдполага се, че Филипъ тогава вече държалъ въ рѫцѣтѣ си по-голѣма часть отъ тракийското крайбрѣжие, тъй щото отъ завладѣнитѣ мѣста значително могълъ да увеличи и войската си, и приходитѣ си. Синътъ на Керсоблепта и слѣдъ този миръ оставалъ въ Пела като заложникъ.

Когато Филипъ се завърнѫлъ като побѣдитель въ градъ Пела отъ тракийския си походъ, атинскитѣ пратеници, които го очаквали тамъ да го закълнѫтъ въ сключения миръ, не могли вече нищо да измѣнѭтъ въ положението на работитѣ и напрасно атинянитѣ изпращали и други посолства, съ които настоявали, да се откаже Филипъ отъ онѣзи тракийски градове, които завладѣлъ слѣдъ сключването на мира. Напротивъ Филипъ устремилъ всичкитѣ си усилия къмъ това, да вземе въ рѫцѣтѣ си пѫтя отъ Егейско за Черно море, за да може въ случай на война да прѣсѣче на атинянитѣ донасянието на храни изъ Черноморскитѣ области.

При тѣзи планове на Филипа мирътъ съ одризката държава не могълъ да трае дълго, и скоро се явила причина за нова война.

Споредъ Диодора (XVI. 71.) гръцкитѣ крайбрѣжни градове въ Тракия се оплаквали на Филипа за враждебното поведение на одризкия царь Керсоблепта противъ тѣхъ и това дало поводъ да се поднови войната между Филипа и Керсоблепта.

Като защитникъ и съюзникъ на тѣзи гръцки градове, Филипъ прѣзъ лѣтото на 342. год. изново потеглилъ за Тракия съ голѣма войска.

Този пѫть походътъ билъ насоченъ не само противъ Керсоблепта, но и противъ Терея. При всичко че тракийцитѣ по военното изкуство и по въоржжението си не могли да се сравнѭтъ съ македонската войска, тѣ се защищавали съ такава храбрость и юначество, щото Филипъ билъ принуденъ да прѣзимува въ негостоприемната за него Тракия, гдѣто най-сетнѣ се разболѣлъ отъ уморни походи и трудове. Дѣйствително, Филипъ разбилъ тракийцитѣ въ нѣколко битки и прѣвзелъ нѣколко градове като Дронгилонъ, Мастира и Кабиле; но отъ кръвопролитни битки, умора и чума войската му орѣдѣла толкова, щото на слѣдната пролѣть Филипъ билъ принуденъ да повика нови полкове отъ Македония и Тесалия и съ тѣзи прѣсни сили, види се, разбилъ до кракъ одризкитѣ князье на 341. год., и само слѣдъ като употрѣбилъ всичкитѣ варварски срѣдства, покорилъ поне за очи родопскитѣ планинци извѣстни като Θρᾶκες οἱ αὐτόνομοι, които опорито и юнашки защищавали своята независимость.

При всичко, че атинянитѣ твърдѣ рѣшително се застѫпили за Керсоблепта и Терея, като свои почетни граждани, Филипъ[2]) малко искалъ да знае за това, свалилъ двамата князье отъ прѣстола и присъединилъ тѣхната земя къмъ македонската монархия.

Отъ тогава тракийцитѣ били задължени, да плащатъ данъкъ на македонския царь. Завладѣната земя раздѣлилъ Филипъ между своитѣ приятели и, за да си осигури властьта надъ нея, основалъ нѣколко македонски колонии, които отчасти заселилъ съ злодѣйци и затворници, осѫдени на заточение. Между тѣзи колонии принадлежи и градъ Φιλιππόπολις, основанъ на мѣстото на едно по-старо тракийско градище, който прѣдъ всичкитѣ вѣкове дори до днесь е запазилъ името на енергичния основатель на македонската власть. Обаче тѣзи македонски колонии, въ които Филипъ поставилъ и военни гарнизони, не могли да се развиватъ успѣшно, заради своя изгнанически характеръ, казва Момзенъ (Roemische Geschichte V. 279.). Споредъ Теопомпа (fragm. 122. ed. Müller) самиятъ Филипополъ се казвалъ и Πονηρόπολις, сирѣчь „градъ на злодѣйци.“ Други такива колонии били Бине и сетнѣ Кабиле.[3])

И така се свършили днитѣ на одризката държава, която прѣстанѫла да сѫществува 100 години слѣдъ основаньето си. Колко врѣме Керсоблептесъ и Тересъ прѣживѣли паданьето на държавата си и каква сѫдба ги стигнѫла слѣдъ това, не е извѣстно.

Когато Филипъ слѣдъ голѣми усилия и много жертви завладѣлъ Тракия дори до планината Хемосъ, и намислилъ да тури рѫка върху областьта на гетитѣ, той минѫлъ източния Балканъ, но, както разказва Теопомпъ, гетскиятъ царь Котеласъ приятелски се договорилъ съ него и му далъ дъщеря си Меда за жена и много дарове: Κοθήλας, ὁ τῶν Γετῶν βασιλεύς, ἄγων Μήδαν τὴν θυγατέρα καὶ δῶρα πολλά. При този случай разказва Теопомпъ, какъ гетитѣ иматъ обичай, да свирѭтъ на китари, когато сключаватъ договоръ съ нѣкого: Γέται κιθάρας ἔχοντες καὶ κιθαρίζοντες ἐπικηρυκείας ποιοῦνται.

Когато по-послѣ на 339. год. Филипъ нападнѫлъ богатия градъ Одесосъ (сега Варна), да напълни съ злато празднатa си кисия, пакъ го посрѣщнѫли гетскитѣ жреци „съ китари и бѣли облѣкла.“ Филипъ пощадилъ града и възобновилъ приятелството съ гетитѣ, които могли да му бѫдѫтъ добри съюзници противъ скититѣ, трибалитѣ и противъ нѣкои тракийски племена, заселени въ Хемосъ. (Срав. Tomaschek, Die alten Thraker I. 94.).

---

[2]) Отъ монетитѣ на македонскитѣ царье въ най-голѣмо количество се изнамиратъ въ България, особено южната, монетитѣ отъ Филипа II. и то златни, сребърни и мѣдни; въ най-голѣмо изобилие се намиратъ сребърнитѣ тетрадрахми, на опакото съ типъ на конникъ и надписъ ΦΙΛΙΠΠΟΥ и сетнѣ малки бронзови монети, съ сѫщия типъ на опакото.

[3]) Иречекъ полага Kabyle на върха Таушанъ-Тепе на сѣверъ отъ сегашния Ямболъ, гдѣто има развалини отъ едно пространно градище и намира споменъ за този градъ въ названието на запустѣлото сега селище Ковелъ на югъ отъ Таушанъ-Тепе, което сѫществувало като село още на 1829. год. Въ околностьта на Ямболъ се намиратъ твърдѣ много монети отъ Филипа II и Лизимаха. Срав. Jireček, Archaeol. Epigr. Mitth. X. стр. 134—135 и Cesty, 496. — Kiepert, Formae orbis antiqui мисли, че Кабиле било още пó на сѣверъ край южнитѣ поли на Балкана на изтокъ отъ сегашния Сливенъ, гдѣто сѫ развалинитѣ на градището Хисаръ-калеси.

Монети отъ Керсоблептесъ.

Монетитѣ отъ Керсоблептесъ принадлежѫтъ между описанитѣ погорѣ монетни типове на градъ Кипсела и даватъ да се прѣдположи, че и Керсоблептесъ ималъ столицата си въ сѫщия градъ, както и Хебрителмисъ и Котисъ I.

Лицето. Женска глава, украсена съ диядема и вѣнецъ, на десно.

Опакото. Ваза съ двѣ дръжки (κυφέλη или κάλαθος), поставена върху ечмично зърно. Около вазата буквитѣ: K E P означаватъ съкратеното име на царя въ род. пад., което гласи: Κερ(σοβλέπτου).

Монетата е бронзова, тегло 1·80 грама, диям. 13. милим.

Гледай табл. I. бр. 14., който изобразява екземплара отъ сбирката на г. Imhoof-Blumer въ Winterthur.

Подобенъ екземпларъ притежава британскиятъ музей въ Лондонъ; неговиятъ Catalogue of the greek coins, Macedonia etc. стр. 66. приписва тази монета на градъ Kerdylium, близо до Амфиполисъ, въ Македония; подобно опрѣдѣля три екземпляра отъ тая монета каталогътъ на берлинския музей, Beschreibung der antiken Münzen, Macedonien etc. II. 71., обаче поради тракийския типъ, какъвто иматъ и монетитѣ отъ градъ Кипсела, Котисъ I. и Хебрителмисъ, г. Имхоофъ-Блумеръ, Monnais grecques, стр. 51—51. и Griechische Münzen, стр. 6.—7., ги приписва на Керсоблептесъ.

Монети отъ Кетрипорисъ.

1. *Лицето*. Глава на Бахусъ брадатъ, овѣнчана съ вѣнецъ отъ бръшлянъ, на десно.

Опакото. Винена чаша съ двѣ дръжки, називаема diota или cantharus; въ полето на лѣво отъ вазата се вижда thyrsus. Надъ вазата се чете надписъ KETPIП, който значи: Κετριπ(όριος). Горѣ надъ надписа полумѣсецъ.

Монетата е бронзова, диям. 15 милим.

Глед. табл. III. бр. 9., който изобразява единъ екземпларъ отъ сбирката на г. Imhoof-Blumer.

2. *Лицето* и *опакото* иматъ сѫщи типове, разликата е само въ надписа, който напълно означава името на царя: KETPIПOPIOΣ.

Монетата е бронзова, диям. 14. милим.

Глед. табл. III. бр. 10., който изобразява единъ екземпларъ отъ берлинския музей, срав. Beschreibung der antiken Münzen I, 137, бр. 8.

3. Сѫщи типъ както на прѣднитѣ два екземплара. На опакото съкращението KET значи Κετ(ριπόριος).

Монетата е бронзова, диям. 10 милим.

Глед. табл. III. бр. 11., който изобразява единъ екземпляръ отъ сбирката на г. Imhoof-Blumer. Петь екземлара отъ монетитѣ на Кетрипорисъ притежава и британскиятъ музей.

Името на царя Кетрипорисъ било извѣстно изпърво само отъ монетитѣ съ негово име; нумизматътъ Waddington е първиятъ, който въ Revue numismatique, Paris, 1863. стр. 240.—241. изказа мнѣние, че тѣзи монети трѣба да се припишѫтъ на единъ тракийски князъ, по име Кетрипорисъ, и основаваше твърдѣнието си върху тракийската форма на името Κετρι-πόρις, което сравняваше като аналогично съ Ῥαισκού-πορις и Γηπαί-πορις. „При всичко че историята мълчи за този князъ,“ — казва той по-нататъкъ — „азъ намирамъ за твърдѣ вѣроятно, че Кетрипорисъ е билъ единъ отъ многото тракийски князье, които владѣха въ разнитѣ части отъ Тракия въ втората половина на IV. вѣкъ пр. Хр.“

Догадката на Waddington най-положително подтвърди отпослѣ откритиятъ атински надписъ съ дата отъ 356. год., споредъ който атинянитѣ сключили договоръ съ тракийския царь Кетрипорисъ и неговитѣ братя и илирския царь Грабосъ и пеонския царь Липейосъ.

Красивиятъ стилъ на монетитѣ отъ Кетрипорисъ отговаря на датата Главата на брадатия Бахусъ е заета отъ типа на хубавитѣ златни и сребърни монети отъ островъ Тасосъ, които на опакото си иматъ типъ на Херакла колѣничащъ; този монетенъ типъ се срѣща вече по-рано отъ 400. год. пр. Хр. и билъ кованъ до извѣстно врѣме и въ 4. стол. пр. Хр., та могълъ Кетрипорисъ да заеме този типъ за своитѣ монети. Cantharus или diota, сирѣчь винена чаша съ двѣ дръжки и thyrsus, сирѣчь дълга тояга, украсена на върха си съ борова шикалка или снопче (китка) отъ бръшлянъ или лозена шума сѫ символи на Диониза или Бахуса; съ thyrsus въ рѫка се изобразява Бахусъ твърдѣ често; thyrsus носѭтъ и другаритѣ и поклонници на Бахуса при тържества и шествия въ негова честь. Срав. Zeitschrift für Numismatik, Berlin, 1876. стр. 51.—52.

Монети отъ Скостокосъ.

Отъ Скостокосъ, който билъ, може би, единъ отъ братята на Кетрипорисъ, извѣстна е досега една бронзова монета съ слѣдния типъ:

Лицето. Глава безъ брада, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, на десно; косата е кѫса. Образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото Конникъ съ шлемъ на глава и облѣченъ въ хламида, която се развѣва отъ плещитѣ му, въ галопъ ѣзди на десно; десната му рѫка е вдигнѫта и иска да фърли кратко копие, което държи. Подъ

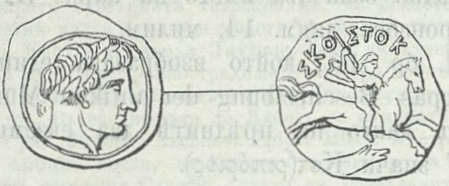

Бронзова монета отъ Скостокосъ.

коня се подава единъ неясенъ прѣдметъ, вѣроятно прѣдна часть отъ глиганъ. — И така опакото има типъ на тракийския конникъ. Надъ конника се чете надписъ ΣΚΟ-ΣΤ(ΟΚΟΥ), който значи: Σκοστόκου. — Като описвà тая монета, ето какъ опрѣдѣля врѣмето ѝ Imhoof-Blumer, Monnaies grecques, стр. 54.: „Монетата е отъ хубава направа и види се, че може да се отнесе къмъ врѣмето на Филипа II. Въ такъвъ случай личностьта на тая монета не трѣба да се отъждествява съ онзи Skostokos, на когото името се срѣща въ нѣколко тетрадрахми съ типове и името на царя Лизимаха, които, както може да се заключи отъ изсбразения на тѣхъ знакъ (херма или стълпъ съ бюста на Хермесъ или Меркури или пъкъ съ символъ на Прияпа), били ковани въ градъ Sestus.“

Монети отъ Амадокосъ II.

На Амадокосъ II., тъй сѫщо съврѣменникъ на Филипа II, се приписва една бронзова монета, която има слѣдния типъ:

Лицето. Глава на брадатия Зевсъ, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, на десно.

Опакото. Надписъ . . . ΔΟΚΟΥ. Конникъ въ ходъ върви на десно. Подъ конника се чете надписъ: ΔΡΙΖΙΤΩΝ. Диям. 24 милим.

Монетата по типа може да се сравни съ монетитѣ на Севтесъ III., но четеньето на надписа (ΑΜΑ)ΔΟΚΟΥ (Ο)ΔΡΙΖΙΤΩΝ не е сигурно, защото монетата злѣ е запазена.

Екземпларътъ е описанъ и изобразенъ въ Trésor de numismatique et glyptiqne, стр. 5., таблица VI. 5. Сравни по-горѣ монетитѣ отъ Амадокосъ I. стр. 24. слѣд. на настоящата статия.

IX.

Тракия подъ властьта на Александра Велики. Одризкиятъ царь Севтесъ III. (около 330.—313. год. пр. Хр.).

Слѣдъ внезапната смърть на Филипа II. на 336. год., Тракия, като часть отъ македонската монархия, наслѣдилъ синъ му Александъръ Велики. Тракийцитѣ, току що подпаднѫли подъ македонското иго, както и други варварски племена на македонския сѣверъ, помислили, че е ударилъ часътъ, да възстановѭтъ старата си свобода и независимость подъ своитѣ домашни царье и главатари и да отфърлѭтъ умразното македонско иго. Най-опасни вълнения избухнѫли въ Тракия между одризитѣ, и безъ съмнѣние и между родопскитѣ тракийци; освѣнъ това и трибалитѣ, които, налегнѫти отъ илирийцитѣ, били се прѣселили отъ своитѣ жилища на р. Морава пò на изтокъ въ сегашната сѣверна България, не само не били наказани, гдѣто нападнѫли и ограбили Филипа, когато се връщалъ отъ похода си противъ скититѣ на 339. год., но и не прѣставали да обиратъ и опустошаватъ македонскитѣ владѣния.

Заради това Александръ Велики се рѣшилъ съ единъ походъ да усмири непокорнитѣ племена, та тръгнѫлъ прѣзъ пролѣтьта на 334. год. съ голѣма войска отъ градъ Амфиполъ, минѫлъ рѣката Нестосъ (сега

Места) въ срѣдното ѝ течение и въ похода си прѣзъ Родопитѣ посѣтилъ прочутия Дионизовъ храмъ и оракулъ, гдѣто принесълъ жертва на бога по варварски, сирѣчъ тракийски, обичай; когато излѣлъ виното върху жертвения огънь, пламъкътъ избухнѫлъ високо до самия покривъ на храма и дори до небото; споредъ тълкуваньето на жрецитѣ това божествено прѣдзнаменование означавало бѫдѫщитѣ побѣди на царя. Отъ Родопитѣ Александъръ Велики слѣзълъ въ тракийското поле и на десетия день стигнѫлъ къмъ южнитѣ поли на източния Балканъ. Тамъ били се събрали тракийцитѣ съ своитѣ жени, дѣца и стока, заградили планинскитѣ проходи и обсадили стръмнинитѣ съ многобройни бойови колесници, които мислили да спускатъ върху македонската войска, та да ѝ забранѭтъ да мине Балкана. Обаче Александъръ Велики разбилъ тракийцитѣ, отъ които 1500 души паднѫли на бойното поле; тѣхнитѣ жени, дѣца и стока били разпратени въ Амфиполъ и други градове на пазаръ за продаванье като военна плячка. (Срав. Droysen, Geschichte Alexanders des Grossen стр. 67.—70.)

Като минѫлъ Балкана, Александъръ Велики нападнѫлъ трибалитѣ и ги прѣслѣдвалъ до рѣка Lyginus,[1]) която отстояла три дена пѫть отъ Дунава. Трибалскиятъ царь Syrmus, който на врѣме се научилъ за Александровия походъ, избѣгалъ на островъ *Peuce* въ Дунавската делта, кѫдѣто по-рано билъ изпратилъ женитѣ и дѣцата на трибалитѣ. Обаче една часть отъ трибалитѣ побѣгнѫла отъ Дунава назадъ и се събрала на единъ другъ рѣченъ островъ, който билъ напуснѫлъ Александъръ единъ день по-рано. Когато се научилъ за това Александъръ веднага се върнѫлъ и разбилъ трибалитѣ, които, разгонени, се скрили въ лесоветѣ до рѣка Lyginus.

Най-сетнѣ Syrmus се покорилъ на Александра, когато този минѫлъ Дунава, за да нападне и гетитѣ отвѫдъ тая рѣка, които, разбити, избѣгали въ пуститѣ полета на сѣверъ отъ Дунава — Γετία ἡ ἔρημος.

Когато Александъръ Велики по този начинъ осигурилъ сѣвернитѣ граници на държавата и съ силата на побѣдоносното си орѫжие усмирилъ одризитѣ и другитѣ тракийци, побързалъ да се върне въ Македония, като оставилъ Зопириона за свой намѣстникъ въ Тракия.

Когато подиръ това Александъръ Велики тръгнѫлъ на извѣстния походъ въ Азия, вървѣли въ редоветѣ на грамадната му войска покрай македонцитѣ и други народи още и чети, набрани измежду илирийци, одризи и трибали. Като прѣдводитель на тракийскитѣ копиеносци (ἀκοντισταί) въ Александровата войска се споменува Ситалкесъ III., безъ съмнѣние князъ отъ одризкия домъ и вѣроятно най-голѣмиятъ синъ на

---

[1]) Споредъ Ариняна (Arrianus, Anabasis, I. 2. 1.) Александъръ Велики, като минѫлъ Балкана, стигнѫлъ до р. Lyginos, която отстояла отъ р. Istros още три дена пѫть: distat ab Istro, si quis Haemum versus proficiscatur, itinere tridui. — Отъ този пасажъ ясно може да се заключи, че Ариянъ говори за една рѣка, която тече паралелно съ Дунава и отстои отъ него три дена пѫть. Kanitz, Donau-Bulgarien III, 130. слѣд. счита за Lyginus Провадийската рѣка и мисли, че островътъ, на който побѣгнѫла отъ Дунава назадъ една часть отъ трибалитѣ и гдѣто тѣ били разбити отъ Александра, ще да е вѣроятно онази ивица земя или истмусъ, която се простира между двѣтѣ Девненски езера, Девненската рѣка, която ги съединява и единъ рѫкавъ, който образува сѫщата рѣка и че битката станѫла кѫдѣ сегашното село Гол. Аладжнъ. Kiepert, Formae orbis antiqui, Thracia-Illyricum, счита за Lyginus р. Росица.

Керсоблепта, за когото казахме по-горѣ, че като момче проживѣлъ много години при македонския дворецъ като заложникъ и така порастнѫлъ като вѣренъ подданикъ на македонската династия.

Въ врѣме на Александровото отсѫтствие въ Азия, въ Тракия изново се събудили стремения, за да се освободѭтъ отъ македонското иго. Начело на това народно движение на 330. год. се явява Севтесъ III., вѣроятно синъ на Керсоблепта, който още при живота на баща си се споменува като прѣдводитель на тракийската конница. Въ врѣме на това въстание подъ началството на Севтесъ III. тракийскитѣ въстаници изпратили въ Атина Ребуласъ (Ῥηβούλας), сина на Севтесъ II. и братъ на Котисъ I., за да възобнови старитѣ приятелски връзки между Атина и одризитѣ и да иска помощь отъ атинянитѣ; за това послание на Ребуласъ въ Атина свидѣтелствува отломъкъ отъ единъ надписъ, намѣренъ въ Атина, който носи дата отъ 330. год. (издаденъ въ Corpus inscriptionum atticarum II. 1. 175. b).

Голѣми размѣри взело тракийското въстание, когато загинѫлъ на 327.—326. год. Зопирионъ, Александровиятъ намѣстникъ въ Тракия, въ единъ злочестъ походъ противъ гетитѣ, и се усилило още повече слѣдъ смъртьта на Александра Велики на 323. год.[2])

При тогавашното раздѣление на македонската държава Тракия взелъ *Лизимахъ,* който се считалъ за най-рѣшителенъ и най-способенъ, за да може да обуздае вѣчно немирнитѣ тракийци. Лизимахъ искалъ на дѣло да бѫде признатъ за господарь на цѣла Тракия и за това на 322. год. подкачилъ война противъ Севтесъ III., който билъ успѣлъ да придобие значителна власть, защото Диодоръ (XVIII. 14. XIX. 73.) два пѫти го споменува като тракийски царь: Σεύθην, τὸν βασιλέα τῶν Θρακῶν. Тая царска титла се чете и въ надписа на една монета: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΥΘΟΥ. Въ тази война Севтесъ III. прѣдвождалъ двайсеть хиляди пѣшаци и осемь хиляди конници. Лизимахъ, ако и да ималъ много по-малка, но по-отбрана войска, рѣшилъ се на битка, въ която и двѣтѣ страни изгубили много жертви. Битката останѫла нерѣшена, и така Лизимахъ и Севтесъ се оттеглили отъ бойното поле, за да съберѫтъ прѣсни сили за новъ бой, какъвто е станѫлъ между тѣхъ на 313. год.

---

[2]) Отъ монетитѣ отъ Александра Велики, които влизатъ въ нумизматиката на македонскитѣ царье, описваме тукъ поне двѣ сребърни тетрадрахми, изобразени въ таблица IV., броеве 1. и 2.

1. *Лицето.* Глава на Хераклесъ юноша безъ брада, облѣчена съ кожа отъ лъвска глава, на десно.

Опакото. Зевсъ орлоносецъ сѣди на прѣстола на лѣво и държи въ десната си рѫка орелъ, въ лѣвата жезълъ. Подъ прѣстола шестолѫчеста звѣздица. На десно отъ Зевса отгорѣ надолу се чете надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, на лѣво ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, подъ него ΟΔΗΣΙΤΩΝ. Подъ десната рѫка на Зевса има монограмата ΕΚΑ, която означава вѣроятно съкратеното име на монетаря. Монетата е сребърна тетрадрахма съ тегло 15·91 грама, диям. 32 милим. и се намира въ сбиркитѣ на Нар. Музей въ София. Надписътъ ΟΔΗΣΙΤΩΝ означава, че монетата била кована въ Одесосъ (сегашна Варна), но вѣроятно слѣдъ смъртьта на Александра Велики, за което говори стилътъ ѝ, не дотамъ художественъ. Други тетрадрахми, ковани въ сѫщия градъ, сѫ означени съ съкратеното име на града: ΟΔ, ΟΔΗ въ монограма.

2. Тетрадрахма отъ сѫщия типъ съ тегло 16.30 грама, диям. 31 милим.; шлемътъ подъ десната рѫка на Зевса е знакъ на градъ Месемврия, гдѣто тая тетрадрахма била кована. — Изъ България монетитѣ отъ Александра Велики се изнамиратъ въ голѣмо количество.

Най-сетнѣ Севтесъ билъ принуденъ да отстѫпи на по-силния противникъ и да потърси помощь, за която прибѣгнѫлъ къмъ Антигона, който тогава водилъ война съ Лизимаха.

Монети отъ Севтесъ III.

За значителното могѫщество на Севтесъ III. може да се сѫди не само отъ свѣдѣнията на Диодора, който два пѫти го споменува изрично като *тракийски царь,* както е казано по-горѣ, но и отъ факта, че този царь ковалъ монети съ името си.

Отъ Севтесъ III. сѫ извѣстни досега само бронзови монети, въ които се повтаря слѣдниятъ типъ:

1. *Лицето.* Брадата глава, овѣнчана съ диядема, на десно. Образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Конникъ въ галопъ ѣзди на десно. Надъ конника се чете надписъ ΣΕΥΘΟΥ, който означава името на царя въ род. пад.: Σεύϑου. Подъ коня се виждатъ двѣ клончета.

Монетата е бронзова, диям. 21 милим. — Глед. таблица II. бр. 5., който прѣдставя екземплара на Нар. Музей въ София.

2. *Лицето.* Сѫщи типъ, вмѣсто диядема главата е овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ.

Опакото. Сѫщи типъ както на прѣдния екземпляръ; конятъ е въ ходъ. Надъ конника сѫщиятъ надписъ: ΣΕΥΘΟΥ. Подъ корема на коня се вижда осмолѫчеста звѣздица съ точка въ срѣдата, прѣдъ коня вѣнецъ. Подъ конника се чете полуизтритъ надписъ: ΦΙΛΙΠΠΟΥ, отъ който може да се заключи, че тая монета, изпърво на Филипъ II., била прѣкована въ монета на Севтесъ III.

Монетата е бронзова, диям. 24 милим.

Глед. таблица II. бр. 6., който изобразява екземплара на Нар. Музей въ София.[3])

Колкото се отнася до лицето на тѣзи монети, Cary, Histoire des rois de Thrace[4]) стр. 29. счита главата за лика на Севтесъ III; каталогътъ на британския музей стр. 203. означава я като глава на Зевса, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ; каталогътъ на берлинския музей я описва просто като глава съ брада, безъ да каже, какво прѣдставя тя.

---

[3]) Отъ монетитѣ на Севтесъ III. притежава Нар. Музей въ София 14 екземплара, отъ които екземпларътъ съ надписъ βασιλέως Σεύθου билъ намѣренъ въ Т.-Пазарджишко, единъ въ Чирпанско, 4 Старо-Загорско, а останѫлитѣ изъ разни мѣста въ Южна-България, гдѣто били намѣрени и монетитѣ отъ Севтесъ IV., описани по-долу. Отъ мѣстонахождението може поне косвено да се заключи, че Севтесъ III. и IV. владѣли нѣкога и сегашната Южна-България, наизваема и до днесь Тракия. — *Който събира и намира старитѣ монети, трѣба всѣкога да забѣлѣзва или съобщава точно мѣстонахождението имъ,* защото отъ такива данни може да се установи, кои мѣста били заселени въ ония врѣмена, на които принадлежѫтъ монетитѣ, прѣзъ кои пѫтища минавала търговията; отъ мѣстонахождението на извѣстни монети може да се докаже положението на нѣкои древни градове, кой и въ кое врѣме владѣлъ въ една страна; отъ мѣстонахождението на монетитѣ може да се заключи за монетарницата или мѣстото, гдѣ били ковани сѫщитѣ монети; най-нагледно доказателство за това прѣдставятъ описанитѣ по-горѣ монети съ знакъ на града Кипсела, на които мѣстонахождението значително улеснило рѣшението на въпроса, гдѣ били ковани тѣзи монети. Ако се намѣрятъ монети заедно съ други старини безъ надписи, то споредъ надписи на монетитѣ или споредъ тѣхнитѣ типове може да се опрѣдѣли поне приблизително, къмъ кой вѣкъ могѫтъ да се отнесѫтъ и самитѣ старини. Отъ тѣзи нѣколко бѣлѣжки се вижда, каква важна роль играятъ монетитѣ въ археологическитѣ находки. Ср. Сбм. I. *Илиевъ А.*, Българска нумизматика, стр. 97—98.

[4]) *Cary*, *Histoire des rois de Thrace* стр. 38—29. начева нумизматиката на тракийскитѣ царье съ монетитѣ на Севтесъ III., като казва: „Ние нѣмаме монети отъ напрѣжнитѣ

Типътъ на опакото: конникъ въ галопъ, ѣздящъ на десно, е извѣстенъ тракийски типъ и срѣща се подобенъ нему типъ и въ монетитѣ на македонскитѣ царье Филипъ II. и Касандъръ (316.—297. год.), на които Севтесъ III. билъ съврѣменикъ.

X.

Тракийскиятъ царь Лизимахъ (отъ 323.—281. год. пр. Хр.).

При дѣлбата на македонската държава, слѣдъ смъртьта на Александра Велики на 323. год., Тракия заедно съ Херзонезъ и Черноморскитѣ области се паднѫла на *Лизимаха* (Λυσίμαχος), единого отъ диядохитѣ. Лизимахъ се родилъ около 361. година въ Пела, извѣстна столица на македонскитѣ царье, придружавалъ Александра Велики въ неговия завоевателенъ походъ противъ Персия и понеже се отличавалъ съ необикновена храбрость, Александъръ твърдѣ го обикнѫлъ и назначилъ за единого отъ своитѣ тѣлохранители. Съ голѣма тѣлесна сила съединявалъ Лизимахъ душевни дарби на великъ гений, отхраненъ съ учението на грѫцката философия. Неговъ учитель билъ историкътъ Калистенъ, когото намразилъ Александъръ за неговата свободомисленость и строги нрави и, като заподозрѣнъ въ заговоръ, изложилъ го на ужасни мѫки; Лизимахъ му далъ срѣдства да се избави и съ това възбудилъ противъ себе си гнѣва на Александра, който заповѣдалъ да го фърлѭтъ на бѣсенъ лъвъ, за да го разкѫса. Лизимахъ, вържѫненъ, подалъ си рѫката на лъва, изтръгнѫлъ му езика и го убилъ. Александъръ, възхитенъ отъ тая неустрашимость, почелъ Лизимаха съ свое приятелство, а Лизимахъ забравилъ нанесената нему неправда.

Като управитель на Тракия Лизимахъ въ дѣйствителность владѣлъ само южната часть отъ нея, която непосрѣдствено владѣели Филипъ II. и Александъръ Велики, именно областитѣ по крайбрѣжието на Егейско море, а за останѫлитѣ части, които били се освободили, трѣбало да прѣдприемѫтъ нови борби, отъ които най-продължителни били войнитѣ му съ Севтесъ III. Освѣнъ това въстанѫли противъ Лизимаха и грѫцкитѣ градове на Черноморското крайбрѣжие, така щото той до 315. година заетъ съ тѣзи войни въ Тракия, моглъ най-сетнѣ да се намѣси въ война противъ Антигона. Но и слѣдъ това неговитѣ владѣния въ тракий-

---

тракийски царье, било за това, че нѣмало обичай да се ковѫтъ монети съ тѣхно име, било за това, защото тѣзи монети не дошли до насъ. *Монетата на Севтесъ III.*, отъ която давамъ рисунката (табл. I. бр. 1.) е *най-старата*, която знаемъ; тя се намира въ кабинета на царя.“ И така въ половината на минѫлия вѣкъ, когато Cary издалъ хубавия си трудъ (на 1752. г.), нумизматиката на тракийскитѣ царье се начевала съ монети на Севтесъ III. отъ IV. вѣкъ пр. Хр., когато днесь знаемъ цѣлъ редъ тракийски монети вече отъ V. вѣкъ и натататъкъ: Спарадокосъ, Севтесъ I., Метокосъ, Аматокосъ, Тересъ II. или III., Котисъ I., Хебрителмисъ, Скостокосъ, Кетрипорисъ и други, които ще споменемъ по-долу. Отъ това ясно се вижда, какъвъ грамаденъ напрѣдъкъ направила нумизматиката на тракийскитѣ царье отъ врѣмето на Cary, който съ съчинението първъ възбудилъ внимание и интересъ къмъ тая часть отъ античната нумизматика.

скитѣ земи не били осигурени. Диодоръ (XIX. 73.) разказва, какъ жителитѣ на градъ Калатия (Καλλατία, сега Мангалия) на 313 год. изгонили Лизимаховия гарнизонъ изъ града и, подпомогнѫти отъ други черноморски градове Tomi, Odessus, Apollonia, Mesembria и особено Istros, сключили съюзъ съ съсѣднитѣ тракийци и съ гетитѣ за защита на своята независимость.

Увѣдоменъ за това, Лизимахъ набързо минѫлъ източния Балканъ, ненадѣйно нападнѫлъ градъ Odessos, който, изненаданъ, веднага му се покорилъ и, за да прѣдвари опасностьта, която го угрожавала отъ градъ Istros, побързалъ противъ този градъ, който тъй сѫщо веднага му се подчинилъ. Докато искалъ да се обърне противъ Калатия, потеглили противъ него съединенитѣ гети и скити. Лизимахъ излѣзълъ противъ гетитѣ съ такава бързина, щото тѣ, уплашени, склонили да оставятъ всѣкакви неприятелства противъ него; слѣдъ това поразилъ скититѣ, избилъ мнозина отъ тѣхъ и ги прогонилъ задъ Дунава. И току що започнѫлъ да обсажда градъ Калатия, научилъ се, че Антигонъ по сухо и по море изпратилъ противъ него войска въ Тракия. Лизимахъ веднага тръгнѫлъ съ по-голѣма часть отъ войската си, за да посрѣщне неприятеля, но Севтесъ III., който билъ се съединилъ съ Антигона, билъ завзелъ балканскитѣ проходи, така щото Лизимахъ само слѣдъ кръвопролитни битки съ Севтеса най-сетнѣ си пробилъ свободенъ пѫть прѣзъ Балкана; слѣдъ това разбилъ и прогонилъ войската на Антигона. И слѣдъ тѣзи побѣди Калатия се държала още нѣколко врѣме, поддържана отъ княза на Кимерийския Босфоръ.

Тѣзи успѣхи и мирътъ, сключенъ съ Антигона и неговитѣ съюзници царье македонски и египетски, дали на Лизимаха възможность да основе въ Херсонезъ новъ градъ, нареченъ по негово име Лизимахия, на мѣстото на стария градъ Кардия, който му се възпротивилъ и вслѣдствие на това билъ разрушенъ отъ него.

По-нататъшнитѣ войни на Лизимаха противъ Антигона и отношенията му къмъ останѫлитѣ владѣтели на раздѣлената Александрова държава излизатъ вънъ отъ рамката на настоящия исторически погледъ и като незасѣгатъ направо историята на Тракия, могѫтъ да се изпуснѫтъ, но заслужва да се спомене тукъ достопаметниятъ походъ, който Лизимахъ прѣдприелъ вѣроятно на 292. година противъ свободнитѣ гети отвѫдъ Дунава, когато сключилъ миръ съ македонския царь Деметрия.

Надъ заддунавскитѣ гети или тракийци, както ги казватъ нѣкои историци, владѣлъ тогава царь Δρομιχαίτης. Единъ отъ пълководцитѣ на този царь на име Ἀέθης ужъ като бѣженецъ избѣгалъ въ Лизимаховата войска и прѣдложилъ своитѣ услуги. Лизимахъ го приелъ за водачъ, и така Аетесъ могълъ да заведе неговата 100.000 войска въ пусти безводни полета на сѣверъ отъ Дунавското устие Γετῶν ἐρημία, гдѣто порано и Дари Хистаспъ изпаднѫлъ въ подобна опасность както сега Лизимахъ. Македонската войска злѣ страдала отъ жажда и гладъ, та когато Дромихетесъ я нападнѫлъ, била принудена да му се прѣдаде.

Когато Лизимахъ се прѣдалъ съ всичката си войска, Дромихетесъ го приелъ твърдѣ любезно, цѣлуналъ го, нарекълъ го баща и го завелъ въ градъ Ἧλις, на който положението не е извѣстно. Гетитѣ се стекли въ града и викали, да имъ се прѣдаде плѣнениятъ царь за наказание, Дромихетесъ обаче ги поучилъ, че било полезно, да го оставятъ живъ, защото ако го убиятъ, то други царье щѣли да завземѫтъ Лизимаховата държава и щѣли да бѫдѫтъ по-опасни за тѣхъ, отколкото Лизимахъ; ако ли го оставятъ, то щѣли да си го привържѫтъ съ признателность, та лесно ще си вземѫтъ назадъ крѣпоститѣ (φρούρια), които Лизимахъ билъ прѣвзелъ. Народътъ удобрилъ думитѣ на своя царь, и тогава Дромихетесъ избралъ измежду плѣнницитѣ приятели и служители на Лизимаха и ги завелъ у дома си. Като принесълъ жертви на боговетѣ, Дромихетесъ поканилъ царския си плѣнникъ заедно съ неговитѣ приятели и гетскитѣ първенци на обѣдъ.

Два вида софри били сложени: за Лизимаха и неговитѣ хора били постлани награбенитѣ царски килими, за Дромихета и гетитѣ прости черги; за онѣзи сложили всѣкакви скѫпи ястия върху сребърни софри, за тѣзи малко зеленчукъ и месо върху дървени дъски; за онѣзи черпали вино въ сребърни и златни чаши, за тѣзи въ сѫдове отъ рогъ и дърво. Когато пиеньето траело нѣколко врѣме, Дромихетесъ напълнилъ най-голѣмия рогъ и, като нарекълъ Лизимаха баща, попиталъ го, кое угощение намира по-царско, дали македонското или тракийското, и когато Лизимахъ му отговорилъ: македонското, тогава Дромихетесъ казалъ: „защо тогава ти се дощѣ да напуснешъ такъвъ блѣскавъ животъ и по-славното си царство и да дойдешъ между насъ варваритѣ, които живѣемъ като диви звѣрове въ пуста и безплодна земя? Защо противъ природата поведе войската си въ тѣзи страни, въ които тя подъ открито небе не може да трае дълго врѣме?“ И когато Лизимахъ отговорилъ, че досега не билъ познавалъ такава война и му се обѣщалъ, че за напрѣдъ щѣлъ да бѫде съюзникъ и приятель на гетитѣ и щѣлъ да се покаже признателенъ за стореното добро, Дромихетесъ го овѣнчалъ съ диядема и великодушно го отпуснялъ на свобода съ всичката войска.

Обстоятелството, гдѣто Лизимахъ повѣрилъ воденьето на войската си на единъ гетски бѣженецъ и неговитѣ думи, че досега непознавалъ билъ такава война, показватъ, че попрището на неговитѣ прѣдишни войни противъ гетитѣ ще сѫ били гетскитѣ области отсамъ Дунава въ сегашна Добруджа и че Дунавътъ е останялъ сѣверна граница на неговата държава.

Македонскиятъ царь Деметри Полиоркетесъ искалъ да се възползува отъ нещастието на Лизимаха и да завземе Тракия, но като се научилъ, че Лизимахъ се завърнялъ и че епирскиятъ царь Пиръ тръгнялъ противъ него, оттеглилъ се въ Македония. Прѣзъ слѣднитѣ години Лизимахъ билъ заетъ съ македонски и азийски работи; на 286. год. присъединилъ Македония къмъ държавата си и послѣ прѣди похода си въ Азия, водилъ още една война съ гетитѣ, безъ да се знае, съ какъвъ резултатъ.

Лизимахъ загинжлъ въ Фригия въ една битка съ сирийския царь Селевкосъ на 281. год. пр. Хр., слѣдъ като владѣлъ надъ Тракия повече отъ четиридесетъ години и почти шесть години надъ Македония. Слѣдъ смъртьта му неговата държава, слѣдователно и Тракия, останжла безъ господарь.

Властьта на Птолемеосъ Кеpавносъ не могла да трае дълго въ балканскитѣ земи, защото прѣзъ лѣтото на сжщата 281. година въ Тракия нахлулъ първиятъ отредъ на галитѣ или келтитѣ подъ прѣдводителството на Kambaules. (Срав. Müllenhof, Deutsche Alterthumskunde, Band. III. стр. 132—143).

Монети отъ Лизимаха.

Като единъ отъ най-могжщитѣ тракийски царье, който съединилъ подъ своя жезълъ Тракия, Македония и Мала Азия, Лизимахъ ковалъ монети и отъ тритѣ метала: злато, сребро и бронзъ, въ несравнено по-голѣмо количество, отколкото другитѣ наслѣдници на Александра Велики; даже златнитѣ монети отъ Лизимаха били толкова изобилни, щото могли да ставатъ такива богати находки, каквато споредъ Eckhel, Doctrina numorum veterum II. стр. 56., станжла въ минжлия вѣкъ въ Седмиградско, гдѣто въ едно мѣсто се намѣрили 40.000 златни монети, все отъ Лизимаха. Въ България, нѣкогашното владѣние на Лизимаха, монетитѣ отъ този царь естествено не сж никаква рѣдкость; има и колективни находки, каквато споменува напримѣръ Jireček, Cesty po Bulharsku стр. 515.; споредъ това свѣдѣние намѣрило се едно гърне съ повече отъ стотина сребърни монети отъ Лизимаха въ градището на върха Голѣмъ Манастиръ, въ Каваклийско.[1]

Владѣнието на Лизимаха се раздѣля на три периода: 1) отъ 323.—311. год. или отъ смъртьта на Александра Велики до смъртьта на малкия Александъръ, синътъ на Роксана. Въ този периодъ Лизимахъ, като регентъ или намѣстникъ въ Тракия, ковалъ монети съ типове и името на Александра Велики и на Филипа II.,[2] обаче означени съ знакове и монограми на тракийскитѣ монетарници.

---

[1] Споредъ Страбона (7. 319.) една отъ хазнитѣ на Лизимаха се намирала въ градището *Тириза* или *Тириста*, сегашна Калиакра: Τίριζις ἄκρα, χωρίον ἐρυμνόν, ᾧ ποτε καὶ Λυσίμαχος ἐχρήσατο γαζοφυλακίῳ. Срав. Jireček, Cesty стр. 619.—620. и сетнѣ стр. 563, гдѣто разказва авторътъ, какъ иманьаритѣ (малджиитѣ) търсили, разбира се напусто, Лизимаховото иманье въ некропола на античната Аполония, сега Созополь. Не сж безинтересни приказкитѣ за иманье (малове), ужъ заровени по старитѣ градища на Черноморското и Егейското крайбрѣжие. Въ с. Гьозекенъ ужъ билъ дошелъ прѣди 50 - 60 години единъ англичанинъ, откупилъ отъ тамошнитѣ турци единъ голѣмъ „дорткюшелия мермеръ-ташъ,“ който натоварилъ на гемия и като се отдалечилъ отъ брѣга, разцѣпилъ камъка, извадилъ златото и камъка фърлилъ въ морето. — Подобна приказка чухъ въ с. Райково, Ахж-Челебийско, за една мраморна колона, задигнжта по сжщия начинъ отъ градището Месинъ-Калеси (античниятъ Максимиянополисъ, на западъ отъ Гюмурджина). — Безосновното вѣрванье, че въ голѣми антични камъни, обикновено съ надписи, било скривано иманье, е станжло причина, че суевѣрнитѣ хора цѣпили и трошили такива камъни и така опропастили много надписи.

[2] Тѣзи монетни типове, въведени отъ Александра Велики, били: а) глава на Хераклесъ юноша, облѣчена съ кожа отъ лъвска глава, на лицето, и Зевсъ орлоносецъ на опакото, за

2) Отъ 311.—306. год., когато Лизимахъ приелъ царска титла. Монетитѣ отъ този периодъ още носѭтъ типове и името на Александра Велики, обаче твърдѣ често сѫ означени съ монограмата ΛΥ, която е съкращение на Λυσιμάχου.

3) Отъ 306.—281. год. Монетитѣ отъ този периодъ съдържатъ вече пълното име и царската титла на Лизимаха: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ и иматъ собствени типове.

Лизимахъ ковалъ монетитѣ си въ много монетарници на широката си държава: въ Тракия отъ 311.—281. г., въ Македония отъ 285.—281. г. и въ Мала Азия отъ 302.—281. год; монетитѣ, ковани въ тѣзи монетарници, се разпознаватъ по особени знакове и монограми, които подробно сѫ изложени въ хубавата монография: Müller, Die Münzen des thracischen Königs Lysimachus. Kopenhagen. 1858. стр. 92. + таблици IX.

За обяснение богатата нумизматика на Лизимаха, въ която най-ясно се отражава могѫществото на този знаменитъ тракийски царь, могѫтъ да послужѫтъ поне слѣднитѣ по-важни монетни типове:

1. *Лицето*. Юношеска глава, овѣнчана съ диядема, на десно.

Опакото. Конникъ въ скокъ ѣзди на десно.

Надъ конника се чете монограма ΛΥ, която означава съкратеното име на царя: ΛΥ(σιμάχου).

Подъ коня се вижда върхъ отъ копие и прѣдна часть отъ лъвъ, които сѫ обикновенъ знакъ или гербъ на Лизимаха.

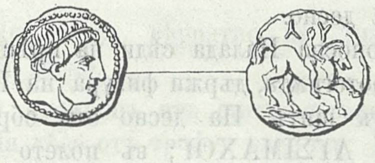

Сребъренъ диоболъ отъ Лизимахосъ.

Монетата е сребъренъ диоболъ съ тегло 2·35 грама, диям. 13 милим. Глед. изображения тукъ въ текста екземпларъ отъ сбирката на Берлинския музей. Сѫщия типъ на опакото иматъ и бронзовитѣ монети, които обаче на лицето изобразяватъ главата на Аполона, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ; на опакото на тие монети освѣнъ лъва, вмѣсто върхъ отъ копие, бива изобразенъ и лѫкъ.

2. *Лицето*. Главата на Палада-Атина, покрита съ коринтийски шлемъ, украсенъ съ чучулъ, на десно.

Опакото. Крилата Нике или Побѣда, върви на лѣво; десната ѝ рѫка е протегнѫта и държи вѣнецъ, а лѣвата спуснѫта — пръчка отъ трофей. На лѣво отъ Нике отгорѣ надолу се чете надписъ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, на десно отъ нея ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ. Въ полето подъ десното крило на богинята

сребърни монети; b) глава на Херакла на лицето, и орѫжията: кривакъ, лѫкъ и тулъ (фаретра) на опакото, за бронзови монети.

Отъ монетнитѣ типове на Филипа II. повтаря се въ монетитѣ отъ Лизимаха типътъ на юношеска глава на лицето, а конникъ въ галопъ на опакото. Срав. Müller, Die Münzen des thrakischen Königs Lysimachus, стр. 20.

се чете монограмата ΛΥ, която означава съкратеното име на царя: Λυ(σιμάχου). Монетата е златенъ статеръ, съ тегло 8·52 грама, диям. 19 милим. Глед. таблица IV., бр. 5., който изобразява екземплара отъ Нар. Музей въ София. Този монетенъ типъ принадлежи на втория периодъ отъ владѣнието на Лизимаха, когато той ковалъ монети съ типове и името на Александра Велики, обаче съ монограмата на името си.

3. *Лицето.* Глава на царя, безъ брада, овѣнчанъ съ диядема и съ рогове на Юпитера Амонски.

Опакото. Палада побѣдоносна — Pallas Nicephoros — сѣди на прѣстола си, на лѣво; десната ѝ рѫка е простерна и държи фигура на Побѣдата — Nike, а лѣвата се опира о кръглесть щитъ, украсенъ съ релиефъ отъ лъвска глава. На лѣво отъ богинята се чете надписъ: ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ, на десно ΒΑΣΙΛΕΩΣ. Въ полето до десната рѫка на Палада монограмата ΟΔΗ означава монетарницата Ὀδησσός, (сегашна Варна), гдѣто била кована тая монета.

Другата монограма K^{o}I подъ образа на Палада означава, може би, съкратеното име на монетаря, който ковалъ монетата.

Монетата е златенъ статеръ, съ тегло 8·50 грама, диям. 20 милим. Глед. табл. IV., бр. 3., който изобразява екземплара на Нар. Музей въ София.

Теглото на статеритѣ отъ Лизимаха, както и на ония отъ Филипа II., Александра Велики и Филипа III., е атическо и отговаря на сегашнитѣ 8·50 грама.

4. *Лицето.* Главата на царя, безъ брада, съ диядема и съ рога на Юпитера Амонски, на десно.

Опакото. Побѣдоносна Палада сѣди на прѣстола, на лѣво; въ десната рѫка, която е протегнѫта, държи фигура на Побѣдата, а съ лѣвата се опира о крѫглесть щитъ. На десно отъ образа се чете надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, на лѣво: ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; въ полето до този надписъ стои изправена главня, а на прѣстола до щита се вижда осмолѫчеста звѣзда, които сѫ знакове на монетарницата Кизикъ въ Мала Азия, гдѣто била кована тая монета.

Монетата е сребърна тетрадрахма, съ тегло 17. грама, диям. 30 милим. Глед. табл. IV., бр. 11., който изобразява екземплара на Нар. Музей въ София.

Сѫщия типъ има тетрадрахмата отъ сѫщия музей, изобразена въ сѫщата таблица подъ бр. 12., и се различава отъ прѣдната само по монограмата и знака, които се виждатъ подъ изображението на Палада и означаватъ монетарницата на градъ Сигеумъ въ Мала Азия.

5. Сѫщия типъ, обаче по-доленъ стилъ, има тетрадрахмата, изобразена въ табл. IV. бр. 4., съ тегло 15·36 грама, диям. 31 милим. Типоветѣ на лицето и на опакото не се отличаватъ вече съ оная художественость и такава релиефность, каквато се вижда въ екземпларитѣ подъ броеве 11. и 12.

Изобразениятъ подъ прѣстола на Палада тризѫбецъ е знакъ на градъ Бизантионъ, гдѣто тая тетрадрахма била кована, но доста късно слѣдъ смъртьта на Лизимаха, което доказва по-долниятъ, отчасти даже варварски стилъ на тая монета.

6. *Лицето*. Глава на Хераклесъ юноша, безъ брада, облѣченъ съ кожа отъ лъвска глава, на десно.

Опакото. Зевсъ орлоносецъ — Juppiter aëtophoros — полуголъ, съ химатионъ, намѣтнѫтъ прѣзъ колѣнѣ, сѣди на прѣстола си на лѣво; десната му рѫка е протегнѫта напрѣдъ и държи орелъ, а лѣвата — жезълъ. На десно отъ жезъла се чете надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, долу подъ образа ΛΟΧⱯΜΙΞΛV, което зпачи: Βασιλέως Λυσιμάχου. Въ полето на лѣво отъ Зевса се вижда символъ па Прияпа (termus Priapi), знакъ на градъ Сестосъ, гдѣто била кована тая монета, а подъ прѣстола осмолѫчеста звѣздица.

Монетата е сребърна драхма, съ тегло 4·18 грама, диям. 17 милим. Глед. табл. IV., бр. 9., който изобразява екземплара на Народния Музей въ София.

7. *Лицето*. Глава на царя, безъ брада, съ диядема и рога на Юпитера Амонски.

Опакото. Побѣдоносната Палада сѣди на прѣстола на лѣво; типътъ е сѫщи както на тетрадрахмитѣ. Надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ.

Монетата е сребърна драхма, съ тегло 4·07 грама, диям. 18 милим.

Глед. табл. IV., бр. 6., който изобразява екземплара отъ Нар. Музей въ София.

8. *Лицето*. Мѫжка глава, вѣроятно на Лизимаха,[3]) безъ брада, облѣчена съ шлемъ, на десно.

Опакото. Трофей, състоящъ отъ щитъ, шлемъ и копие, поставенъ върху дървенъ пънъ. На лѣво отъ трофея надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ на десно ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ.

Монетата е бронзова, диям. 24. милим.

Глед. табл. IV., бр. 7., който изобразява екземплара отъ Нар. Музей въ София.

9. *Лицето*. Глава на Палада, покрита съ шлемъ, на десно.

Опакото. Лъвъ, търчащъ на десно; надъ лъва надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, подъ него: ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ; надъ този надписъ се вижда върхъ отъ копье и монограма, която вѣрно прѣдава изображението въ табл. IV. бр. 8. отъ екземплара на Нар. Музей въ София.

10. *Лицето*. Глава на Хераклесъ юноша, облѣченъ съ кожа отъ лъвска глава, на десно.

---

[3]) Müller, Die Münzen etc. стр. 12. счита главата на тѣзи бронзови монети за глава на Аресъ или нѣкой герой, обожаванъ отъ Лизимаха. Каталогътъ на Берлинския музей I., 325. намира, че главата върху тѣзи монети прилича на онася отъ златнитѣ и сребърнитѣ и я счита за глава на царя Лизимаха, както е казано и въ нашето описание на монетата, изобразена въ табл. IV. бр. 7. А колкото се отнася до екземплара, изобразенъ подъ № 8., описва я каталогътъ на Берлинския музей като глава на Палада, когато Müller тъй сѫщо иска да я прѣдстави като глава на Аресъ.

Опакото. Вѣнецъ съ класове, всрѣдъ който въ два реда се чете надписъ: ΒΑΣΙ
ΛΥΣΙ

Монетата е бронзова, диам. 14. милим. Глед. табл. IV., бр. 10., който изобразява екземплара отъ Нар. Музей въ София.

Кованьето монети съ типове и името на Лизимаха не прѣкжснжло съ неговата смърть, а се продължавало и по-послѣ подобно, както кованьето монети отъ Александра Велики и Птолемея Сотира; особено често се срѣщатъ златни статери и сребърни тетрадрахми, ковани въ столѣтия слѣдъ владѣнието на тие царье, по причина, защото тѣзи монети, ковани отъ чистъ металъ и съ добро тегло, си спечелили общъ кредитъ и се радвали на добъръ курсъ.

Отъ гръцкитѣ градове на Черноморското и Егейското крайбрѣжие подражавали монетитѣ отъ Лизимаха градоветѣ: Истросъ съ монограма ΙΣ, Томи съ монограма ΤΟ, Калатия съ монограма ΚΑΛ и класъ, Одесосъ съ монограмитѣ ΟΔ, ΟΔΗ, Месемврия съ знакъ шлемъ, Бизантионъ съ монограма ΒΥ и знакъ тризжбецъ, Маронея съ знакъ гроздъ, Еносъ съ знакъ caduceus (тояга на Меркурия), Сестосъ съ херма или стълпъ на Приапа, Лизимахия съ лъвски бюстъ и други още градове, на които отдѣлнитѣ знакове и монограми сж съставени въ споменжтото съчинение на Müller, Die Münzen des Lysimachus, таблици III.—VII.

Монетнитѣ типове отъ Лизимаха и Александра Велики подражавали не само гръцкитѣ градове, но и тракийскитѣ и келтийскитѣ князье въ Тракия, види се, по причина, защото други монети тогива не се ковали; това подтвърждаватъ тетрадрахмитѣ на тракийскитѣ князье Мостисъ, Орсоалтиосъ и Керсибавлосъ, описани по-долу.

Стилътъ, писмото и въобще ковътъ на тѣзи имитации е обикновено значително по-доленъ, но пъкъ по-красивъ отъ имитациитѣ на тетрадрахмитѣ отъ градъ Маронея и островъ Тасосъ, които на опакото прѣдставятъ стоещия Дионизъ съ надписъ: ΔΙΟΝΥΣΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΡΩΝΙΤΩΝ и стоещия Хераклесъ съ надписъ: ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΑΣΙΩΝ; стилътъ на тѣзи имитации, ковани безъ съмнѣние въ Тракия и пакъ отъ добро сребро, както оригиналнитѣ монети отъ Тасосъ и Маронея, често е съвсѣмъ грубъ и варварски; изобразенитѣ на тѣхъ фигури сж първобитно грозни и надписитѣ наподобени само съ точки. Тетрадрахмитѣ отъ този стилъ се срѣщатъ изъ България въ голѣмо изобилие и види се, че и тѣ били имитувани въ второ и първо столѣтие пр. Хр. по сжщитѣ причини, както монетитѣ отъ Александра Велики и Лизимаха, именно за това, защото имали добъръ курсъ и защото тѣ били общеразпространени въ търговията монети. По стила си принадлежжтъ тукъ двѣ тракийски тетрадрахми, отъ които едната има надписъ: ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΡΑΚΩΝ а другата ΚΟΤΥΟϹ ΧΑΡΑΚΤΗΡ, за които ще споменемъ по-долу.

XI.

Покорението на Тракия отъ келтитѣ или галитѣ. Келтийски царь Каваросъ (между 278.—213. год. пр. Хр.).

Първа голѣма, обаче само приврѣменна промѣна въ населението на балканскитѣ земи причинили галитѣ или келтитѣ.[1]) Вече въ края на IV. вѣкъ пр. Хр. въ врѣмето на Филипа II. и Александра Вел. тѣ се появили на сѣверното крайбрѣжие на Адриатическо море, но тогава силната македонска държава още била въ състояние да отблъсне тѣхното нашествие. Но въ кратко врѣме изпаднѫла и тая държава и така балканскитѣ земи изгубили послѣдната си защита, защото и илирийцитѣ, тракийцитѣ и гърцитѣ били ослабили сами себе си съ постоянни вѫтрѣшни раздори.

На 280. год. единъ силенъ отрядъ келти тръгнѫлъ къмъ югъ, покорилъ Пеонитѣ, нахлулъ въ Македония и разбилъ македонската войска въ битката, въ която загинѫлъ и самиятъ царь Птолемеосъ Керавносъ. На слѣдующата година още по-голѣмъ отрядъ келти на брой около 200,000 души подъ началството на своя царь Бренусъ Акихориусъ се упѫтилъ въ Хелада, за да разграби съкровищата на Делфийския храмъ, натрупани тамъ отъ минѫлитѣ вѣкове. Обаче нападателитѣ пострадали отъ студъ и гладъ въ околностьта на Делфи много повече, отколкото отъ орѫжието на гърцитѣ. Тѣхниятъ царь, тежко раненъ, самъ се проболъ съ мечъ.

Отъ главния отрядъ на Акихория още въ Дардания се отдѣлили по-малки чети на брой около 20,000 души, прѣдвождани отъ Лонория и Лутария. Като оставили Македония на страна, нахлули въ Тракия, побѣдили тракийскитѣ племена, на които наложили данъкъ и нѣколко врѣме останѫли на брѣговетѣ на Пропонтида. Докато Акихориусъ опустошавалъ Хелада, Лонориусъ и Лутариусъ минѫли въ Азия и постѫпили на служба у битинския царь Никомеда. Най-сетнѣ се заселили вѫтрѣ въ Мала Азия въ областьта на р. Халисъ и около Анкира, която отъ тѣхъ се нарекла Галатия, гдѣто прѣзъ много вѣкове упазили езика си и войнственнитѣ си нрави.

---

[1]) Срав. *Jireček Dr. Konst.*, Tulovsko pole въ Casopis Musea Království Českého. Praha, 1876. стр. 686—691. и *Müllenhof K.*, Deutsche Alterthumskunde. Band III. стр. 143—144. Въ споменѫтата тукъ статия доказва Иречекъ, че царската столица (βασίλεον Τύλη) на Комонтория и неговитѣ наслѣдници се намирали въ Казанлъшката долина, която днесь се зове Туловско поле. Къмъ изтокъ отъ Казанлъкъ има село *Тулово;* като сравнява това име съ келтийското или галатското Tyle, Tylis дохажда Иречекъ до вѣроятного заключение, че въ Тулово се упазилъ споменъ за келтийското Tyle. При това посочва Иречекъ стратегическото положение на Туловското поле и многобройнитѣ могили, може би келтийски, което ще могѫтъ да докажѫтъ само научни разкопки на тие могили. По сѫщитѣ съображения както Тулово можемъ за келтийско да приемемъ и друго мѣстно име въ Казанлъшката долина, именно *Турйя,* село къмъ югозап. отъ Казанлъкъ, край сѣвернитѣ поли на Срѣдна-Гора; въ околностьта на това село има многобройни могили и надъ него едно широко градище. Турйя може би да е само вариянтъ на Tulia; въ тази форма споменува Туловското поле Дубровчанинътъ Павелъ Гьоргичъ въ 16. вѣкъ: provincia di Tulia (Jireček, Cesty, стр. 150.). Като аналогия може да се посочи келтийското название Turia въ Испания (Kiepert, Handbuch der alten Geographie, стр. 490.). Отъ Цезаръ (Bellum Gallicum) извѣстно е името на Келтийското племе Tur-ones. Между българскитѣ мѣстни имена Турйя е *единственото,* произведено отъ кореня tur-., когато въ другитѣ славянски земи мѣстнитѣ имена, произведени отъ нарицателното туръ (taurus) не сѫ дотамъ редки. Срав. Miklosich, Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen въ Denkschr. der Akad. der Wissenschaften in Wien, XXIII. 250—251.

Остатъцитѣ отъ отряда на Акихория, макаръ и слѣдъ толкова загуби, пакъ твърдѣ значителни, напуснѫли Гърция на 278. год. и подъ началството на Комонториусъ се отправили въ Тракия. Въ своитѣ завоевателни походи стигнѫли до самия Хелеспонтъ, обаче не се прѣселили въ Азия, както направили една година по-рано тѣхнитѣ сънародници, а се заселили въ Тракия. Като разбили не само тракийцитѣ, но и трибалитѣ и гетитѣ между Дунава и Балкана, основали доста силна държава, на която столицата била Tyle (Τύλη).

Заселението на келтийскитѣ завоеватели въ Тракия и върлуваньето на тѣзи некани гости злѣ повлияло върху грѫцкитѣ колонии по цѣлото Тракийско крайбрѣжие. Най-много е страдалъ цвѣтущиятъ и богатъ градъ Бизантионъ, който, за да се избави отъ нападенията на келтитѣ, взелъ да праща вече първия царь въ Tyle, голѣми парични дарове, често пѫти даже по 10,000 златни статери. Въ замѣна на тѣзи дарове градътъ се задължилъ да плаща по 80 таленти годишенъ данъкъ.

Тилската държава траела около 66 години. Освѣнъ първиятъ царь Комонториусъ се споменува и послѣдниятъ на име Kavarus. Полибий (VIII. 24.) го нарича мѫжъ добъръ, великодушенъ и царски по фигурата му. Той помагалъ на византийцитѣ въ войнитѣ имъ противъ независимитѣ тракийци и противъ битинския царь Прузиясъ и се грижилъ за безопасностьта на морскитѣ пѫтища по Босфора, разбира се не отъ приятелство, а само срещу годишния данъкъ отъ 80 таленти, който ще е билъ главниятъ приходъ на царския му дворецъ. Отъ столицата си Tyle Кавaръ владѣлъ цѣла Тракия. Споредъ Полибия Каваръ билъ съврѣменникъ на македонския царь Антигоносъ Гонатасъ, за когото знаемъ, че владѣлъ отъ 277.—239. год.

Държавата на келтитѣ въ Тракия не траяла дълго. Като живѣли разпрѣснѫти между неприятелското тракийско население, съ което водили постоянни борби, келтитѣ не успѣли съвършенно да си подчинѭтъ тракийцитѣ. Тѣ живѣли отъ грабежи и данъци, които имъ плащали покоренитѣ градове и племена. Освѣнъ това много загинвали въ военнитѣ походи и понеже нови прѣселенци не дохождали, заради това населението ослабнѫло съвсѣмъ въ продължение на половинъ вѣкъ.

Тази слабость насърчила покоренитѣ племена да въстанѫтъ. Около 213. год. въстанѫли тракийскитѣ планинци и унищожили тракийската държава въ Тракия. Оттогава изново се явяватъ на историческото поприще извѣстнитѣ тракийски племена, особено одризитѣ, подъ властьта на своитѣ домашни царье.

Монети отъ Каваросъ.

Първитѣ монети отъ келтийския царь Kavaros били открити прѣзъ 1823. год. въ околностьта на градъ Сливенъ отъ г. Гарабедъ, французки драгоманъ въ Хераклеа, отъ когото били прѣпратени въ нумизматическия кабинетъ при тогавашната царска библиотека (Cabinet de la Bibliothéque royale).

Монетитѣ отъ Кавара иматъ слѣднитѣ типове:

1. Лицето. Глава на Аполона, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, на десно. Образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Крилата Nike или Victoria (побѣдата) стояща на лѣво, държи вѣнецъ въ десната си рѫка, която е вдигнѫта; на лѣво прѣдъ богинята амонограмата KI. На десно отъ образа на Nike отгорѣ надолу се чете надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, на лѣво ΚΑΥΑΡΟΥ, който значи: Βασιλέως Καυάρου.

Монетата е бронзова, диям. 19 милим. Гледай таблица IV., бр. 13., който изобразява единъ екземпларъ отъ британския музей въ Лондонъ; нѣколко екземплари отъ сѫщата монета притежаватъ и музеитѣ берлински и виенски, — разликата състои само въ монографитѣ на лѣво отъ фигурата на Nike.

2. Лицето. Глава на брадатия Хераклесъ, овѣнчана съ диядема, на десно.

Опакото. Рогъ на изобилието (cornu abundantiae), изправенъ съ устието нагорѣ, отъ което на десно и на лѣво виси по единъ класъ. На десно отъ този образъ отгорѣ надолу се чете надписъ: ΒΑΣΙΛ(ΕΩΣ), налѣво ΚΑΥΑ(ΡΟΥ), който значи: Βασιλέως Καυάρου. Монетата е бронзова, диаметръ 15 милим. Гледай таблица IV., бр. 14., който изобразява единъ екземпларъ отъ британския музей въ Лондонъ.

XII.

Одризки царь Севтесъ IV. около 200. год. пр. Хр.

Слѣдъ освобождението на Тракия изподъ игото на келтитѣ, па тракийския прѣстолъ изново се възкачили владѣтели отъ стария одризки домъ и могли да закрѣпѭтъ властьта си толкозъ повече, че съсѣднитѣ царье, завзети съ собственитѣ си работи, не могли дотамъ да се грижѫтъ за това, какво става въ Тракия.

Първиятъ одризки царь, който се поменува слѣдъ падането на келтийската държава въ Тракия, билъ *Севтесъ IV.* Сьврѣменнитѣ автори нищо не разказватъ за този царь, та не знаемъ почти нищо за неговото царуванье. Вѣроятно Севтесъ IV. ще е билъ онзи одризки царь, подъ началството на когото одризитѣ изгонили македонския гарнизонъ изъ градъ Филипополъ и противъ когото тръгнѫлъ на война македонскиятъ царь Филипъ V. на 183. год. пр. Хр., безъ да постигне нѣкакъвъ траенъ резултатъ. За този походъ на Филипа разказва Polybius XXIII. 8. 4.; споредъ него Филипъ V. воювалъ тогава противъ одризитѣ, беситѣ и дентелетитѣ (на които центърътъ билъ кюстендилското поле): εἰς Ὀδρύσας, Βέσσους καὶ Δενθηλήτους, може би отъ страхъ, да не би тракийцитѣ да се съединѭтъ противъ него съ римлянитѣ, които вече на 196. год.

били принудили Филипа V., да се откаже отъ задграничнитѣ си владѣния, между тѣхъ отъ тракийското крайбрѣжие. Единствениятъ авторъ, който споменува името на Севтесъ IV. и то само пѫтемъ, е историкътъ Ливиусъ (XXXIX. 53.), който казва, че Котисъ (II.) билъ синъ на Севтесъ (IV.).

Монети отъ Севтесъ IV.

При всичко че историческитѣ свѣдѣния за Севтесъ IV. сѫ съвсѣмъ оскѫдни, ние може да сѫдимъ за неговата власть поне отчасти отъ монетитѣ, които му се приписватъ.

Отъ Севтесъ IV. сѫ извѣстни досега само бронзови монети, които иматъ слѣднитѣ типове:

1. Лицето. Орелъ, съ крила спуснѫти, стои на десно. Образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Молния, положена хоризонтално. Надъ нея надписъ: ΣΕΥΘΟΥ, който значи Σεύθου.

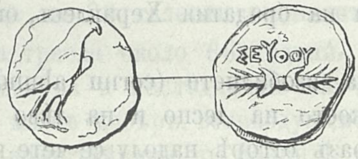

Бронзова монета отъ Севтесъ IV.

Монетата е бронзова, диям. 20 милим.

Глед. табл. II. бр. 11. — Сѫщиятъ почти типъ има друга по-малка монета, на която дияметърътъ е 16 милим., разликата е само тази, че молнията не е положена врѣдъ монетното поле, а повече въ долната му часть. Глед. табл. II. бр. 8.

2. Лицето. Орелъ, съ крила спуснѫти, стои на десно.

Опакото. Вѣнецъ, срѣдъ който въ два реда се чете името на царя:

Σ Ε Υ
Θ Ο Υ

Монетата е бронзова, диям. 15 милим. Гл. табл. II. броеве 7. и 9. — Всичкитѣ тукъ изобразени екземплари отъ монетитѣ на Севтесъ IV. притежава нар. музей въ София.

Типътъ на орелъ, обаче съ разтворени крила и стоящъ върху молния, иматъ на опакото и сребърнитѣ тетрадрахми отъ македонския царь Персея (178.—168. год. пр. Хр.); типътъ на орелъ се срѣща въ монетитѣ на Филипа V., на които Севтесъ IV. билъ съврѣменникъ, типътъ на молния въ монетитѣ на Персеа и Филипъ VI. Срав. Mionnet, Déscription I. 590. и Supplem III. 253.

Колкото се отнася до опакото съ вѣнецъ, врѣдъ който се чете надписъ Σεύθου, този типъ може да се сравни съ малкитѣ бронзови монети отъ Лизимаха, отъ които единъ екземпларъ е изобразенъ въ таблица IV бр. 10. и отъ които Севтесъ е заелъ този типъ. (Срав. по-горѣ стр. 612.).

На Севтесъ IV. приписватъ тѣзи монетни типове съ орелъ, молния и надписъ Σεύθου нумизматитѣ Mionnet, Supplément II. 365 и Lenormant, Trésor de numismatique стр. 9, който казва: „типътъ на орелъ въ опакото на монетитѣ захваща да се срѣща въ монетитѣ на тракийскитѣ царье тепърва отъ врѣмето, когато римлянитѣ започватъ да разширяватъ влиянието си въ тая страна“, — сетнѣ и Ποστολάκας, Κατάλογος τῶν ἀρχαίων νομισμάτων τοῦ Ἀθήνησιν ἐθνικοῦ νομισματιοῦ μουσείου I. стр. 140, бр. 981. — Cary, Histoire des rois de Thrace стр. 47., като говори за Севтесъ IV., не поменува нищо за неговитѣ монети. — *Head,* Historia numorum стр. 243. не говори нищо за Севтесъ IV. и приписванитѣ нему монети; тѣ липсватъ и въ каталозитѣ на музеитѣ берлински и британски.

XIII.

Котисъ II. (около 171. год. пр. Хр.) и Диегилисъ, тракийски царь около 150. год. пр. Хр.

Котисъ II. наслѣдилъ баща си Севтесъ IV. Като близъкъ съсѣдъ на македонския царь Персеа (178.—168. год.), прѣдвидливиятъ и храбриятъ Котисъ добрѣ разбралъ, че слѣдъ покорението на Македония отъ римлянитѣ може да дойде редъ на тракийската държава; за това се съединилъ съ Персеа въ войната му противъ римлянитѣ и му испратилъ на помощь 1000 тракийски конници и толкова пѣшаци.[1] Съединенитѣ войски разбили римския консулъ Публия Лициния Краса въ кървопролитната битка при градъ Лариса на 171. год. и немалко заслуга за тая побѣдаималъ Котисъ. Тракийцитѣ избили мнозина римляни и, както разказва Ливиусъ (XLII. 52), тържествено носели намодени на копията си отсѣченитѣ глави на паднѫлитѣ римляни.

Слѣдъ тая побѣда Персей се прибралъ на зименъ лагеръ въ градъ Тесалоники, придруженъ отъ съюзника си Котисъ, който обаче скоро билъ принуденъ да се завърне въ Тракия, за да защити държавата си отъ нападението на единъ тракийски князъ на име Autesbis или Autlebis, когото споменува Ливиусъ (XLII. 67. 4. Aut-libis, Thracum regulus, qui in Cotyis Odrysi regnum impetum fecerat) и на когото помагалъ пергамскиятъ царь Евменесъ.

Въ лагера на Персея оставилъ Котисъ сина си Bitis или Βῖθυς. Персей богато възнаградилъ Котиса за принесенитѣ нему услуги съ много дарове и на тракийската войска заплатилъ 200 таланта.

---

[1] Докато Котисъ II. билъ вѣренъ и дѣятеленъ съюзникъ на Персеа и неприятель на римлянитѣ, Абруполисъ, князъ на тракийското племе Сапеи: Ἀβρούπολις. ὁ Σαπαίων βασιλεύς, се обявилъ за явенъ привърженецъ на римлянитѣ и неприятель на Персеа, нападнѫлъ градъ Амфиполъ, за да го разграби, обаче Персей го разбилъ и изгонилъ изъ земята си. Тракийското племе на сапеитѣ Σαπαῖοι населявали, споредъ Плиния, южнитѣ склопове на Родопа отъ р. Места на изтокъ: ad Mestum amnem et ima Rhodopae. — Въ гражданската война между Брута-Касия и Антония-Октавияна Ῥασκούπολις ὁ τῶν Σαπκίων βασιλεύς взелъ страната на републиканцитѣ, а братъ му Ῥάσκος страната на тѣхнитѣ противници. Срав. Tomaschek, Die alten Thraker I. 69.

Обаче съ тая побѣда не могълъ Персей да избегне отъ неминуемата сѫдба, която скоро го сполетѣла. Въ битката при Пидна на 168. г. Персей, разбитъ отъ римския консулъ Емилия Павла, избѣгалъ заедно съ хазната си, въ която носелъ около 6000 таланта, на островъ Самотраке, но като виждалъ, че това прибѣжище нѣма да го спаси отъ рѫцѣтѣ на побѣдителя, намислилъ да побѣгне при съюзника си Котисъ; съ тая цѣль Персей условилъ единъ критянинъ, съ ладия да го прѣнесе на тракийския брѣгъ, заедно съ богатството му. Надвечерь критянинътъ натоварилъ въ ладията царската хазна и всичко, каквото Персей носилъ съ себе си, а царьтъ чакалъ да се стъмни добрѣ, та незабѣлѣзанъ отъ никого да избѣгне. Обаче лукавиятъ критянинъ изчезнѫлъ съ ладията си, безъ да дочака царя, който прибѣгнѫлъ въ единъ храмъ и тамъ билъ принуденъ да се прѣдаде на римлянитѣ. (Ливиусъ XLV. 6.). Като плѣнникъ, паднѫлъ въ рѫцѣтѣ на римлянитѣ и Битисъ, синътъ на Котиса, който заедно съ Персея билъ заведенъ въ Римъ, за да послужи за украшение на триумфа на побѣдителя Емилия Павла.

Котисъ тогава изпратилъ въ Римъ едно посолство, за да се извини, загдѣто помагалъ на Персея само по принуждение, защото билъ му далъ заложници, и да прѣдложи откупъ за сина си и другитѣ тракийски плѣнници. Когато тракийскитѣ пратеници доложили на римския сенатъ за цѣльта на посланието си, сенатътъ имъ отговорилъ въ форма, въ каквато отговарялъ на други народи и царье, който отпослѣ покорили римлянитѣ. Ето какъвъ отговоръ влага Ливиусъ (XLV. 42.)[2] въ устата на римския сенатъ: „Римскиятъ народъ помни приятелството, което е сѫществувало съ Котисъ и неговитѣ прѣдѣди и тракийския народъ. Гдѣто Котисъ е далъ заложници (на Персея), това било прѣстѫпление, а не оправдание на прѣстѫплението. Тракийцитѣ нѣмали що да се боѭтъ отъ Персея въ мирно врѣме, а камоли когато билъ завзетъ съ римската война. Но при всичко че Котисъ прѣдпочелъ благоволението на Персея отъ приятелството на римския народъ, този повече ще има прѣдъ видъ достойнството си, отколкото да постѫпи съ него (Котисъ) по заслуга; сина му и заложницитѣ ще му прати назадъ. Добродѣянията на римския народъ сѫ безкористни; той прѣдпочита да остави наградата за тѣхъ въ сърцата на онѣзи, които ги получаватъ, отколкото да я изисква веднага.“

---

[2] Оригиналътъ отъ любопитния пасажъ гласи: *Livius, XLV. 42.* Bitis, regis Thracum filius, cum obsidibus in custodiam Cárseolos est missus. Paucos post dies legati ab Cotye, rege Thracum venerunt, pecuniam ad redimendum filium aliosque obsides adportantes. Eis in senatum introductis et id ipsum argumenti praetendentibus orationis, non sua voluntate Cotyn bello juvisse Persea, quod obsides dare coactus esset orantibusque, ut eos pretio, quantum ipsi statuissent patres, redimi paterentur, responsum ex auctoritate senatus est: „Populum romanum meminisse amicitiae, quae, cum Cotye maioribusque eius et gente Thracum fuisset. Obsides datos crimen, non criminis defensionem esse; quum Thracum genti ne quietus quidem Perseus, nedum bello romano occupatus, timendus fuerit. Ceterum etsi Cotys Persei gratiam praetulisset amicitiae populi romani, magis quid se dignum esset quam quid merito eius fieri posset, aestimaturum; filum atque obsides ei remissurum. Bencficia gratuita esse populi romani; pretium eorum malle relinquere in accipientium animis, quam preesens exigere.“ Legati tres rominati: T. Quinctius Flamininus, C. Licinius Nerva, M. Caninius Rebilus, qui obsides in Thraciam reducerent et Thracibus munera data in singulos binum millium aeris. Bitis cum ceteris obsidibus ab Carseolis arcessitus, ad patrem cum legatis missus.

Сенатътъ назначилъ сетнѣ трима пратеници, които да заведжтъ плѣнницитѣ въ Тракия и на всѣки единъ тракийски пратеникъ подарилъ по двѣ хиледи аса. И така Битисъ, заедно съ останжлитѣ плѣнници на 167. год. се върнжлъ въ Тракия при баща си Котисъ. Почти сжщото разказва за това събитие Полиби (Legatio XCVI.), съ тази само разлика, че неговиятъ разказъ е много по-кратъкъ, отколкото развлѣченитѣ думи на многоглаголещия Ливиусъ, и прибавя, че римлянитѣ задоволени съ завоеванието на Македония, благоволно се съгласили да възвърнжтъ на Котисъ сина му и да се отнесжтъ снизходително къмъ него, види се, защото тогава още нѣмали интересъ да му обявжтъ война и защото разчитали, че Котисъ може да имъ бжде полезенъ въ войната противъ пергамския царь Евмена (срав. Mommsen, Römische Geschichte I. 773.).

При това Полиби разказва (XXVII. 10.), че Котисъ съединявалъ въ личностьта си военна храбрость съ тѣлесна красота и че се отличавалъ отъ тракийцитѣ съ своя благъ характеръ, трезвеность и душевни дарби.

Слѣдъ това събитие, станжло на 167. год., паметницитѣ не говорятъ вече за Котиса нищо; както не се знае нищо за началото на неговото царуванье, така не е извѣстно, до кога е царувалъ и кой е билъ неговъ наслѣдникъ.

Cary, Histoire des rois de Thrace стр. 51. прѣдполага, че наслѣдникътъ на Котисъ II. билъ Diegylis, когото споменуватъ Страбонъ (624.): Διήγυλις, ὁ Καινῶν 3) τῶν Θρᾳκῶν βασιλεύς и Диодоръ (33. 17.), който го нарича *тракийски царь:* ὁ τῶν Θρᾳκῶν βασιλεύς (срав. Tomaschek, Die alten Thraker II. 31.). Диегилисъ, както казва Валери Максимъ (IX. 2. 4.) билъ съврѣменникъ на Аталусъ II. (159.—139. год.) и се отличилъ съ голѣма жестокось; той нападнжлъ гръцкитѣ градове на Пропонтида и изгорилъ градъ Лизимахия.

Монети отъ Котисъ II.

Отъ Котисъ II. сж извѣстни малки бронзови монети, които иматъ слѣнитѣ типове:

1. *Лицето.* Женска глава съ вѣнецъ, вѣроятно глава на Артемида, на десно; прѣдъ нея знакъ ϒ.

Опакото. Образъ на конь, който върви на лѣво; надъ този образъ се чете надписъ ΒΑΣΙΛΕΩΣ, подъ него ΚΟΤϒ, който означава името на царя въ род. п. Βασιλέως Κότυ(ος).

Диям. на тая бронзова монета е 11 милим. Глед. табл. II. бр. 14, който изобразява екземплара на Берлинския музей; горниятъ надписъ ΒΑΣΙΛΕΩΣ въ този екземпларъ е полуизтритъ. Срав. Beschreibung der antiken Münzen I., стр. 331., 16.

2. *Лицето.* Глава на Меркурия, покрита съ шапка (petasus), на десно.

Опакото. Орелъ стоящъ на лѣво. Подъ него надписъ: ΚΟΤϒΟΣ.

---

3) Тракийското племе Καινοί, ἔθνος Θρᾴκιον, латински Caenici, живѣли на югоизтокъ отъ одризитѣ, по южнитѣ притоци на р. Ергипиясъ до самата Пропонтида.

Диям. на тая бронзова монета, не дотамъ запазена, е 12 милим. Глед. таблица II. бр. 13., който изобразява екземплара на нумизматическия кабинетъ при народната библиотека въ Парижъ.

Опрѣдѣлението на тоя неясно упазенъ екземпларъ не е сигурно. Нѣкои го приписватъ и на Котисъ III. (57.—48. год. пр. Хр.), срав. Lenormant, Numismatique der rois grecs стр. 9., и считатъ главата на лицето за глава на царь Котисъ. Срав. Head, Historia numorum, стр. 243.

XIV.

Тракия подъ римското покровителство. Одризкитѣ царье Садаласъ I., Котисъ III. (57.—48. год. пр. Хр.) и Садаласъ II. (около 48.—42. год. пр. Хр.).

Слѣдъ битката при Пидна на 168. год. пр. Хр. римлянитѣ завоевали Македония; съ това завоевание не била засѣгнѫта направо независимостьта на Тракия, при всичко че обстоятелствата принудили одризкия царь Котисъ II. да стѫпи почти въ сѫщото отношение къмъ римлянитѣ, въ каквото стоялъ по-рано къмъ Филипа V. и Персея. Още цѣло едно столѣтие се изминѫло, докато римлянитѣ намѣрили за добрѣ да турѭтъ рѫка върху независимостьта на Тракия. Кой билъ наслѣдникъ на Котисъ II. и кои царье владѣли слѣдъ него надъ одризкото царство, не е извѣстно; историческитѣ свѣдения за Тракия отъ това врѣме сѫ твърдѣ оскѫдни, види се затова, защото отношенията на римлянитѣ съ тая страна не били още отъ особено голѣма важность, при всичко че оттамъ най-много и най-често била нападана Македония.

Както вече по-рано, така и сега, Тракия, за която казва риторътъ Аристидъ (Panath. 181.), че промѣнила хиляди владѣтели, „ἅ μυρίους μετα, βέβληκεν ἄρχοντας“¹) била разпокѫсана на много малки княжества, управлявани отъ главатаритѣ на отдѣлнитѣ племена, които взаимно се нападали, за това и властьта на одризкитѣ царье трѣба да била твърдѣ незначителна. Като князове на отдѣлни племена се срѣщатъ споменѫтиятъ вече Диегилисъ, съврѣменникъ на пергамския царь Аталусъ II. (159.—130. г. пр. Хр.), комуто нѣкои автори даватъ царска титла: ὁ Θρακῶν βασιλεύς, сетнѣ неговия синъ Зибелмиусъ (Ζιβέλμιος), извѣстенъ по своята жестокость не по-малко отъ баща му; като тракийски царь се споменува Βαρσάβας, ὁ τῶν Θρακῶν βασιλεύς, съ помощьта на когото и на тракийския велможъ Тересъ Филипъ Андрискосъ нападнѫлъ Македония, като искалъ да възстанови Македонското царство и да стане македонски царь, обаче, разбитъ отъ Квинта Цецилия Метела на 148. год., побѣгнѫлъ въ Тракия при князь *Бизесъ* (Βύζης), който го прѣдалъ въ рѫцѣтѣ на побѣдителя. Отъ по-послѣшнитѣ князье заслужва да се спомене и *Сотимосъ* (Σώτιμος), князъ на тракийското племе Меди (Μαιδοί), които, прѣдвождани отъ него, заедно съ дарданитѣ и скордисцитѣ, между 90.—89. година опустошили Македония, тръгнѫли на югъ въ Елада, ограбили и изго-

---

¹) Срав. *Cary*, Histoire des rois de Thrace p. 52.

рили Додонския и Делфийския храмъ. Луций Сципионъ разбилъ скордиецитѣ, принудилъ медитѣ и дарданитѣ да оставꙗтъ награбената плячка и да се върнꙗтъ; на връщанье разбилъ медитѣ преторътъ К. Сенци, подпомаганъ отъ тракийското племе на дентелетитѣ.

Сꙗщеврѣменно енергичниятъ Луциусъ Корнелиусъ *Сула*, слѣдъ като уредилъ македонскитѣ работи, съ огънь и мечъ усмирилъ дарданитѣ, синтиитѣ, медитѣ и дентелетитѣ и, като задоволилъ войскитѣ си съ богата плячка, отправилъ се въ Азия на 84. год. Но слѣдъ това тракийцитѣ, особено медитѣ и беситѣ, не прѣставали да обезпокояватъ Македония, за осигурението на която римлянитѣ били принудени да съсрѣдоточꙗтъ тамъ значителна военна сила отъ петь легиона. Трѣбало вече да се вземꙗтъ най-рѣшителни мѣрки особено противъ беситѣ, прочути „като разбойници надъ разбойници“ (срав. Strabo VII. 318. Πάντα μὲν οὖν ταῦτα ληστρικώτατα ἔθνη, Βέσσοι δὲ οἵπερ τὸ πλέον τοῦ ὄρους νέμονται Αἵμου καὶ ὑπὸ τῶν ληστῶν λησταὶ προσαγορεύονται). Между 78.—76. год. македонскиятъ проконсулъ Апиусъ Клавдиусъ се опиталъ да завладѣе планинскитѣ области на лѣвия брѣгъ отъ рѣка Места на македонско-тракийската граница въ Родопитѣ. Съ упорита ожесточеность се водила войната и отъ двѣтѣ страни; тракийцитѣ разорили прѣвзетитѣ отъ римлянитѣ мѣста и изклали римскитѣ плѣнници; а римлянитѣ имъ плащали съ сꙗщата монета. Никакъвъ положителенъ резултатъ не могълъ да се постигне; уморителнитѣ походи изъ Родопскитѣ планини и постояннитѣ сражения съ многобройнитѣ и храбри планинци съсипали римската армия; най-сетнѣ и самиятъ военноначалникъ се разболѣлъ и умрѣлъ.

Неговиятъ приемникъ Кайусъ Скрибониусъ Курио (между 75.—73. г.) вслѣдствие на воененъ бунтъ не могълъ даже да прѣдприеме походъ противъ тракийцитѣ и се задоволилъ да осигури сѣверната граница на Македония, като покорилъ по-слабитѣ дардани; въ този походъ Курионъ стигнꙗлъ дори до Дунава. Едва храбриятъ и рѣшителниятъ Маркусъ Лукулусъ, комуто по жребие се паднꙗла македонската провинция на 73. год., вѣроятно съ помощьта на одризитѣ, разбилъ беситѣ въ Родопитѣ въ едно кръвопролитно сражение,[2] прѣвзелъ градъ *Ускудама* (Одринъ) и, като се упꙗтилъ възъ долината на Тунджа, завоевалъ *Кабиле*, принудилъ гетитѣ, да го пуснꙗтъ свободно да мине Балкана, стигнꙗлъ до самия Дунавъ и разбилъ тракийското племе мизийцитѣ, заселени между р.р. Тимокъ и Цибрица. Гръцкитѣ градове на Черноморското крайбрѣжие Истросъ, Томи, Калатия, Одесосъ (Варна), Месемврия и Аполония принудилъ да му се прѣдадѫтъ. Отъ Аполония (сега Созополъ) задигнѫлъ грамадната бронзова статуа на Аполона, прочуто творение на гръцкия ваятель Каламисъ отъ V. вѣкъ пр. Хр., която като военна плячка въ триумфъ била прѣвезена въ Римъ и поставена на Капитолъ.

---

[2] Но и слѣдъ това нашествията на беситѣ не прѣставали, и римлянитѣ били принудени още нѣколко пꙗти да изпращатъ войски противъ тѣхъ. Противъ беситѣ воювалъ на 60. година пр. Хр. Кайусъ Октавиусъ, бащата на Августа, който въ този походъ посѣтилъ Дионизовия оракулъ въ Родопа и питалъ за бꙗдꙗщата сꙗдба на сина си (глед. по-горѣ стр. 8). Другъ походъ противъ беситѣ прѣдприелъ на 43. год. Маркусъ Брутусъ.

Друго тракийско племе — дентелетитѣ (заселени въ сегашното Кюстендилско поле) въ врѣмето на Цицерона нападнꙗли веднажъ Македония и се готвили вече да обсаднꙗтъ и главния градъ Тесалоники.

Въ врѣмето на Августа на 29. год. пр. Хр. Маркусъ Лициниусъ Красусъ наказалъ беситѣ за тѣхнитѣ разбойнически нашествия и имъ отнелъ покровителството на Дионизовия оракулъ въ Родопа, което повѣрилъ на одризкитѣ царье съ награда за тѣхната помощь, дадена нему отъ тѣхъ: ἀφελόμενος Βησσοὺς τοὺς κατέχοντας τὴν χώραν, ἐν ᾗ καὶ τὸν θεὸν ἀγάλλουσ- (Cassius Dio LI. 25.). Срав. Tomaschek, Die alten Thraker I. 75. Mommsen, Römische Geschichte V. 13 слѣд.

Побѣдоносниятъ походъ на М. Лукула сломилъ силата на тракийцитѣ, изпаднѫла и тъй съ постояннитѣ вѫтрѣшни борби. Беситѣ само на име се покорили на Римъ; „тѣ се казвали подданици, но въ дѣйствителность не били такива“ (Mommsen, Roemische Geschichte, V. 11.). Одризкиятъ царь *Садаласъ* I. припозналъ римската върховна власть подъ форма на римско покровителство. И така римскитѣ владѣния се разширили на сѣверъ до Балкана и на изтокъ до Черно море; областитѣ отвѫдъ Балкана останѫли още независими, при всичко че Лукулусъ съ римскитѣ легиони стигнѫлъ дори до Дунава. Тракийскитѣ области взели да се считатъ като часть отъ провинцията Македония.

Наслѣдникътъ на Садаласъ I. билъ *Котисъ* III., вѣроятно синътъ на Садаласъ. Види се, че тогава старата умраза и вражда между беситѣ и одризитѣ взела значителни размѣри и за това вѣроятно главатарятъ на беситѣ *Рабокентусъ* се отправилъ къмъ римския преторъ въ Македония Луций Калпурний Пизона на 57. год. и, като посланикъ на беситѣ, му прѣдлагалъ тѣхната помощь съ молба, да имъ помага противъ Котисъ, одризския царь. Обаче Пизонъ, подкупенъ отъ Котисъ, безъ да гледа неприкосновеностьта на посланицитѣ, убилъ Рабокента и неговитѣ другари. Въ това прѣстѫпление обвинява Пизона Цицеронъ въ рѣчьта си противъ него (In Pisonem, 34. 84.), като казва: „Idemque tu (Piso), Rabocentum Bessicae gentis principem, cum te trecentis talentis regi Cotyi vendidisses, securi percussisti, cum ille ad te legatus in castra venisset et tibi magna praesidia et auxilia a Bessis peditum equitumque polliceretur. Neque eum solum, sed etiam ceteros legatos, qui simul venerant, quorum omnium capita Cotyi vendidisti.“

Слѣдъ смъртьта на Рабокента Котисъ съ римска помощь станѫлъ най-могѫщъ владѣтель въ Тракия и се споменува като тракийски царь: Thraciae rex.

Въ междуособната война между Цезара и Помпея Котисъ държалъ страната на Помпея, като му изпратилъ на помощь петь стотинъ тракийци, прѣдвождани отъ сина му Садаласъ, на 48. год. пр. Хр. На Помпея помагали тогава и беситѣ. Историцитѣ разказватъ, че тракийцитѣ воювали юнашки и че побѣдата не щѣла да се падне на Цезара, ако и останѫлитѣ войски да били се сражавали съ сѫщата храбрость. Слѣдъ побѣдата Садаласъ II. билъ между онѣзи, които Цезаръ опростилъ и когото даже похвалилъ за вѣрна прѣданностъ на Помпея.

Монети отъ Котисъ III. и Садаласъ II.

На Котисъ III. приписва Сагу, стр. 58., една малка бронзова монета, която на лицето прѣдставя главата на Котисъ, овѣнчана съ диядема, на опакото стоящъ орелъ, подъ който се чете надписъ ΚΟΤΥΟΣ. Ковътъ на тая монета се схожда твърдѣ съ монетитѣ на Садаласъ II. и за това по-приемливо е мнѣнието на Сагу, отколкото на онѣзи нумизмати, които приписватъ тая монета на Котисъ II. Срав. по-горѣ стр. 67. бр. 2. Откритието на други по-добрѣ упазени екземплари ще рѣши въпроса по-положително.

Отъ Садаласъ II. сѫ извѣстни бронзови монети, притежание на нумизматическия кабинетъ на Нар. Библиотека въ Парижъ, които иматъ слѣднитѣ типове:

1. *Лицето.* Глава безъ брада, овѣнчана съ диядема, на десно.

2. *Опакото.* Орелъ стои на лѣво. На лѣво подъ орела надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, на десно надъ него: ΣΑΔΑΛΟΥ.

Диям. на монетата е 14 милим. Глед. таблица II. бр. 12. Сѫщия типъ има друга по-малка монета съ диям. 12 милим., на която надписътъ е почти изтритъ. Глед. табл. II. бр. 15.

XV.

Тракийски князье, извѣстни само отъ тѣхнитѣ монети.

I. Саратокосъ около 400. год. пр. Хр.

Тракийскиятъ князъ Саратокосъ, който владѣлъ около 400. години пр. Хр., е извѣстенъ само отъ нѣколко малки сребърни монети; върху еднитѣ отъ тѣхъ се чете името му съкратено, върху другитѣ въ пълната форма Σαρατόκο.

Монетитѣ отъ Саратокосъ иматъ слѣднитѣ типове:

1. Лицето. Юношеска глава съ дълга коса, безъ брада, на десно.

Опакото. Съкращението ΣΑΡ, надъ което се вие лозина съ увиснѫлъ гроздъ; всичко е изобразено въ вдлъбнѫтъ квадратъ.

Монетата е сребърна, съ тегло 0·93 грама, диям. 10 милим.

Глед. табл. III, бр. 1., който изобразява екземплара на нар. музей въ София; подобенъ е екземпларътъ изобразенъ въ сѫщата таблица подъ бр. 5., принадлежащъ на нумизматическия кабинетъ въ нар. библиотека въ Парижъ, който тежи 0·80 гр. и има диям. 9 милим.

2. Лицето. Сѫщиятъ типъ, както на прѣдната монета.

Опакото. Вдлъбнѫтъ квадратъ, въ който е изобразена лозина съ увиснѫлъ гроздъ, подъ който е поставена ваза за вино — наричаема oenochoë; на десно отъ образа въ обратенъ редъ се чете ꟼΑƸ; буквата Ƹ не личи ясно.

Монетата е сребърна, съ тегло 0·95 грама, диям. 11 милим.

Глед. табл. III. бр. 2., който изобразява екземплара отъ сбирката на г. Imhoof-Blumer въ Winterthur. Срав. Imhoof-Blumer, Monnaies grecques стр. 53. и табл. C. 8.

3. Лицето. Сжщиятъ типъ както прѣднитѣ.

Опакото. Вдълбнжтъ квадратъ съ монограмата, която прѣдава ясно табл. III. бр. 3. Около монограмата се чете надписътъ: ΣΑΡΑΤΟΚΟ.

Монетата е сребърна, съ тегло 0·87 гр., диям. 11 милим. и се намира въ нумизматическия кабинетъ на нар. библиотека въ Парижъ.

4. Лицето. Сатиръ, който колѣничи на лѣво, държи въ десната ржка cantharus — ваза за вино; отзадъ му стърчи конска опашка.

Опакото. Вдлъбнжтъ квадратъ, въ който е поставена амфора; на лѣво и на десно отъ нея се чете надписътъ: ΣΑΡ—ΑΤΟ.

Монетата е сребърна, съ тегло 0·915 гр., дияметръ 11 милим.

Глед. табл. III. бр. 4., който изобразява екземплара на британския музей въ Лондонъ. Срав. Catalogue of greek coins, British Museum, Thrace etc. стр. 205. Сжщия типъ иматъ монетитѣ на острова Тасосъ съ надписъ ΘΑΣΙΩΝ.

Стилътъ и ковътъ на тѣзи малки красиви монети допуща да се заключи, че тѣ били ковани кждѣ 400. год. пр. Хр., а тракийското име Σαράτοκος посочва, че Саратокосъ билъ тракийски владѣтель, който може би владѣлъ надъ островъ Тасосъ или близката срещу положена часть отъ Тракия, вѣроятно Маронея и затова ковалъ монетитѣ си по типа на островъ Тасосъ, подобно както Спарадокосъ по типа на градъ Олинтосъ. Теглото на монетитѣ отъ Саратокосъ се схожда съ онова на подобнитѣ монети отъ островъ Тасосъ. Срав. Zeitschrift für Numismatik I., стр. 163—164. статийката: Sallet, Saratokos, Thrakischer Dynast и Beschreibung der antiken Münzen, I. 336.

II. Бергеосъ.

Князътъ Βεργαῖος е извѣстенъ тъй сжщо само отъ монетитѣ съ негово име, ковани кждѣ 400. год. пр. Хр., по типа на нѣмитѣ (безнадписнитѣ) монети на островъ Тасосъ, които на лицето прѣдставятъ сатиръ и нимфа.

Лицето. Брадатъ и опашатъ Сатиръ, съ лице обърнжто на десно, колѣничи на десното си колѣно и държи въ обятията си женска фигура, облѣчена въ дълго облѣкло, която уплашено се опира на двѣтѣ си ржцѣ, за да се брани.

Опакото. Вдлъбнжтъ квадратъ, подраздѣленъ на четири малки квадратчета, набодени съ точици. Около него се чете надписъ ΒΕΡΓΑΙΟΥ, ограденъ съ другъ по-голѣмъ квадратъ.

Монетата е сребърна, съ тегло 3·29 грама, дияметъръ 15 милим. Стилътъ на тая монета е красивъ и се схожда съ подобни монети отъ островъ Тасосъ, които на лицето прѣдставятъ сатиръ и нимфа, а на опакото иматъ вдлъбнжтъ квадратъ, обаче безъ надписъ.

Глед. табл. III. бр. 7., който изобразява екземплара отъ берлинския музей; подобни екземплари притежава и британскиятъ музей. Срав. Beschreibung der antiken Münzen I. 336.

А бронзовитѣ монети отъ Бергеосъ иматъ слѣднитѣ типове:

Лицето. Глава на брадатъ сатиръ, на десно.

Опакото. Риба, на десно; подъ нея се чете съкращението ВЕРГ, което значи Βεργαίου.

Дияметърътъ на тия бронзови монети е 9 милим.

Глед. табл. III. броеве 6. и 8., отъ които първиятъ изобразява екземплара отъ сбирката на г. Imhoof-Blumer, а вториятъ отъ британския музей. Срав. Catalogue British Museum, Thrace, стр. 205.

III. Орсоалтиосъ около 300. год. пр. Хр.

Орсоалтиосъ билъ вѣроятно съврѣменникъ на тракийския царь Лизимаха (323.—281.), както се заключава отъ типа на неговитѣ монети, който подражава тетрадрахмитѣ отъ Александра Велики, обаче не е извѣстно, въ коя часть отъ Тракия владѣлъ. Съ името на този князъ е извѣстна досега само една тетрадрахма отъ слѣдния типъ:

Лицето. Глава на Хераклесъ юноша, безъ брада, покрита съ лъвска кожа, на десно; образътъ е окрѫженъ съ зрънчестъ крѫгъ.

Опакото. Зевсъ орлоносецъ, сѣдящъ на прѣстола си, държи въ лѣвата рѫка жезълъ; подъ образа се чете надписъ: (В)ΑΣΙΛΕΩ(Σ), на десно отъ него: ΟΡΣ^{o}ΑΛΤΙ^{o}Υ.

Монетата е атическа тетрадрахма, съ тегло 17·45 грама.

Глед. табл. III. бр. 12., който изобразява екземплара отъ нумизматическия кабинетъ на нар. библиотека въ Парижъ.

Tomaschek, Die alten Thraker II. 10., като сравнява първата часть отъ това име Ὀρσο-άλτιος съ арменското ors(oj) = ловъ и jalth = възвишенъ могѫщъ, изказва мнѣние, че Орсоалтиосъ билъ князъ отъ понтийско или арменско произхождение.

IV. Керсибавлосъ около 300. год. пр. Хр.

Κερσίβαυλος βασιλεύς е извѣстенъ досега само отъ една сребърна тетрадрахма, съ тегло 16·78 грама, отъ която единъ екземпларъ се намира въ британския музей. Типътъ на тая тетрадрахма е сходенъ съ онзи на Орсоалтиосъ, разликата е само въ надписа ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΕΡΣΙΒΑΥΛΟΥ; освѣнъ това прѣдъ Зевса стои оваленъ щитъ; между краката на прѣстола се чете монограмата ΓΙ.

Глед. табл. III. бр. 14., който изобразява екземплара на британския музей. Срав. Catalogue British Museum, Thrace, стр. 239. и Waddington, Mémoires въ Révue numismatique VIII., стр. 240. — Tomaschek, Die alten Thraker II. 47. сравнява името Κερσί-βαυλος съ келтийското Κάμβαυλος, както се казвалъ единъ прѣдводитель на келтитѣ или галатитѣ.

V. Мостисъ около 200.—150. год. пр. Хр.

Тракийскиятъ князъ Мостисъ, който владѣлъ надъ една часть отъ Тракия между 200.—150. год. пр. Хр., е извѣстенъ отъ сребърнитѣ и бронзовитѣ монети съ надписъ: Βασιλέως Μοστίδος. Сребърнитѣ монети сѫ тетрадрахми отъ по-послѣшенъ стилъ, и отъ това именно се заключава, че Мостисъ живѣлъ кѫдѣ 200.—150. год. пр. Хр.

Сребърнитѣ тетрадрахми отъ Мостисъ иматъ слѣднитѣ типове:

Лицето. Бюстътъ на царя, безъ брада, съ намѣтнѫта мантия; главата е овѣнчана съ диядема.

Опакото. Pallas Nikephoros — Побѣдоносната Палада сѣди на прѣстола си, на лѣво, подобно както въ монетитѣ на Лизимаха; прѣстолътъ е украсенъ съ арабеска. Богинята опира лѣвото си рамо о щита, изпъкнѫлъ въ видъ на човѣшко лице, вѣроятно маска на Горгона. На десно отъ образа се чете надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, на лѣво: ΜΟΣΤΙΔΟΣ, подъ него:
ΕΠΙΣΑΔΑΛΟΥ
ΕΤΟΥΣΙΓ
Стилътъ на тая монета е твърдѣ красивъ.

Теглото на тая тетрадрахма е 16·58 грама, дияметръ 133 милим.

Глед. табл. III. бр. 13., който изобразява екземплара отъ берлинския музей.

Подобенъ е екземплярътъ отъ британския музей, изобразенъ на табл. III. бр. 16., който има форма почти овална и тежи 16·42 грама. Опакото на този екземпляръ се различава отъ прѣдния по по-доленъ стилъ, по монограмата, която се чете на лѣво надъ колѣнѣтѣ на Палада и по лѣточислението: ΕΤΟΥΣ ΛΗ. И формата на буквитѣ не е така правилна, както на прѣдния екземпляръ.

Въ единъ трети екземпляръ има лѣточисление: ΕΤΟΥΣΚΒ.

Дали Садаласъ, на когото тракийското име се чете върху тѣзи тетрадрахми въ род. п. съ прѣдлогъ: ἐπὶ Σαδάλου = въ врѣмето на Садалесъ, билъ намѣстникъ или подуправитель на царя Мостисъ, не може да се опрѣдѣли; неясно е тъй сѫщо, дали годинитѣ: ἔτους ιγʹ, ληʹ и κβʹ, които означаватъ: година 13-та, 38-ма, 22-ра, указватъ нѣкакво лѣточисление или годинитѣ въ царованьето на Мостисъ или неговъ намѣстникъ Садаласъ. Забѣлѣжително е, че извѣстнитѣ досега тетрадрахми на Мостисъ изобразяватъ царя все съ юношеско лице, при всичко че е голѣмо разстоянието между годинитѣ 13-та и 38-ма.

Бронзовитѣ монети отъ Мостисъ иматъ слѣднитѣ типове:

1. *Лицето.* Глава на Аполона, овѣнчана съ лавровъ вѣнецъ, на десно.

Опакото. Конь въ ходъ на лѣво; надъ него надписътъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, подъ него: ΜΟΣΤΙΔΟΣ. Надъ гърба на коня личи монограмата, която се вижда и въ изображения въ табл. III. бр. 17. екземпляръ, принадлежащъ на британския музей.

Дияметърътъ на тая бронзова монета е 19 милим. Срав. Catalogue British Museum, Thrace стр. 206.

2. *Лицето.* Главитѣ на Зевсъ и Хера, овѣнчани съ лавровъ вѣнецъ, на десно.

Опакото. Орелъ, стоящъ върху молния, на лѣво. Надъ орела се чете надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ, подъ него ΜΟΣΤΙΔΟΣ.

Дияметрътъ на тая бронзова монета е 19. милим. Глед. табл. III. бр. 15., който изобразява екземплара отъ британския музей. Типътъ на тая монета се срѣща доста често въ монетитѣ на Епиръ и за това Eckhel, Doctrina numorum veterum II. 177. искалъ да я припише на единъ епирски владѣтель на име Мостисъ, когато тетрадрахмитѣ по своя ковъ, стилъ и надписъ: ἐπὶ Σαδάλου безъ съмнѣние сѫ тракийски, което подтвърждава и това обстоятелство, че една отъ тие тетрадрахми е кована върху тетрадрахма отъ островъ Тасосъ, съ типъ на стоящъ Хераклесъ. Срав. Beschreibung der antiken Münzen, Berlin, I. 338.

VI. Дизателмисъ.

Кога и въ коя часть отъ Тракия е владѣлъ този несъмнѣно тракийски князъ, косто доказва тракийското име Διζά-τελμις, не може да се установи само отъ единствената негова монета, която има слѣднитѣ типове:

Лицето. Глава на Аполона, овѣнчана съ вѣнецъ, на десно.

Опакото. Амфора, около която се чете надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΙΖΑΤΕΛΜΕΩΣ.

Единствения екземпларъ отъ тая бронзова монета, която има дияметръ 15 милим., притежава британския музей.

Глед. табл. II. бр. 10.

VII. Бронзова монета съ надписъ ΟΔΡΟΣΩΝ.

Тая бронзова монета, отъ която Нар. Музей въ София притежава два екземплара, има слѣднитѣ типове:

Лицето. Глава на Хераклесъ юноша, безъ брада, съ кожа отъ лъвска глава, на десно.

Опакото. Бикъ стоящъ върху кривакъ, на лѣво. Подъ него надписъ: ΟΔΡΟΣΩ, отъ който послѣдната буква не е ясна; сѫщо и кривакътъ, върху който стои бикътъ, не личи ясно.

Дияметрътъ на тая бронзова монета е 19 милим. Глед. изобразения тукъ въ текста екземпларъ отъ Нар. Музей въ София. Други екземплари

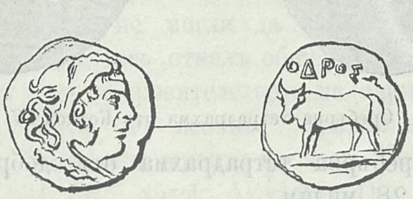

Бронзова монета съ надписъ ΟΔΡΟΣΩΝ.

съ сѫщия типъ иматъ надписъ: ΟΔΡΟΗΣ, ΟΔΡΟΣ, ΟΔΡΟΣΙ, ΟΔΡΟΣΩΝ, които не се схождатъ съ името на тракийското племе Ὀδρύσαι, на което тѣзи монети се приписватъ. Стилътъ на тѣзи монети е простъ и както се произнася каталогътъ на британския музей, стр. 140., тѣ били ковани въ врѣмето слѣдъ Александра Велики. Твърдѣ вѣроятно е, че надписътъ ΟΔΡΟΣΩΝ и неговитѣ вариянти означаватъ име на единъ неизвѣстенъ отъ другадѣ тракийски владѣтель. Срав. Beschreibung der antiken Münzen, Berlin I., 198.

XVI.

Двѣ тракийски тетрадрахми ковани по монетния типъ на островъ Тасосъ.

1. *Лицето.* Юношеска глава на Бахусъ или Дионисъ, овѣнчана съ вѣнецъ отъ бръшлянъ, на десно.

Опакото. Хераклесъ голъ, безъ брада, стои разкраченъ на лѣво; въ десната ржка държи кривакъ, опрѣнъ на земя, а въ лѣвата лъвска кожа, увиснжла отъ лѣвото рамо. На десно отъ Херакла отгорѣ надолу се чете надписъ: ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ, на лѣво ΣΩΤΗΡΟΣ, подъ него ΘΡΑΚΩΝ, който значи: Ἡρακλέους σωτῆρος Θρακῶν. Между кривака и десния кракъ на Херакла има буква M. — Сжщия типъ иматъ тетрадрахмитѣ отъ островъ Тасосъ, въ който се чете надписъ: ΘΑΣΙΩΝ вмѣсто ΘΡΑΚΩΝ.

Монетата е сребърна тетрадрахма, съ тегло 16·33 грама добро сребро, диям. 31 милим.

Глед. табл. II. бр. 17., който изобразява екземплара отъ британския музей; други екземплари притежава берлинскиятъ музей, съ тегло между 16·33—15·25 грама.

2. *Лицето.* Юношеска глава на Бахусъ, овѣнчана съ вѣнецъ отъ бръшлянъ, на десно.

Опакото. Хераклесъ отъ сжщия типъ, както въ прѣдната монета. На десно отъ Херакла се чете надписъ: ΚΟΤΥΟϹ, на лѣво ΧΑΡΑΚΤΗΡ, който значи Κότυος χαρακτήρ.

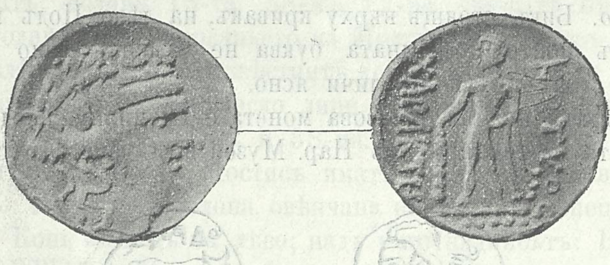

Сребърна тетрадрахма отъ Котисъ IV.

Монетата е сребърна тетрадрахма отъ добро сребро, съ тегло 16·34 грама, диям. 28 милим.

Глед. изобразения тукъ въ текста екземпляръ, който се съхранява въ кралския нумизматически кабинетъ въ Берлинъ.

Сагу въ споменжтото си сьчинение по историята на тракийскитѣ царье стр. 77. приписва тая монета на Котисъ V., съврѣменникъ на Августа и Тиберия, който владѣлъ отъ 12. год. пр. Хр. — 19. год. слѣдъ Хр. Нѣма съмнѣние, че тая монета принадлежи на единъ тракийски царь на име Котисъ, при всичко че тя е означена само съ надписъ: Κότυος χαρακτήρ, безъ царската титла βασιλέως, и че този Котисъ трѣба да е владѣлъ доста късно; за това говори грубиятъ, варварски ковъ на монетата и закрѫглената форма на сигмата, която се срѣща по-късно. Дѣйствително ковътъ на тая монета не се съгласява съ кова на бронзовитѣ монети на другитѣ тракийски царье отъ второто и първото стол. пр. Хр., но това обстоятелство не може да послужи за доводъ, защо да се отнесе тая монета въ по-ранно врѣме, тъй като може да се прѣдположи, че тя била кована въ друга нѣкоя область отъ Тракия, отколкото добрѣ кованитѣ бронзови монети.

Съ тази монета на Котисъ се схожда тетрадрахмата, която има надписъ: Ἡρακλέους Σωτῆρος Θρακῶν = Хераклесъ спаситель на тракийцитѣ. И двѣтѣ се отличаватъ съ грубата си варварска направа, и двѣтѣ подражаватъ типа наကъснитѣ тетрадрахми отъ островъ Тасосъ, които отрано били твърдѣ разпространени въ търговията като монети отъ добъръ курсъ, — разликата между двѣтѣ е само тази, че тетрадрахмата съ надписъ: Θρακῶν е по-вѣренъ въ подражание на писмото и запазва острѫгълната по-стара форма на сигмата Σ.

Надписътъ на тая тетрадрахма: Ἡρακλέους Σωτῆρος Θρακῶν безъ съмнѣние се отнася къмъ едно политическо сдружение или съединение на тракийцитѣ, станѫло вѣроятно въ врѣме на една забѣлѣжителна война или въстание. И такава голѣма тракийска война дѣйствително се споменува въ врѣмето, въ което владѣлъ надъ одризитѣ Котисъ IV., синътъ на Садаласъ II. и Полемократия, който умрѣлъ на 16. год. пр. Хр. Неговъ наслѣдникъ билъ малолѣтниятъ Рескупорисъ, вмѣсто когото владѣлъ неговиятъ чича Реметалкесъ като опекунъ на дѣцата на Котисъ. И противъ този Реметалкесъ на 16. год. избухнѫло въ Тракия голѣмо въстание, начело на което стояли войнственитѣ беси и въ което взели участие не само повечето тракийски племена, заселени къмъ югъ отъ Балкана освѣнъ одризитѣ, но и по-голѣма часть отъ тракийцитѣ въ Мизия на сѣверъ отъ Балкана. Въстанието било насочено противъ римлянофилскитѣ одризки князье, които напълно били се фърлили въ обятията на Римъ като тѣхенъ покровитель и станѫли негови васали. За беситѣ тая война имала и религиозно значение; тѣ не могли да забравятъ, гдѣто М. Лицини Красъ на 29. год. пр. Хр. имъ отнелъ общенародното Дионизово светилище и го поставилъ подъ покровителството на одризката римлянофилска династия, намразена почти отъ всичкитѣ тракийци. Начело на въстанието стоялъ единъ Дионизовъ жрецъ на име Vologeses, (Οὐολογαίσης Θρᾷξ Βῆσσος, ἱερεὺς τοῦ παρ᾽ αὐτοῖς Διονύσου. Dio Cassius LI. 25.), отъ когото билъ убитъ малолѣтниятъ Рескупорисъ, а Реметалкесъ изгоненъ на 11. год. пр. Хр. Тракийцитѣ, въорѫжени и командувани по римски образецъ, воювали юнашки и въ първата битка разбили изпратенитѣ противъ тѣхъ римски войски подъ прѣдводителството на Луци Калпурии *Пизонъ,* римски намѣстникъ въ Мизия; тѣ даже нахлули въ Македония и тракийския Херсонесъ, но най-сетнѣ строгата римска дисциплина и храбрость взела вързхъ надъ храбритѣ противници; слѣдъ нѣколко походи Пизонъ надвилъ тракийцитѣ,1) покорилъ и Мизия и така осигурилъ римскитѣ владѣния въ долното течение на Дунава. За одържаната побѣда Пизонъ билъ награденъ съ триумфъ. (Срав. Mommsen, Roemische Geschichte V. стр. 21—22).

Че въ въстанието взели участие почти всичкитѣ тракийци, за това може да се заключи отъ свѣдѣнията на Velleius (II. 98), който казва: atrox in Thracia bellum ortum, *omnibus eius gentis nationibus in arma accensis*. И като се основава на това свѣдѣние нумизматътъ Sallet, (Zeitschrift für Numismatik, II. стр. 241.—243.) изказва мнѣние, че къмъ това именно съединение на тракийцитѣ, „omnibus eius gentii nationibus in arma accensis,“ би могла да се отнася тетрадрахмата съ надписъ Ἡρακλέους Σωτῆρος Θρακῶν и че около сѫщото врѣме била кована тетрадрахмата: Κότυος χαρακτήρ, която слѣдователно би могла да се припише на Котисъ IV., умрѣлъ на 16. год. пр. Хр. Че двѣтѣ монети сѫ съврѣменни и отъ твърдѣ късенъ периодъ, доказва сходната имъ груба направа и закрѫглената сигма на едната отъ тѣхъ, когато острожгълната сигма на другата може да се счита за вѣрно подражание на тасоската, безъ да се взема за знакъ на по-голѣмата ѝ старинность.

Обстоятелството, че тракийцитѣ, съединени за война противъ умразната имъ династия, ковали монети съ сѫщия типъ, както единъ царь отъ тая династия, може да се обясни така, че и еднитѣ и другитѣ подражавали тасоскитѣ тетрадрахми само за това, защото тѣзи монети имали добъръ курсъ въ търговията.

Съ това обаче опрѣдѣлението на двѣтѣ тракийски тетрадрахми още не е доказано положително.

Интересниятъ надписъ въ тая монета: Κότυος χαρακτήρ, който означава печатъ, отпечатъкъ на Котисъ и отговаря на латинскитѣ numus, moneta, е обясненъ вече по-горѣ, въ описанието монетитѣ на Севтесъ I., на стр. 21.

Въ България, която образувала часть отъ нѣкогашната тракийска държава, нумизматиката и заедно съ нея и историята на тракийскитѣ царье и на Тракия сѫ почти неизвѣстни. Въ учебницитѣ по старата и българска история едвамъ се споменуватъ имената Тракия и тракийци, при всичко че тѣхната древна история е толкова любопитна и важна за историята на България, щото дѣйствително заслужва да ѝ се посветѭтъ поне толкова страници, колкото напримѣръ на историята на Асирия и Вавилония или Египетъ, и както се разказва за египетскитѣ пирамиди, така би могло да се изложи нѣщо за значението на тракийскитѣ могили и така да се възбуди интересъ къмъ отечественитѣ паметници на България.

---

1) Тогава поетътъ Антипатросъ възпѣвалъ τὴν κατάπτωσιν τῶν Βεσσῶν: ἀείδω δ'ὑπὸ σοὶ δεδμημένον Ἄρεα Βεσσῶν. Флорусъ разказва: Thraces a L. Pisone perdomiti in ipsa captivitate rabiem ostendĕre, catenas morsibus temptabant. Срав. Tomaschek, Die alten Traker, I. стр. 76.

Подобна цѣль гони и настоящата статия; тя, като описва и изобразява за първи пѫть наедно извѣстнитѣ досега монети отъ тракийскитѣ царье, има за цѣль, да послужи като единъ видъ рѫководство по тая часть отъ античната нумизматика на България и така да улесни и усили издирванието на тракийскитѣ монети, отъ които нѣкои още не сѫ опрѣдѣлени, единствено за това, защото нѣма достатъчно число добрѣ упазени екземплари; нѣма съмнение, че при тѣзи издирвания ще се открияѫтъ, може би, и нови и непознати досега типове тракийски монети. И понеже монетитѣ по-ясно се разбиратъ и по-точно опрѣдѣлятъ, ако е извѣстна епохата, на която принадлежѫтъ, за това е прибавена кратка история на тракийскитѣ царье, която обаче не иска и не може да се прѣдставя като пълна и прагматическа история на тѣзи царье, а само като исторически очеркъ за обяснение на тѣхната нумизматика.

Втората самостойна часть отъ тая статия ще съдържа *нумизматиката на тракийскитѣ царье подъ римската власть.* Като продължение ще могѫтъ сетнѣ да слѣдватъ статиитѣ: антична нумизматика на Тракия и Мизия като римски провинции и на Македония, и послѣ нови допълнения къмъ българската нумизматика.

На края считамъ за своя длъжность да искажѫ своята благодарность на г-да: *B. W. Head,* директоръ на нумизматическия кабинетъ при *British-Museum* въ Лондонъ, *E. Babelon,* пазитель на нумизатическия кабинетъ при *Bibliothèque Nationale* въ Парижъ, Dr. Fr. Sallet, директоръ на нумизматическия кабинетъ въ Берлинъ, проф. Dr. *B. Pick,* пазитель на херцогския нумизматически кабинетъ въ Гота и редакторъ на нумизматическия сборникъ Corpus numorum, който ще издава Берлинската Академия, Dr. F. Imhoof-Blumer, извѣстенъ нумизматъ и притежатель на най-голѣмата частна сбирка отъ гръцки монети въ Winterthur, Dr. Fr. Kenner, директоръ на нумизматическия кабинетъ при придворния музей въ Виена, Dr. Jul. v. Erbstein, директоръ на кралския нумизматически кабинетъ въ Дрезденъ, които съ най-голѣма готовность ми изпратихѫ отпечатъци отъ онѣзи тракийски монети, които още липсуватъ въ нумизматическитѣ сбирки на Софийския музей и така ме улеснихѫ въ съставянето на таблицитѣ — които освѣнъ нѣколко екземплари — изображаватъ извѣстнитѣ досега монети отъ тракийскитѣ царье.

Хронологически прѣгледъ на монетитѣ, изобразени въ таблицитѣ I.—IV., приложени къмъ тая статия.*)

1. Одризки царье.

Спарадокосъ	около 450.—424. год.	пр. Хр.
ΣΠΑΡΑΔΟΚΟ	Ср. — Таблица I.,	
ΣΠΑΡΑΔ	броеве 1. 2. 3. 4.	
ΣΠΑ		
Севтесъ I.	около 424.—405. год.	„
ΣΕΥΘΑ ΚΟΜΜΑ	Ср. — Табл. I., бр. 6. 7.	
ΣΕΥΘΑ ΑΡΓΥΡΙΟΝ	„ „ „ 5.	
Метокосъ	около 405.—391. год.	„
ΜΗΤΟΚΟ	Ср. — Табл. I., бр. 8.	
Аматокосъ I.	около 400. год.	„
ΑΜΑΤΟΚΟ	Бр. — Табл. I., бр. 10.	
Кересъ II. (или III.?)	около 400. год.	„
ΤΗΡΕΩ	Бр. — Табл. I., бр. 12.	
Хебрителмисъ	отъ 390.—383. год.	„
ΕΒΡΥΖΕΛΜΙΟΣ	Бр. — Табл. II., бр. 1.	
Ε—Υ	Бр. — Табл. II., бр. 2. 3. 4.	
Β—Ρ		
Котисъ I.	отъ 383.—359. год.	„
ΚΟΤΥΟΣ	Бр. — Табл. I., бр. 11.	
ΚΟΤΥ	Бр. — „ „ „ 9.	
ΚΟΤΥΟΣ	Ср. — „ „ „ 13.	
ΚΟΤΥ	Ср. — „ „ „ 15.	
Керсоблептесъ	отъ 359.—341. год.	„
ΚΕΡ	Бр. — Табл. I., бр. 14.	
Филе . . . (тракийски владѣтель въ Кипсела)	слѣдъ 341. год.	„
ΦΙΛΗ	Бр. — Табл. I., бр. 17.	
(Монети на градъ Кипсела ковани въ IV. вѣкъ пр. Хр.).		
ΚΥΨΕ	Бр. — Табл. I., бр. 16. 18.	
Кетрипорисъ	отъ 356.—351. год.	„
ΚΕΤ	Бр. — Табл. III.,	
ΚΕΤΡΙ	броеве 9. 10. 11.	
ΚΕΤΡΙΠ		
ΚΕΤΡΙΠΟΡΙΟΣ		
Скостокосъ, братъ на Кетрипорисъ	около 350. год.	„
ΣΚΟΣΤΟΚΟΥ	Бр. — Табл. II., бр. 16.	
Севтссъ III.	около 330.—313. год.	„
ΣΕΥΘΟΥ	Бр. — Табл. II., бр. 5. 6.	

---

*) Обяснение на съкращенията: Бр. означава бронзова монета, Ср. — сребърна монета, Зл. — златна монета.

Севтесъ IV.	около 200. год.	пр. Хр.
ΣΕΥΘΟΥ	Бр. — Таблица II., броеве 7. 8. 9. 11.	
Котисъ II.	около 170. год.	„
ΚΟΤΥΟΣ	Бр. — Табл. II., бр. 14.	
Котисъ III.	отъ 57.—48. год.	„
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΟΤΥΟΣ или само ΚΟΤΥΟΣ	Бр. — Табл. II., бр. 13.	
Садаласъ (II. или III.?)	около 48.—42. год.	„
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΑΔΑΛΟΥ	Бр. — Таблица II., броеве 12. 15.	
(Тракийска тетрадрахма	кована въ I. вѣкъ	„
ΗΡΑΚΛΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΘΡΑΚΩΝ	Ср. — Табл. II., бр. 17.)	

2. Разни тракийски царье и князье.

Саратокосъ	около 400. год.	„
ΣΑΡ ΣΑΡΑΤΟ	Ср. — Таблица III., броеве 1. 2. 3. 4. 5.	
Бергеосъ	около 400. год.	„
ΒΕΡΓΑΙΟΥ	Ср. — Табл. III., бр. 7.	
ΒΕΡΓ	Бр. — „ „ „ 6. 8.	
Лизимахосъ	отъ 323.—281. год.	„
ΛΥ ΒΑΣΙ ΛΥΣΙ	*Зл.* — Таблица IV., броеве 3. 5.	
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ	Ср. — Таблица IV., броеве 4. 6. 9. 11. 12. Бр. — Таблица IV., броеве 7. 8. 10.	
Орсоалтиосъ	около 300. год.	„
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΟΡΣΟΑΛΤΙΟΥ	Ср. — Табл. III., бр. 12.	
Керсибавлосъ	около 300. год.	„
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΕΡΣΙΒΑΥΛΟΥ	Ср. — Табл. III., бр. 14.	
Кавbooсъ	около 219. год.	„
ΒΑΣΙΕΩΣ ΚΑΥΑΡΟΥ	Бр. — Таблица IV., броеве 13. 14.	
Мостисъ	около 150. год.	„
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΟΣΤΙΔΟΣ	Ср. — Таблица III., броеве 13. 16. Бр. — Таблица III., броеве 15. 17.	
Дизателмисъ	около 100. год.?	„
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΙΖΑΤΕΛΜΕΩΣ	Бр. — Табл. II., бр. 10.	

Забѣлѣжка къмъ табл. IV. Броеве 1. и 2. отъ тая таблица изображаватъ двѣ тетрадрахми съ надписъ: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ, описани на стр. 503.

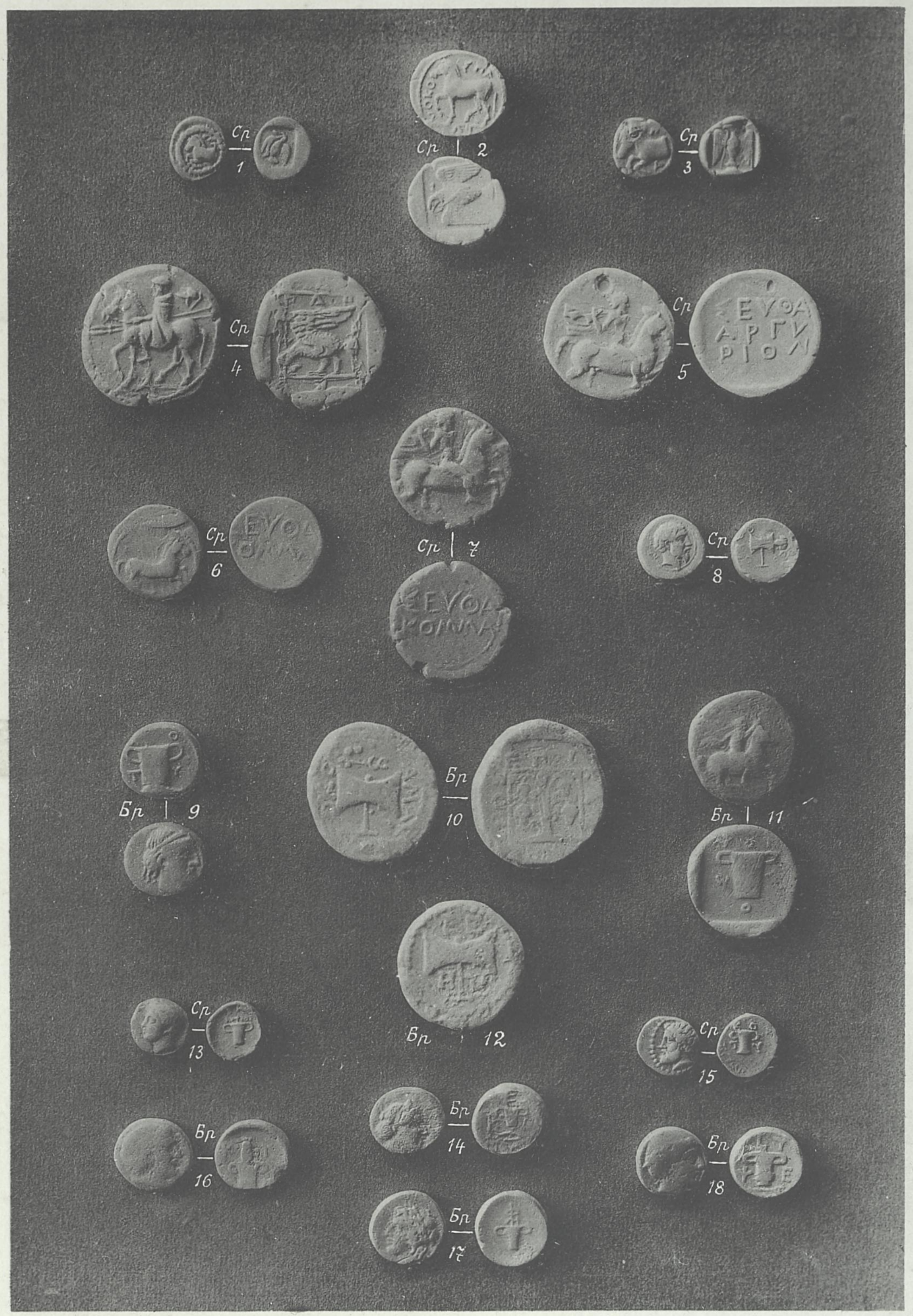
Ср 1
Ср 2
Ср 3
Ср 4
Ср 5
ΕΥΘΑ
ΑΡΓΥ
ΡΙΟΝ
Ср 6
ΕΥΘΑ
ΚΟΜΜΑ
Ср 7
ΕΥΘΑ
ΚΟΜΜΑ
Ср 8
Бр 9
Бр 10
Бр 11
Бр 12
Ср 13
Бр 14
Ср 15
Бр 16
Бр 17
Бр 18

МОНЕТИ НА ТРАКИЙСКИТѢ ЦАРЬЕ И КНЯЗЬЕ.

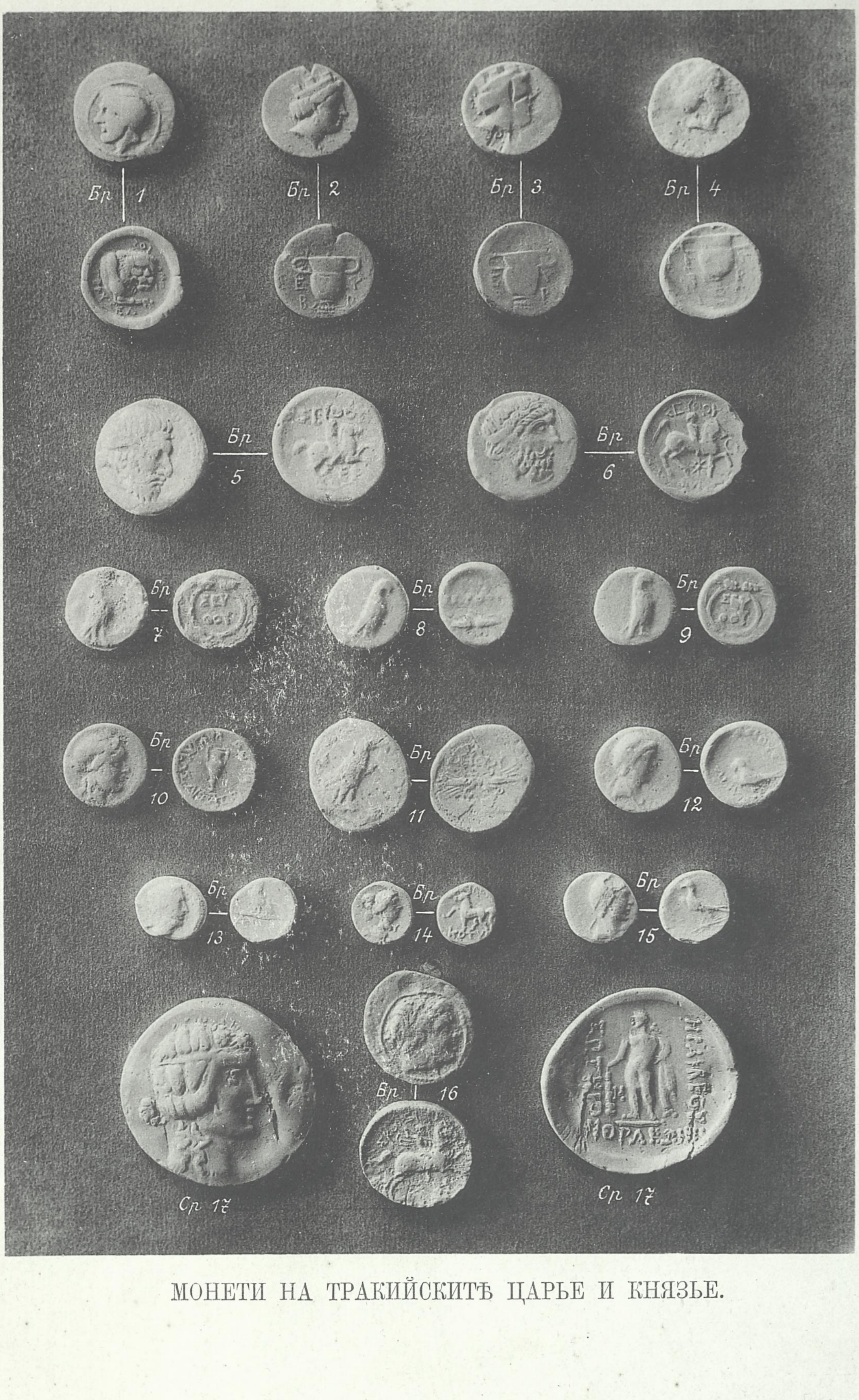
Бр 1
Бр 2
Бр 3
Бр 4
Бр 5
Бр 6
Бр 7
Бр 8
Бр 9
Бр 10
Бр 11
Бр 12
Бр 13
Бр 14
Бр 15
Бр 16
Ср 17
Ср 17

МОНЕТИ НА ТРАКИЙСКИТѢ ЦАРЬЕ И КНЯЗЬЕ.

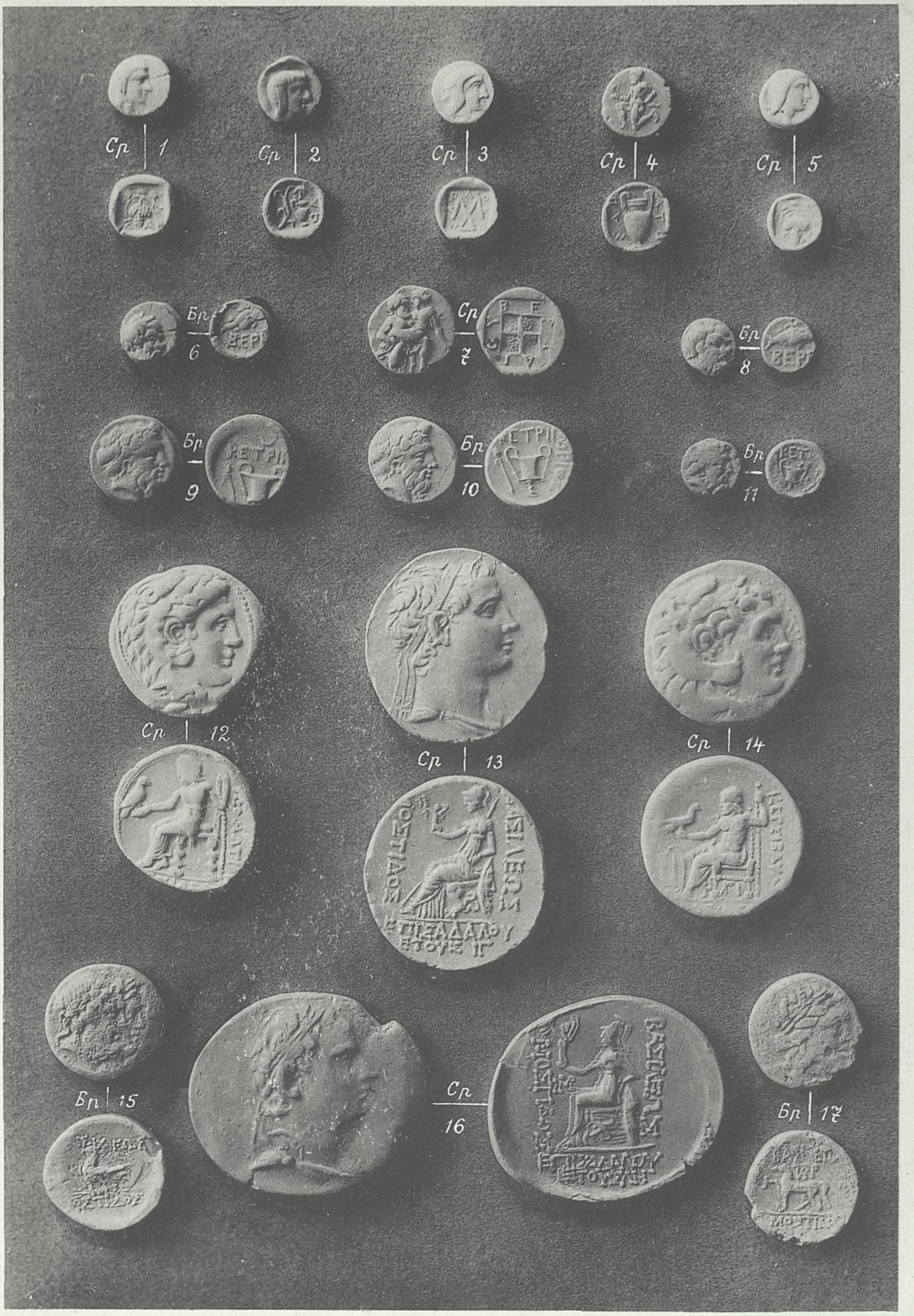
Ср 1
Ср 2
Ср 3
Ср 4
Ср 5
Бр 6
Ср 7
Бр 8
Бр 9
Бр 10
Бр 11
Ср 12
Ср 13
Ср 14
Бр 15
Ср 16
Бр 17

МОНЕТИ НА ТРАКИЙСКИТѢ ЦАРЬЕ И КНЯЗЬЕ.

Къмъ статията на В. Добруски. Таблица IV.

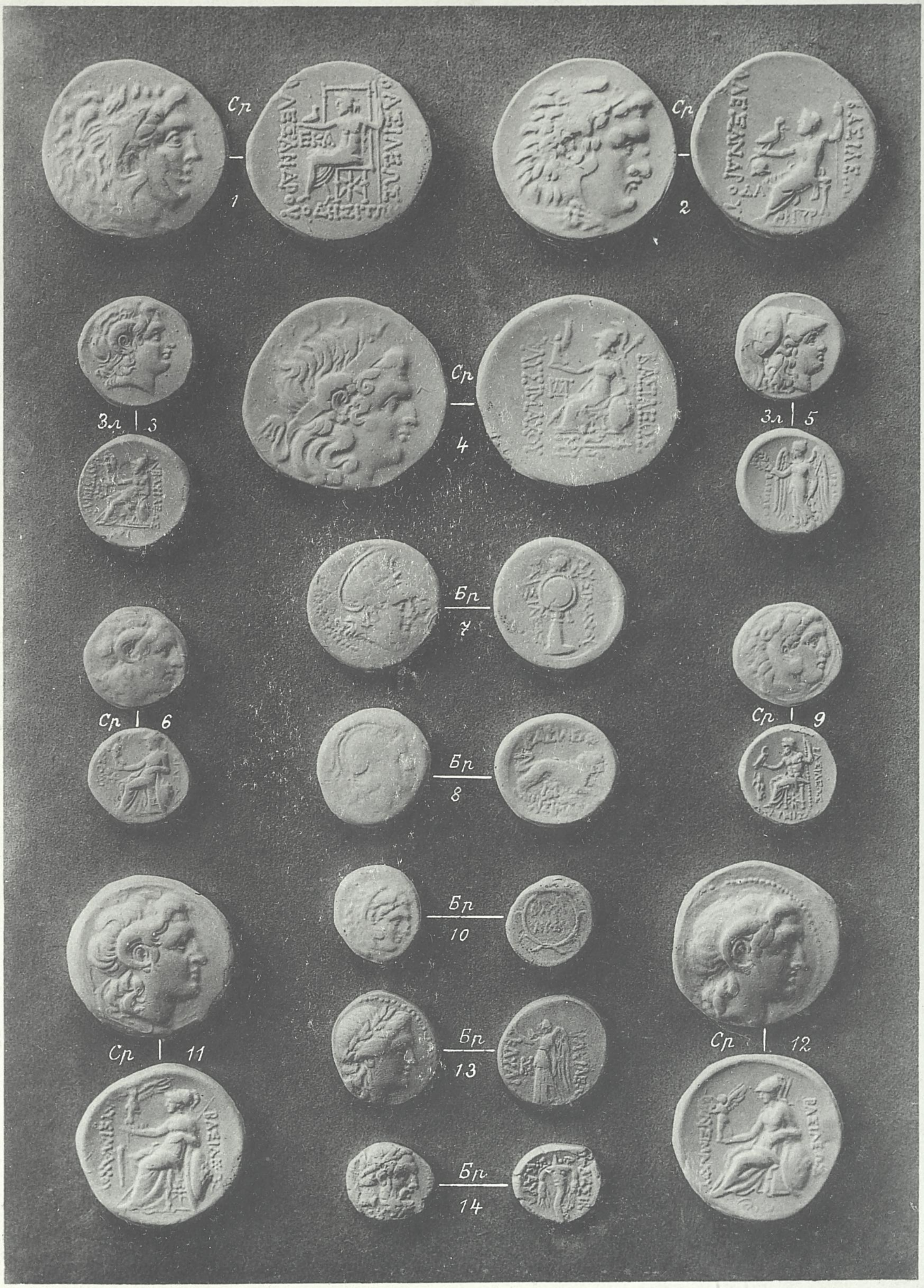
Ср
1
Ср
2
Зл | 3
Ср
4
Зл | 5
Бр
7
Ср | 6
Ср | 9
Бр
8
Бр
10
Ср | 11
Ср | 12
Бр
13
Бр
14

МОНЕТИ НА ТРАКИЙСКИТѢ ЦАРЬЕ И КНЯЗЬЕ.